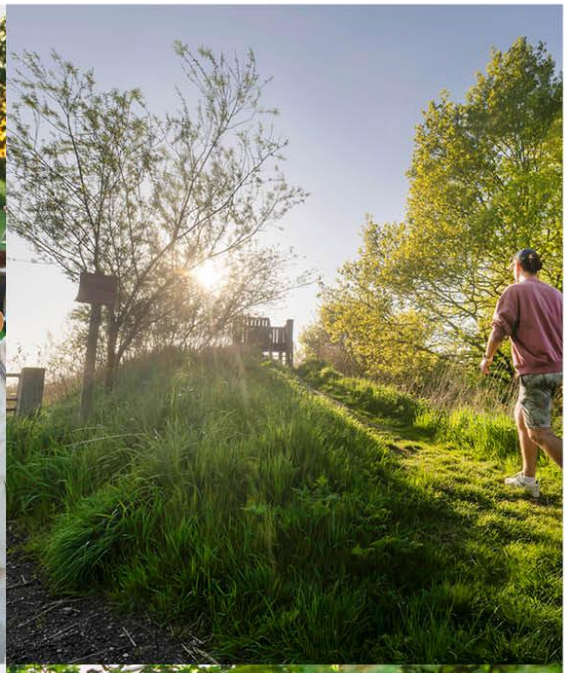
gemeente tytsjerksteradiel

Programmabegroting

2027 - 2030

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2
1 BEGROTING 4
1.1 Ynlieding 4
1.2 Leeswijzer 5
1.3 In vogelvlucht 6
1.3.1 Begroting in beeld 6
1.3.2 Ontwikkelingen beleid 9
2 Besluitvorming 32
3 BELEIDSBEGROTING 33
3.1 Programmaplan 33
0. Bestuur en ondersteuning 33
1. Veiligheid 40
2. Verkeer, vervoer en waterstaat 44
3. Economie 47
4. Onderwijs 50
5. Sport, cultuur en recreatie 54
6. Sociaal domein 60
7. Volksgezondheid en milieu 70
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern 75
Overhead 81
3.2 Paragrafen 85
3.2.1 A - Lokale heffingen 85
3.2.2 B - Weerstandsvermogen c.a. 95
3.2.3 C - Onderhoud kapitaalgoederen 120
3.2.4 D - Financiering 125
3.2.5 E- Bedrijfsvoering 128
3.2.6 F - Verbonden partijen 131
3.2.7 G - Grondbeleid 152
3.2.8 H - Wet Open Overheid 156
4 FINANCIËLE BEGROTING 159
4.1 Overzicht baten en lasten 159
4.1.1 Meerjarenbegroting 160
4.1.2 Toelichting 161

4.1.3 Baten en lasten per taakveld 172
4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting 176
4.2.1 EMU-saldo 176
4.2.2 Investeringen 177
4.2.3 Financiering 178
4.2.4 Reserves 178
4.2.5 Voorzieningen 179
4.3 Meerjarenbalans 181
4.4 Subsidieoverzicht 182

1 BEGROTING

1.1 Ynlieding

Foar jo leit de earste begrutting fan dizze riedsperioade.
Wy presintearje jo in slutende begrutting foar 2027. Dit is it resultaat fan soarchfâldich finansjeel belied yn kombinaasje mei in bliuwende ynset om ús mienskiplike opjeften te realisearjen. Sa kinne wy ek de kommende jierren op folhâldbere wize ynvestearjen bliuwe yn in leefbere, sosjale gemeente foar ynwenners, ûndernimmers en oare organisaasjes. Dit binnen de finansjele romte, troch skerp te begrutsjen en sûnder lesten troch te skowen nei kommende generaasjes.

Tagelyk sjogge wy mei soarch nei de jierren nei 2027. De mearjierrenraming is net posityf. Lykas earder ek by de kadernota oanjûn, is der beheinde finansjele romte beskikber foar nije plannen en winsken. Fan foldwaande strukturele jilden fan de ryksoerheid is noch gjin sprake en ekstra ryksheffingen soarchje der ek foar dat de lesten foar ús ynwenners tanimme. De Feriening fan Nederlânske Gemeenten (VNG) docht dan ek alle war om bynammen te lobbyen foar foldwaande jilden yn it gemeentefûns.

As gemeente steane wy foar wichtige strategyske karren. De fraach is net allinnich hoe't wy komme ta finansjeel lykwicht, mar foaral ek hoe't wy dat dogge op in wize dy't rjocht docht oan ús ambysjes en de ferwachtingen fan ús ynwenners. Hokker taken en foarsjenningen fine wy fan bliuwende wearde? Wêr kinne wy skerper begrutsje of effisjinter wurkje? Binne der taken dy't de mienskip graach foar har rekken nimt?

De kommende moannen sille wy oer boppesteande petearen fiere mei jo as ried, ús ynwenners en oare partners. Dêrby sille wy yn folle iepenheid oparbeidzje. Want just yn ûnwisse tiden is it fan belang om koersfêst te bliuwen en mei-inoar rjochting te jaan oan de takomst fan Tytsjerksteradiel.

Dizze begrutting foarmet dêrmei net allinnich in finansjeel dokumint, mar ek in útnûging om mei alle partijen yn de gemeente foarút te sjen. Mei betrouwen yn de krêft fan de mienskip en ús organisaasje én it lef om karren te meitsjen, bouwe wy oan in bloeiend en takomstbestindich Tytsjerksteradiel.

It kolleezje, Burgum 6 oktober 2026

1.2 Leeswijzer

In hoofdlijnen is de programmabegroting als volgt opgebouwd:

BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG

Dit is het vrije en daardoor meest toegankelijke deel. U vindt hierin de inleiding, de kaders en een overzicht van de huidige begroting ten opzichte van de vorige begroting.

BESLUITVORMING

Hierin staat concreet waarover u als raad een besluit neemt.

BELEIDSBEGROTING

De indeling hiervan is wettelijk verplicht en bevat o.a.

- Programmaplan
  De programma's bestaan uit een aantal vaste onderdelen:
  - inhoudelijk, met daarin een korte beschrijving van het programma, de voorstellen uit de Kadernota en hoe die een plek hebben gekregen in deze begroting.
  - beleidsindicatoren die verplicht zijn op grond van de BBV.
  - financieel, de lasten en baten per programma inclusief een verklaring van de verschillen ten opzichte van de vorige begroting.
  - verbonden partijen.
- Paragrafen

De paragrafen zijn in feite een dwarsdoorsnede uit de programma's. Naast de programma's moeten gemeenten minimaal zeven programma-overstijgende paragrafen in de begroting opnemen. In de paragrafen staat belangrijke informatie voor raadsleden om inzicht te bieden in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige kanten daarvan en de risico's.

FINANCIËLE BEGROTING

Dit is een financiële samenvatting van de baten en lasten vanuit de programma. Ook een prognose van de balans over de volgende vier jaren wordt hier gepresenteerd.

1.3 In vogelvlucht

1.3.1 Begroting in beeld

OM TE BEGINNEN

Tytsjerksteradiel is een middelgrote gemeente met veel groen en water. Veel werk wordt gedaan vanuit het gemeentehuis in Burgum. Maar we gebruiken ook enkele locaties voor de buitendienst, zoals bijvoorbeeld de afvalinzameling en het beheer van het openbaar groen. We zijn een groene gemeente, met aandacht voor mens en milieu. Daar zetten we ons elke dag weer met hart en ziel voor in.

Alle werkzaamheden worden vanaf 2025 weer uitgevoerd vanuit de gemeente behalve de werkzaamheden voor ICT, die nog steeds worden uitgevoerd door de werkmaatschappij 8KTD (BVO-ICT). Om de opdracht uit te kunnen voeren verstrekt de Gemeenteraad een bijdrage aan de Werkmaatschappij. De Werkmaatschappij heeft een eigen begroting en legt zelfstandig verantwoording af.

PROGRAMMA'S EN TAAKVELDEN

De begroting van onze gemeente is verdeeld in programma's en daaronder liggende taakvelden. De indeling in programma's en taakvelden is verplicht gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

in de programma's vertellen we wat we willen bereiken en wat dat mag kosten.

We hebben de **uitgaven** verdeeld in drie aandachtsgebieden:

- Wonen en werken
- Samenleving
- Bestuur en dienstverlening

De **inkomsten** zijn verdeeld in

- wat we van het Rijk ontvangen
- alle overige inkomsten uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen

BEGROTING 2027 IN ÉÉN OOGOPSLAG

Deze begroting geeft u in één oogopslag informatie over de inkomsten en uitgaven in 2027 van de gemeente Tytsjerksteradiel (bedragen x € 1.000).

UITGAVEN	128.025	per inwoner
Bestuur en dienstverlening	**24.875**	**757**
Bestuur en ondersteuning	24.875	757
Samenleving	**91.351**	**2.778**
Onderwijs	5.925	180
Sociaal domein	54.020	1.643
Sport, cultuur en recreatie	10.406	316
Veiligheid	7.620	232
Volksgezondheid en milieu	13.380	407
Wonen en werken	**11.799**	**359**
Economie	812	25
Verkeer, vervoer en waterstaat	5.409	165
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	5.577	170
Per inwoner (in hele euro's) *		**3.894**

INKOMSTEN	128.091	per inwoner
Ontvangen wij van het rijk	80.877	2.460
Lokale heffingen en overige inkomstenbronnen	47.214	1.436
Per inwoner (in hele euro's) *		**3.896**

RESULTAAT	66	per inwoner
Per inwoner (in hele euro's) *		**2**

* inwoneraantal per 06.01.2026	32.880

BALANS

De balans is het overzicht van alle bezittingen en schulden op een bepaald moment. Deze momentopname laat zien hoe de organisatie er financieel voor staat. De balans bestaat uit twee delen.

De twee zijdes van de Balans

Op de linkerkant van de balans zijn de bezittingen te vinden. Aan de rechterkant van de balans staan de schulden. Het verschil tussen bezittingen en schulden is het eigen vermogen.

De balans is in evenwicht

De balans laat zien hoe de bezittingen (de linkerkant) worden gefinancierd (de rechterkant). Een belangrijk kenmerk van de balans is dus dat de twee zijdes van de balans altijd aan elkaar gelijk zijn, vandaar de naam.

Balans per 1 januari 2027 (x € 1.000)

BEZITTINGEN	
Bezittingen	82.931
Voorraden, geld en vorderingen	26.850
TOTAAL	**109.781**

SCHULDEN	
Eigen vermogen	44.273
Schulden	**65.508**
TOTAAL	**109.781**

1.3.2 Ontwikkelingen beleid

Algemene ontwikkelingen

Inleiding

De Kadernota 2027-2030, zoals die op 2 juli jl. met uw raad is besproken, was richtinggevend voor de voorbereiding van deze programmabegroting. De tijd heeft echter niet stilgestaan tussen het bespreken van de Kadernota en het moment van samenstellen van deze begroting. De tussentijdse ontwikkelingen worden in deze paragraaf nader toegelicht.
Wij moeten een begroting vaststellen waarvan de uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht is. Met deze begroting kunnen we constateren dat we hier aan voldoen.

Uitgangspunten begroting 2027-2030

Bij de begrotingsopstelling van 2027-2030 wordt uitgegaan van het bestaand beleid zoals geformuleerd in de (meerjaren)begroting 2026-2029 en de Kadernota 2027-2030.
De nieuwe beleidswensen op basis van de Kadernota 2027-2030 zijn geïntegreerd in deze begroting. Voor een toelichting verwijzen we u naar de programma's.
Daar waar nodig vinden bijstellingen plaats op grond van volumeaanpassingen in relatie tot de autonome ontwikkelingen van onze gemeente. Het kan dan gaan om aanpassingen aan zowel de uitgaven- als aan onze inkomstenkant. Ook vindt in de begroting een actualisatie plaats naar de huidige prijzen. Dit alles mede gebaseerd op de eerder in dit jaar op de LIST geplaatste uitgangspunten voor de begroting 2027-2030 (LIST Raad 22 januari 2026).

De begroting 2027-2030 is voor wat betreft de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds gebaseerd op de meicirculaire 2026 en voor het meerjarenperspectief doorgerekend op basis van constante prijzen.

De (meerjaren)begroting 2027-2030 wordt uitgedrukt in verwachte prijzen van 2027. Dit betekent dat we voor de jaren 2023 en verder uitgaan van een constant loon- en prijsniveau voor zowel de uitgaven als inkomsten. Door te werken met een constant loon- en prijsniveau hebben we beter inzicht waar de hoeveelheid werk of diensten veranderen, los van de prijsstijgingen. Het maakt het vergelijken van plannen en jaarschijven in de begroting (de analyse) een stuk overzichtelijker. Op basis van de werkelijke kosten in het jaar wordt de begroting via de reguliere P&C-cyclus waar nodig aangepast.

Bij de samenstelling van de meerjarenraming is uitgegaan van de begroting 2027. De ramingen zijn vervolgens doorgetrokken naar de jaren 2028, 2029 en 2030. De becijferingen kunnen voor een deel worden beschouwd als extrapolatie van de ramingen van het begrotingsjaar 2027, waarbij rekening is gehouden met:

- stijging van inkomsten, zoals uit belastingopbrengsten
- ontwikkelingen algemene uitkering gemeentefonds
- ontwikkeling van de boekwaarden van de investeringen.

Uitkomst begroting 2027-2030

Rekening houdende met bovengenoemde uitgangspunten is de uitkomst van de begroting en meerjarenraming als volgt:

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

(x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
Saldo 2027-2030 na behandeling Kadernota	**- 320**	**- 2.890**	**- 2.549**	**- 2.618**
Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota	387	- 799	- 920	- 331
Saldo begroting 2027-2030	**66**	**- 3.695**	**- 3.423**	**- 2.901**

Met de uitkomst van deze begroting voldoen wij aan de toetsingscriteria van de provincie voor de meerjarenbegroting, die structureel en reëel in evenwicht dient te zijn. Om hier aan te voldoen dient In ieder geval het begrotingsjaar 2027 sluitend te zijn. In het raadsprogramma is opgenomen dat de raad in ieder geval in 2027 én 2028 een sluitende begroting wil. Voor 2027 is dit nu gerealiseerd en voor de zomer 2027 gaan we beoordelen of de begroting na 2028 sluitend kan worden gemaakt.

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

Om u inzicht te geven in de ontwikkelingen op hoofdlijnen tussen de begroting 2026-2029 en de begroting 2027-2030 is onderstaande tabel opgenomen. Hierin is de ontwikkeling van de begroting tussen de beide jaren weergegeven inclusief de stand bij de Kadernota 2027 - 2030. De diverse ontwikkelingen worden daarna toegelicht onder Ontwikkelingen na Kadernota.

(x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
Saldi jaren 2027-2030 uit begroting 2026	**42**	**- 2.792**	**- 2.599**	**- 2.961**
Ontwikkelingen Kadernota	**- 362**	**- 98**	**50**	**344**
Bestaand beleid	- 156	- 160	1.485	1.501

Gemeentefonds	376	335	- 1.162	- 884
Nieuw beleid	- 523	- 122	- 122	- 122
Tussentijdse ontwikkelingen	- 59	- 151	- 151	- 151
TOTAAL	**- 362**	**- 98**	**50**	**344**
Saldo 2027-2030 na behandeling Kadernota	**- 320**	**- 2.890**	**- 2.549**	**- 2.618**
NAGEKOMEN ONTWIKKELINGEN	**385**	**- 805**	**- 873**	**- 283**
Bestaand beleid	**2.398**	**1.821**	**1.751**	**1.507**
Aanpassing personeelsbegroting voormalig College van B&W [Wijzigingsnr. 122738]	22	22	22	22
Actualisatie afval 2027 [Wijzigingsnr. 122354]	193	194	194	183
Actualisatie kapitaallasten 2027-2031 Raad 05-11-2026 [Wijzigingsnr. 122375]	222	438	240	288
Actualiseren budget organisatorische verzekeringen [Wijzigingsnr. 122095]	- 28	- 28	- 28	- 28
Actualiseren budgetten HJIC [Wijzigingsnr. 122147]	- 38	- 38	- 38	- 38
Actualisering kapitaallasten stelpost bedrijfsvoering [Wijzigingsnr. 122739]	207	-	-	-
Actualisering riolering 2027 [Wijzigingsnr. 122107]	136	138	138	140
Aframen baten begroting onderwijshuisvesting [Wijzigingsnr. 122676]	- 35	- 35	- 35	- 35
Aframen huuropbrengsten De Pleats [Wijzigingsnr. 122727]	- 18	- 18	- 18	- 18
Analyse nog onbenutte SPUK-middelen CDOKE (50.01) [Wijzigingsnr. 122643]	340	-	-	-
Begroting 2027 GR Mobiliteitsbureau Noord Oost Fryslân (Jobinder) [Wijzigingsnr. 122715]	132	115	103	33
Bijstelling budget Streekmuseum [Wijzigingsnr. 122594]	- 1	-	-	-
Budget centraal ziektebudget [Wijzigingsnr. 122422]	151	151	151	151
Continuering registratiefunctie gemeentelijke collectie (museumnorm 2025) [Wijzigingsnr. 122598]	- 15	- 15	- 15	- 15
Correctie actualiseren budget accountantscontrole [Wijzigingsnr. 122259]	12	12	12	12
correctie zaalverhuur tarieven 2022 [Wijzigingsnr. 121976]	- 28	- 28	- 28	- 28
Crisisbeheersing [Wijzigingsnr. 122206]	- 13	- 13	- 13	- 13
Inspectie en constructieve veiligheid bruggen [Wijzigingsnr. 123049]	- 30	-	-	-
Juridische ondersteuning vluchtelingen [Wijzigingsnr. 122403]	- 10	- 10	- 10	- 10
Nieuwe SPUK Sport en Bewegen [Wijzigingsnr. 122690]	325	325	325	-
Omzetten budgetten tractor [Wijzigingsnr. 122611]	4	4	-	-
Ontwikkelingen BVO ICT [Wijzigingsnr. 122765]	48	- 273	- 273	- 273
Overdracht Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) naar het nieuwe pensioenstelsel [Wijzigingsnr. 122742]	-	- 108	- 108	- 108
PIOFACH-taken BVO-ICT [Wijzigingsnr. 123047]	- 120	-	-	-
Professionalisering van BOA 1 [Wijzigingsnr. 122207]	- 11	- 11	- 11	- 11
Raad 01-10-2026; Actualiseren budget overige personeelskosten [Wijzigingsnr. 121682]	30	30	30	30
Raad 23-04-2026; Subsidie stichting De Wynser Oerset [Wijzigingsnr. 122073]	- 1	- 1	- 1	- 1

Reële toerekening aan anterieure overeenkomsten (nr. 50.06) [Wijzigingsnr. 122635]	100	100	100	100
Reële toerekening van kosten aan projecten/complexen (nr. 50.05) [Wijzigingsnr. 122630]	150	150	150	150
Rentebaten aandeelhouderslening zonnepark Skûlenboarch [Wijzigingsnr. 122674]	517	517	517	517
Scherper ramen van leges (nr. 50.08) [Wijzigingsnr. 122627]	100	100	100	100
Structurele bijdrage samenwerkingsverband Nationaal Park De Alde Feanen [Wijzigingsnr. 122557]	- 5	- 5	- 5	- 5
Structurele verhoging Recreatieschap Marrekrite met het routebureau [Wijzigingsnr. 121307]	- 7	- 7	- 7	- 7
TD: Raad 01-10-2026; Formatiewijziging team Ruimte en Vergunningen (van incidenteel naar structureel) [Wijzigingsnr. 122585]	- 201	- 201	- 201	- 201
Tegenboeken stelpost integraal huisvestingsplan [Wijzigingsnr. 122761]	15	200	350	500
verhogen bijdrage FUMO 2027 [Wijzigingsnr. 122622]	22	16	9	- 28
Verlaging budget betaalde rente langlopende leningen [Wijzigingsnr. 122082]	134	-	-	-
Voldoen aan kwaliteitscriteria VTH [Wijzigingsnr. 122205]	- 8	- 8	- 8	- 8
Wegvallen werkbegeleider Caparis [Wijzigingsnr. 122669]	109	109	109	109
Nieuw beleid	**-**	**-**	**-**	**-**
PIOFACH-taken BVO-ICT [Wijzigingsnr. 123046]	-	-	-	-
Ontwikkeling lopende prijzen	**- 2.013**	**- 2.626**	**- 2.624**	**- 1.790**
Actualiseren WSW en beschut werk [Wijzigingsnr. 122396]	-	-	-	-
Ontwikkeling stelpost lonen, prijzen en areaalaccres [Wijzigingsnr. 122785]	- 2.013	- 2.626	- 2.624	- 1.790
MOTIES				

Begrotingsresultaat	**66**	**- 3.695**	**- 3.423**	**- 2.901**

Ontwikkelingen na de Kadernota

Sinds de behandeling van de Kadernota hebben zich, zoals uit bovenstaande tabel blijkt, diverse ontwikkelingen voorgedaan die van invloed zijn op het financiële en beleidsmatige perspectief van de gemeente. Onderstaand worden uitsluitend de significante wijzigingen en politiek relevante onderwerpen toegelicht. Het betreft ontwikkelingen die leiden tot substantiële financiële effecten, wijzigingen in de uitvoering van bestaand beleid of vraagstukken die bestuurlijke afweging vragen.

Bestaand beleid

Actualisatie afvalinzameling 2027

De begroting voor afvalinzameling is geactualiseerd en op basis daarvan is de afvalstoffenheffing 2027 berekend.

De totale kosten voor inzameling en verwerking van afval gaan naar verwachting met € 580.000 toenemen. Deze toename volgt met name uit de hogere verwerkingskosten van € 295.000 voor afval bij Afvalsturing Friesland NV (Omrin). Meer dan de helft van deze stijging (€ 165.000)

bestaat uit Rijksbelasting: Verbrandingsbelasting, CO-2 heffing en Vrachtwagenheffing. Daarnaast stijgen de personeelslasten met € 86.000. Overige kosten stijgingen zijn onder meer te zien binnen de reiniging, overheadskosten en inzamelingskosten. Het totaal leidt tot een stijging van 16% van de afvalstoffenheffing in 2027.
Binnen het gesloten stelsel van de afvalstoffenheffing is er een positief effect op het begrotingsresultaat van € 193.000 ontstaan. Dit effect bestaat vooral uit dekking vanuit afvalverwerking voor de gestegen personeelslasten (€ 86.000) en toename van de toegerekende overhead (€ 86.000).

Actualisatie riolering 2027
De begroting voor de riolering is geactualiseerd en op basis daarvan is de rioolheffing 2027 opnieuw berekend. Onder andere de personeelskosten zijn toegenomen. De volledig noodzakelijke verhoging van de rioolheffing wordt echter niet doorgerekend aan de inwoners. Er wordt uit de egalisatievoorziening riolering een onttrekking van € 123.000 gedaan om de stijging af te vlakken. Hierdoor kan de stijging van de rioolheffing in 2026 beperkt blijven tot 2%.
Het is opvallend dat binnen het gesloten stelsel van de rioolheffing er toch een positief effect op het begrotingsresultaat van € 136.000 ontstaat. Deze bestaat vooral uit dekking vanuit riool voor de gestegen personeelslasten (€ 69.000) en toename van de toegerekende overhead (€ 60.000).

Actualisering kapitaallasten inclusief stelpost bedrijfsvoering
Jaarlijks vindt een actualisatie van de kapitaallasten plaats, waarbij voor de geplande (vervangings)investeringen wordt bekeken, wanneer vervanging noodzakelijk is en of er voldoende rekening is gehouden met de tussentijdse prijsontwikkelingen. Op basis van deze actualisatie nemen we voor de jaren 2027-2030 de volgende ontwikkelingen op het saldo mee.

- 2026: € 463.000 V
- 2027: € 537.000 V
- 2028: € 393.000 V
- 2029: € 441.000 V

Analyse nog onbenutte SPUK-middelen CDOKE
De CDOKE-middelen zijn in 2023 tot en met 2025 uitgekeerd via de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden klimaat- en energiebeleid (CDOKE), de zogenaamde SPUK middelen CDOKE. Voor 2026 en verder worden deze middelen uitgekeerd via het Gemeentefonds. Voor zowel 2026 (septembercirculaire 2025) als 2027 (meicirculaire2026) is dit nu geëffectueerd.

Vanuit de SPUK middelen CDOKE verwachten we eind 2026 een bedrag van € 340.000 over te houden. Dit wordt ingezet voor de begroting 2027. Hiermee doen we geen afbreuk aan de structurele uitvoering en wordt een evenwichtige oplossing bereikt die zowel financieel als beleidsmatig past binnen eerdere besluiten.

Voor de periode 2026 tot 2030 heeft de minister aangegeven dat gemeenten in ieder geval kunnen rekenen op het bedrag dat zij ook in 2025 in de basisfinanciering hebben ontvangen. Eerder is afgesproken met de financiële toezichthouders dat gemeenten de middelen als structureel mogen beschouwen in de begroting. Vanuit het coalitieakkoord, en zoals blijkt uit de voorjaarsnota, volgt verder dat gemeenten ook na 2030 op het basisbedrag van 2025 moeten kunnen rekenen.

Begroting 2027 GR Mobiliteitsbureau

Onze begroting is bijgesteld met de af te dragen bijdrage aan de GR Mobiliteitsbureau. Hiertoe is reeds in de raad van 11 juni 2026 besloten. In de begroting van 2027 is rekening gehouden met een indexering van 3% op de regiekosten van de Mobiliteitscentrale en de kosten van het Mobiliteitsbureau over 2026. Daarentegen wordt er voor de begroting 2027, gebaseerd op huidige ontwikkelingen, rekening gehouden minder te vervoeren leerlingen. De begroting van 2027 van het Mobiliteitsbureau laat per saldo een positieve ontwikkeling van € 65.000 zien.
Tevens hebben we een positieve ontwikkeling ingeboekt, omdat tot op heden de inkomsten van opvang Oekraïne niet meegenomen waren in de vervoerskosten. Per saldo levert ons dat € 67.000 op.

Begrotingsgevolgen voorkeursscenario Doorontwikkeling BVO ICT

Op basis van het voorkeursscenario voor de toekomstige ICT-inrichting is voor 2027 sprake van een incidenteel positief effect van € 48.000 per gemeente ten opzichte van de huidige begroting. Vanaf 2028 ontstaat een structurele lastenverhoging van € 273.000 per gemeente. Dit bedrag bestaat uit € 160.000 aan structurele PIOFACH-lasten en € 113.000 voor aanvullende capaciteit binnen de Werkmaatschappij en beide gemeenten. De uiteindelijke financiële gevolgen zijn afhankelijk van de definitieve besluitvorming en kunnen bij de verdere uitwerking nog worden bijgesteld. Onafhankelijk van het te kiezen scenario voor doorontwikkelingen zullen kosten in de orde van grootte zoals genoemd zich manifesteren.

Budget WMO en Welzijn

De tarieven voor Wmo-maatwerkvoorzieningen zijn geïndexeerd op basis van de door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde Overheidsbijdrage in de Arbeidskorting-ontwikkeling (OVA) index. Voor 2027 bedraagt deze index voorlopig 3,96%. Dit leidt tot een structurele verhoging van het budget voor Wmo-maatwerkvoorzieningen met € 371.000.

De budgetten voor Wmo-maatwerkvoorzieningen zijn de afgelopen jaren in lijn geweest met de gerealiseerde uitgaven. Daarom is, afgezien van deze prijsindexatie, geen aanvullende budgetaanpassing nodig

Voor de welzijnsbudgetten geldt dat de budgetten enkel zijn geïndexeerd conform onze uitgangspunten.

Budgetten Jeugd

De lasten voor Jeugd zijn sinds 2024 fors gestegen, maar uit de realisatie van 2025 volgt dat de lasten zich enigszins normaliseren. Daarom wordt voor de Jeugd geen aanvullende budgetaanpassing voorgesteld.

Wel worden de tarieven voor maatwerkvoorzieningen Jeugd geïndexeerd op basis van de door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde OVA-index. Voor 2027 bedraagt deze index voorlopig 3,96%. Dit leidt tot een structurele verhoging van het jeugdbudget met € 486.000.

Correctie zaalverhuur tarieven 2022

In de Kadernota 2027 is voorgesteld om de verhuurtarieven te verhogen voor 2027 en 2028. De verhuurtarieven sporthallen zouden eerder ook structureel worden verhoogd. Daarvan heeft het college in 2022 afgezien. Het voordeel is destijds al structureel verwerkt in de begroting 2023-

2026 en incidenteel tegen geboekt tot en met 2026. Hierdoor stond het voordeel in 2027 voorafgaand aan de Kadernota onterecht al in de begroting. Daarom is er ook een structurele correctie van € 28.000 gemaakt.

Formatiewijziging team Ruimte en Vergunningen
De huidige praktijk laat zien dat de maatschappelijke en ruimtelijke opgaven, mede door de invoering van de Omgevingswet, een grotere inzet vragen van het team Ruimte & Vergunningen. Hiervoor wordt structureel budget beschikbaar gesteld.

Gemeentefonds - uitkomst septembercirculaire
Uit analyse van de septembercirculaire van het gemeentefonds blijkt dat deze geen significante afwijkingen laat zien ten opzichte van de meicirculaire. De daarin opgenomen ontwikkelingen hebben geen significante invloed op de in deze begroting opgenomen financiële uitgangspunten. De financiële consequenties van de septembercirculaire worden, tezamen met de uitkomsten van de decembercirculaire, nader uitgewerkt en begin 2027 via een afzonderlijk raadsvoorstel aan de raad aangeboden.

Overdracht Algemene pensioen wet politieke ambtsdragers (APPA) naar het nieuwe pensioenstelsel
Op grond van een nieuw wetsvoorstel wordt de huidige Appa-pensioenregeling per 31 december 2027 beëindigd. Het opgebouwde pensioen wordt per 1 januari 2028 omgezet naar het nieuwe stelsel en overgedragen aan het ABP. Door deze overgang kan de uitbetaling van de lopende pensioenen in 2027 niet meer via onze eigen salarisadministratie plaatsvinden. Deze uitbetaling wordt vanaf 2027 overdragen aan Visma Idella. Zij brengen hiervoor uitvoeringskosten in rekening. Dit heeft een financieel nadelig effect voor Tytsjerksteradiel, waarmee in de meerjarenbegroting rekening is gehouden. De voorziening APPA is nu toereikend o.b.v. rekenregels van ABP, maar dat op 1-1-2028 zal blijken of op basis van de rekenregels per 1-1-2028 onze voorziening toereikend is voor de overdracht van het kapitaal aan ABP.

SPUK Sport
De SPUK Sport liep tot en met 2026. Net voor het zomerreces 2026 heeft het kabinet besloten om de middelen van deze regeling als nog beschikbaar te stellen voor de periode 2027 t/m 2029. Daarna wil het kabinet de SPUK integreren in de Algemene uitkering.
Alhoewel details rondom de exacte werking van de nieuwe SPUK regeling op dit moment nog niet bekend zijn, blijft dezelfde financiële bijdrage voor gemeenten wel beschikbaar.
Daarom is voor de periode 2027-2029 het gemiddeld toegekend bedrag over de periode 2023-2025 van de regeling SPUK Sport als bate meegenomen.
Aangezien het wegvallen van deze regeling al eerder was voorzien, leidt dit tot een voordeel op het begrotingssaldo voor de jaren 2027-2029 van € 325.000.

Scherper ramen
In het kader van scherper ramen hebben we, zoals voorgesteld bij de Kadernota, bestaande budgetten binnen de begroting nogmaals goed tegen het licht gehouden en zijn onderstaande budgetten aangepast.

- Reële toerekening aan anterieure overeenkomsten: De kosten van interne uren worden doorbelast aan anterieure overeenkomsten. De bijbehorende personeelslasten zijn reeds begroot binnen de personeelsbudgetten. De doorbelasting leidt daarom tot een aanvullende

bate zonder dat daar een extra last tegenover staat, waardoor het begrotingssaldo positief wordt beïnvloed.

- Reële toerekening van kosten aan projecten/complexen : Dit betreft de baten uit de doorbelasting van interne uren aan het complex. De bijbehorende personeelslasten zijn reeds begroot binnen de personeelsbudgetten. De doorbelasting leidt daarom tot een aanvullende bate zonder dat daar een extra last tegenover staat, waardoor het begrotingssaldo positief wordt beïnvloed.
- Scherper ramen van leges: Uit onze analyse is gebleken dat de baten m.b.t. de leges structureel hoger zijn dan begroot. Met deze wijziging wordt de begroting beter in de lijn gebracht met de actuele verwachtingen.
- Scherper ramen investeringsprogramma / kapitaallasten: zie toelichting actualisering kapitaallasten.
- Terugschroeven ziektebudget: Het ziekteverzuim van de gemeente is geanalyseerd. Op basis van de meest recente inzichten laat het percentage langdurig ziekteverzuim (voortschrijdend gemiddelde over het afgelopen jaar) een neerwaartse beweging zien. Het percentage is op dit moment lager dan 4%.

Rentebaten aandeelhouderslening zonnepark Skûlenboarch

Op 28 augustus 2025 heeft de raad ingestemd met een investering van € 6.900.000 in Zonnepark Skûlenboarch. Ter uitvoering van dit besluit heeft de gemeente een aandeelhouderslening van € 6.900.000 verstrekt aan Koopholding Skûlenboarch B.V.

Op grond van de akte van aandeelhouderslening ontvangt de gemeente een vaste rentevergoeding van 7,5% per jaar gedurende een looptijd van 30 jaar. De rente en aflossing zijn verschuldigd voor zover de vrije kasstroom van de vennootschap daarvoor toereikend is. Indien verschuldigde rente niet wordt voldaan, wordt deze aan de hoofdsom toegevoegd en vervolgens rentedragend. De contractuele renteopbrengst bedraagt op basis van de huidige hoofdsom € 517.500 per jaar. Op basis van de leningsovereenkomst is deze rente als structurele bate in de gemeentelijke begroting verwerkt.

Wij merken op dat bovenstaand verstrekt kapitaal vanuit eigen middelen is gefinancierd. De opgenomen bate uit hoofde van lening Skûlenboarch gaat ten kosten van rentebaten uit hoofde van ons eigen schatkistbankieren. Die analyse qua overige rentebaten wordt op totaal niveau gemaakt en staat los van deze baten. Dat percentage is echter ruim lager dan 7,5%.

PIOFACH-taken BVO-ICT

Voor PIOFACH-taken BVO-ICT wordt €120.000 extra gevraagd. Dit besluit is reeds in 2024 genomen en werd voorheen vanuit de Algemene Reserve gedekt. O.b.v. nieuwe richtlijnen van de provincie worden deze lasten niet langer als incidenteel, maar als structurele lasten beschouwd. Dat betekent dat deze niet langer rechtstreeks ten laste van de algemene reserve mogen worden gebracht, maar ten lasten gaan van het begrotingssaldo. Hieronder de uitleg vanuit 2024 inzake de totstandkoming van deze last.

In 2024 is reeds besloten dat op basis van het inrichtingsplan BVO-ICT 7 voor de PIOFACH-taken in totaal 1,8 fte extra noodzakelijk was. De totale kosten hiervoor bedragen € 186.000 bedragen. Daarnaast is voor extern advies op gebied van inkoop en juridische ondersteuning binnen de BVO-ICT een extra budget nodig van € 60.000. De totale kosten voor deze taken bedragen € 246.000 en worden 50-50 verdeeld. De kosten voor onze gemeente bedragen voor het jaar 2027 € 120.000.

Verlaging budget betaalde rente langlopende leningen
De gemeente heeft elf langlopende leningen lopen. Naast de jaarlijkse aflossing betalen wij ook rente over het uitstaande saldo. Door de jaarlijkse aflossing wordt de te betalen rente lager. De te betalen rente is afhankelijk van de aflossing, maar ook van een eventueel nieuw aan te trekken lening. Voor 2027 hebben wij de verwachting dat wij geen nieuw kapitaal gaan aantrekken. Daarom wordt door middel van deze wijziging de verlaging van de te betalen rente in de begroting van 2027 verwerkt. Voor de lange termijn verwachten wij dat er op termijn fors zal worden geïnvesteerd, waarvoor naar verwachting geld voor moet worden aangetrokken en dus de rentelasten zullen toenemen. Daarom is deze verlaging van de rente alleen voor 2027 verwerkt.

Vrijval werkbegeleider Caparis
Door de afname van het aantal medewerkers in de sociale werkvoorziening en de gewijzigde inrichting van de aansturing kan het budget voor de werkbegeleider structureel vrijvallen ten gunste van het begrotingsresultaat.

Ontwikkeling stelpost lonen, prijzen en areaalaccres
Vanaf de begroting 2023 kennen we een stelpost voor loon, prijs en accresontwikkelingen. In de loop van dit begrotingsproces zijn daarmee diverse verwachte loon, prijs en accresontwikkelingen afgedekt. Hierbij valt onder meer te denken aan de actualisering van de salariskosten, de actualisering van de bijdragen aan de FUMO en de Veiligheidsregio en de actualisering van de budgetten Jeugd, WMO en participatie. Voor de begroting 2027-2030 zijn we bij de Kadernota 2027-2030 in eerste instantie uitgegaan van een stelpost van € 2.351.000.

In het kader van de afronding van de begroting 2027-2030 hebben we voor deze stelpost de balans opgemaakt en hebben verschil tussen het benodigde budget voor loon, prijs en accresontwikkelingen en de stelpost ten laste van het begrotingssaldo gebracht. In de tabel hieronder hebben we deze ontwikkelingen voor u in hoofdlijnen in beeld gebracht.

Jaar	Stelpost	Benodigd	Ten laste van saldo	waarvan loon-ontwikkelingen c.a.	waarvan prijs- en accres-ontwikkelingen
2027	2.351.000	4.364.000	2.013.000	2.520.000	1.844.000

De grootste mutaties zien wij binnen de personeelskosten (€2,6 miljoen) en indexaties binnen het sociaal domein (€1,1 miljoen) .

We constateren dat de verwachte kosten reeds een aantal jaren aan de voorkant te laag zijn ingeschat. In de komende begrotingen gaan we hier extra aandacht aan besteden en waar nodig de kosten verhogen.

Indien zich vanaf 2027 verdere loon, prijs en accresontwikkelingen voordoen, dan komen we hier bij u op terug via het reguliere P&C proces.

Nieuw beleid

Tussen de behandeling van de Kadernota 2027-2030 en de begroting is er geen sprake geweest van nieuw ingezet beleid. Dit past in de wens die is geuit door de Raad om een investeringsagenda voor te leggen, waarin nieuw beleid integraal kan worden afgewogen.

Ombuigingen

In het kader van de begroting 2027 is de stand van zaken met betrekking tot de ombuigingen geactualiseerd. Er resteert nog één ombuiging:

- Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)

Hieronder in het kort een nadere toelichting op de stand van zaken.

Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)
Deze taakstelling was conform de besluitvorming bij de begroting 2023-2026 verwerkt in de begroting in de begroting 2024-2027. Uitvoering hiervan zou betekenen dat er in 2025, 2026 en 2027 telkens nog 2,5% extra OZB-verhoging boven op de nominale ontwikkeling bij komt. Bij de behandeling van de begroting 2025-2028 is met de Raad afgesproken, dat we gezien het begrotingsresultaat van 2025 en de forse stijging van de afvalstoffenheffing en rioolheffing er voor gekozen hebben, om voor 2025 een bescheiden nominale ontwikkeling voor de OZB opbrengst van 2% (prijsindex 2025 = 5,1%) door te voeren en de extra verhoging van driemaal 2,5% door te schuiven naar de jaren 2026, 2027 en 2028.

Bij de behandeling van de begroting 2026 is bij amendement "Lagere OZB verhoging (A-4-9-1)" de extra verhoging van de OZB met 2,5% voor 2026 bovenop de inflatiecorrectie gewijzigd naar een percentage van 1,36% bovenop de inflatiecorrectie teruggebracht. Het effect van dit amendement is meerjarig verwerkt.

De extra verhoging van tweemaal 2,5% voor de jaren 2027 en 2028 maakt nog steeds deel uit van de Begroting 2027-2030.

Uitgaande van de uitgangspunten die eerder gedeeld zijn via de LIST is het voorstel om de OZB-opbrengst met een inflatiecorrectie van 2,5% te laten stijgen ten opzichte van 2026. Samen met de extra 2,5% voor 2027 (ombuiging) betekent dit voor de gemiddelde OZB-aanslag een verhoging van 5% voor 2027.

Incidentele baten en lasten

Om vast te kunnen stellen dat er sprake is van een structureel begrotingsevenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in welke geraamde baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. Op grond van artikel 19 BBV moeten de incidentele baten en lasten limitatief per programma en meerjarig inzichtelijk worden gemaakt. Zie hiervoor het verplichte overzicht in hoofdstuk 4.1.2 in deze begroting. Een samenvatting daarvan treft u hieronder.
(bedragen x € 1.000)

Structureel begrotingssaldo	2027	2028	2029	2030
Lasten exclusief mutaties reserves	- 128.025	- 121.052	- 120.785	- 119.086
Baten exclusief mutaties reserves	125.157	116.052	114.863	116.185
Geraamd saldo van lasten en baten	**- 2.868**	**- 5.000**	**- 5.923**	**- 2.901**
Toevoegingen reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen reserves	2.933	1.305	2.500	-
Geraamd resultaat	**66**	**- 3.695**	**- 3.423**	**- 2.901**
Incidentele lasten (excl. reservestortingen	- 2.933	- 1.305	- 2.500	0
Incidentele baten (excl. reservestortingen	0	0	0	0
Incidentele toevoegingen reserves	0	0	0	0
Incidentele onttrekkingen reserve	2.933	1.305	2.500	0
Saldo van incidentele baten en lasten	**0**	**0**	**0**	**0**
Structureel begrotingssaldo	**66**	**-3.695**	**-3.423**	**-2.901**

Algemene Reserve

Onderstaande tabel toont van de Algemene Reserve de geraamde saldi in de periode 2026-2030. Ten opzichte van de Kadernota 2027-2030 is er sprake van een ongunstige ontwikkeling van de Algemene Reserve.

bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029	2030
Stand begin van het jaar	41.142	44.103	43.023	42.784	36.839
Mutaties gedurende het jaar	2.961	-1.080	-239	-5.915	-3.423
Stand Begroting 2027-2030	44.103	43.023	42.784	36.839	33.416

Voor een nadere specificatie van de ontwikkeling van de Algemene Reserve verwijzen we u naar hoofdstuk 3.2.2 B van deze begroting.

Lastenontwikkeling burgers

Voor de begroting 2027 worden de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing aangepast op de uitgangspunten die gehanteerd zijn voor het opstellen van de begroting 2027 en de ombuigingslijnen, die noodzakelijk zijn om hiermee de voorzieningen maximaal in stand te kunnen houden.

Onroerendezaakbelasting

Het OZB-tarief wordt in 2027 verhoogd met een inflatiecorrectie van 2,5% en 2,5% als bestaande bezuinigingstaakstelling voor de totale omzet ten opzichte van 2026. Een totale verhoging van 5%. Voor een gemiddelde WOZ-waarde van een woning van € 315.000 betekent dit een verhoging van € 22 en voor een woning met een WOZ-waarde van € 470.000 betekent dit een verhoging van € 32.

Afvalstoffenheffing

De Afvalstoffenheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 16,64% en 16,84%. Per saldo leidt dit tot een stijging van de afvalstoffenheffing van € 53,40 per meerpersoonshuishouden en € 37,80 voor eenpersoonshuishoudens.

Rioolheffing

Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. In de paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting. De tarieven stijgen gemiddeld 2%. Dit houdt een stijging in van € 3,60.

WONEN EN WERKEN

Bedrijventerreinen

De raad heeft de visie bedrijventerreinen Tytsjerksteradiel vastgesteld. Er is een voorkeurslocatie ten zuiden van Quatrebras benoemd. Voor bedrijventerrein Quatrebras is een bedrag van € 2.000.000 hebben meegenomen ten laste van de algemene reserve in jaar 2029. De raad heeft voor de verkenning van de grondaankoop een budget van € 50.000 beschikbaar gesteld. Er is een externe gespecialiseerde adviseur aangetrokken om dit proces zorgvuldig op te pakken. Het is een kwetsbaar proces waarin zorgvuldigheid essentieel is. In het nieuwe raadsprogramma 'Groeien vanuit lokale kracht' wordt de deze keuze nogmaals bevestigd.

In het raadsprogramma wordt ook aandacht gevraagd om in te zetten op ontwikkeling van terreinen die aan het water liggen. Locaties voor natte bedrijvigheid zijn schaars. De mogelijkheden die we daarvoor hebben, willen we optimaal benutten. Een uitbreiding van nat bedrijventerrein is echter beperkt in de omgeving van Skûlenboarch mogelijk. Daarnaast kunnen er op termijn door herschikking (verplaatsingen) van de huidige invulling van bedrijfskavels mogelijkheden ontstaan.
Een viertal grotere bedrijven op bedrijventerrein Burgum-Sumar hebben een verkenning uitgevoerd naar netcongestie en kansrijke energieoplossingsrichtingen in de onderlinge samenwerking. Uit de analyse van de resultaten komt naar voren dat er op dit moment onvoldoende aanknopingspunten zijn voor een 'gebundelde' oplossing. Voor de komende jaren blijft het energievraagstuk urgent en onze aandacht vragen.

Winkelgebieden

In Burgum, Hurdegaryp en Gytsjerk zijn kernen met winkelgebieden. Burgum heeft een regionale functie. De komende jaren krijgt het winkelcentrum van Burgum een kwalitatieve impuls via het project Centrumplan Burgum. Waar in de overige dorpen behoefte is aan een supermarkt, kijken we constructief mee in hoeverre dit via ons ruimtelijk beleid mogelijk te maken is.

Regiodeal Noordoost Fryslân

In de toegekende Regiodeal voor Noordoost Fryslân is in samenwerking met de partners onder Economic Board Fryslan de pijler Undernimmend uitgewerkt. Binnen de pijler Undernimmend zijn projecten opgenomen met betrekking tot 'onderwijs & arbeidsmarkt', 'kennisontwikkeling ondernemers' en de 'kwaliteit van de leefomgeving'. Circulair ondernemen is een belangrijk aandachtspunt. De komende periode willen we de samenwerking met Economic Board Fryslân, de daaraan verbonden organisaties en de Vereniging Circulair Friesland verstevigen.

SAMENLEVING

Werk en Inkomen

Speerpunten raadsprogramma 2026 -2030 Werk en Inkomen

- "Wie in de bijstand zit, willen we activeren: nagaan welke bijdrage zij nog wel naar vermogen kunnen leveren aan onze maatschappij. Als mogelijke opstap om uit de bijstand te komen. Dat gaan we na vanuit een hulpaanbod. Want ook hier geldt het vertrouwensprincipe: we gaan er vanuit dat mensen tegen hun wil in de bijstand zijn beland."

- "Ook in onze gemeente is er sprake van armoede. We zetten in op preventie en vroegsignalering. Het vastgestelde beleid zetten we voort. Om mensen op bijstandsniveau op weg te helpen, onderzoeken we of ze een openbare vervoerspas kunnen krijgen. We kijken ook hoe ze makkelijker toegang tot verenigingen kunnen krijgen."

Participatiewet in balans

In september 2025 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel Participatiewet in Balans aangenomen. De Participatiewet in Balans is geen officiële nieuwe wet, maar een naam voor de beleidswijzigingen die er komen om de Participatiewet te verbeteren. Het doel van deze herziening is om de wet te vereenvoudigen, mensen centraal te stellen, uit te gaan van vertrouwen en gemeenten meer ruimte te geven om te kijken wat mensen (aan)kunnen. Het wetsvoorstel wordt gefaseerd ingevoerd. Het jaar 2027 staat in het teken van het doorvoeren van aantal wetswijzigingen die betrekking hebben op participatie en naleving.

Participatieverordening

Op grond van de Participatiewet in Balans moeten wij de Participatieverordening aanpassen. Deze verordening regelt hoe gemeenten inwoners ondersteunen bij het vinden van werk en maatschappelijke participatie. Wij gaan ervan uit dat de raad de nieuwe verordening begin 2027 kan vaststellen.

Afstemmingsverordening

Ook moeten we de Afstemmingsverordening aanpassen op grond van de Participatiewet in Balans. De Afstemmingsverordening regelt hoe gemeenten de bijstandsuitkering verlagen (maatregelen opleggen) als een inwoner verplichtingen niet nakomt, zoals onvoldoende meewerken aan arbeidsinschakeling. In de verordening staan specifieke regels over de hoogte en duur van verlagingen en dringende redenen om van verlaging af te zien. Wij gaan ervan uit dat de raad de nieuwe verordening begin 2027 kan vaststellen.

Beleidsplan Participatie

In 2026 loopt het huidige participatiebeleid “Iedereen doet mee” af. Wij evalueren dit beleidsplan in 2026 om op basis daarvan in 2027 nieuw beleid te schrijven. In dit beleidsplan staan onze doelen om onze inwoners zo goed mogelijk te helpen bij het vinden van werk of hen te ondersteunen om mee te doen wanneer werk (nog) niet mogelijk is. Wij verwachten dat wij het nieuwe beleidsplan eind 2027 kunnen voorleggen aan de raad.

Taaleis

De taaleis houdt in dat iedereen met een bijstandsuitkering de Nederlandse taal voldoende moet begrijpen, spreken, lezen en schrijven. Voldoet iemand hier niet aan dan moet hij/zij taalonderwijs volgen. Werkt iemand hier niet aan mee, dan kan dit gevolgen hebben voor de hoogte van de uitkering. Het kabinet heeft in het verbeterplan taaleis bepaald dat gemeenten de taaleis strenger en gerichten moeten uitvoeren en handhaven. De verbeterpunten uit dit plan implementeren wij in 2027.

Uitvoeringsplan Rondkomen en Meedoen

In februari 2026 heeft de raad het Beleidsplan Rondkomen en Meedoen vastgesteld. In het beleidsplan staat wat wij willen bereiken op het terrein van armoede, schulden en preventie. In het uitvoeringsplan staan de acties die bijdragen aan het behalen van de doelen. Deze acties

voeren we uit in een periode van 4 jaar (2026 tot en met 2029). De raad ontvangt Jaarlijks achteraf in het 1e kwartaal een voortgangsrapportage.

Visie en uitvoeringsplan versterken sociale basis

Naar verwachting wordt in Q4 2026 de nieuwe visie versterken sociale basis vastgesteld. Deze visie sluit aan op de meest recente ontwikkelingen vanuit de landelijke en regionale akkoorden waaronder het Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord (AZWA), het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het FrIZA (Friese Integraal Zorgakkoord). Deze visie vormt de koers voor de sociale basis voor de komende raadsperiode. Hierop volgend wordt het uitvoeringsplan met concrete acties opgesteld. We streven naar de vaststelling van het nieuwe uitvoeringsplan eind Q1 door het college.

Project Beurtschip

De raad heeft in de kadernota van 2027 besloten op niet opnieuw geld vrij te maken voor het Project Beurtschip. Het project stopt op 31 december 2026. We gaan het project zorgvuldig en op een passende manier afronden. Voor de huidige deelnemers vanuit onze gemeente zoeken we naar een passend alternatief.

Toezicht Handhaving en Veiligheid

Veiligheidsdomein

De komende jaren verandert het veiligheidsdomein ingrijpend. Veiligheidsvraagstukken worden complexer en vragen steeds vaker om een integrale aanpak. Ontwikkelingen zoals digitalisering, ondermijnende criminaliteit, maatschappelijke spanningen, de opvang van kwetsbare groepen en de gevolgen van klimaatverandering hebben ook lokaal invloed op de veiligheid en leefbaarheid binnen onze gemeente.

Tegelijkertijd neemt de druk op de uitvoering toe door arbeidsmarktkrapte, toenemende wet- en regelgeving en stijgende verwachtingen van inwoners en bestuur. Dit vraagt om een gemeente die flexibel kan inspelen op nieuwe ontwikkelingen, risico's tijdig signaleert en samen met haar partners werkt aan een veilige, leefbare en weerbare samenleving.

Jeugd & Onderwijs

Inzetten op preventie

De gemeente blijft ook in 2027 nadrukkelijk inzetten op preventie en vroegsignalering. De uitgaven binnen de jeugdhulp staan nog steeds onder druk. Door problemen eerder te signaleren en ondersteuning dichter bij jeugdigen en gezinnen te organiseren, willen we voorkomen dat zwaardere en duurdere vormen van jeugdhulp nodig zijn.
Deze inzet krijgt vorm via onder andere Integrale Vroeghulp (IVH), Gebiedsteammedewerkers in School (GIS), de POH-Jeugd bij huisartsenpraktijken en de verdere ontwikkeling van stevige lokale teams. Hiermee versterken we de ondersteuning dichtbij huis en stimuleren we dat jeugdigen zo veel mogelijk in hun eigen omgeving kunnen opgroeien en participeren.
Ook binnen het leerlingenvervoer wordt uitvoering gegeven aan de vernieuwde verordening, waarbij meer nadruk ligt op het bevorderen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid van jeugdigen. Dit sluit aan bij de gemeentelijke visie op normaliseren, eigen kracht en meedoen in de samenleving.

Onderwijs

De in 2026 aangestelde kwartiermaker onderwijs en jeugdhulp werkt verder aan de versterking van de samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en zorgpartners. De focus ligt hierbij op:

- de verdere uitwerking van het samenwerkingskader onderwijs-jeugdhulp;
- de doorontwikkeling van onderwijs-zorgarrangementen (OZA's);
- het realiseren van een evenwichtige spreiding en duurzame borging van voorzieningen binnen de regio.

De ambitie blijft om kinderen zoveel mogelijk binnen het reguliere onderwijs passende ondersteuning te bieden, waarbij inclusie, normaliseren en een sterk pedagogisch klimaat centraal staan.

Landelijke ontwikkelingen Jeugd

Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg

De implementatie van de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg vraagt ook in 2027 om verdere regionale samenwerking tussen Friese gemeenten. Gezamenlijk wordt bepaald welke specialistische vormen van jeugdhulp regionaal worden georganiseerd. Daarnaast worden afspraken met aanbieders verder aangescherpt op onderwerpen als kwaliteit, continuïteit, governance en financiële transparantie.

Wet Reikwijdte Jeugdwet

De verdere uitwerking van de Wet Reikwijdte Jeugdwet wordt nauwlettend gevolgd. De bedoeling van deze wet blijft om meer duidelijkheid te geven over de afbakening van de jeugdhulpplicht en daarmee de beschikbare capaciteit en middelen beter in te zetten voor jeugdigen die deze ondersteuning daadwerkelijk nodig hebben.

Hervormingsagenda Jeugd

De Hervormingsagenda Jeugd blijft het belangrijkste landelijke kader voor de doorontwikkeling van de jeugdzorg. De opgaven rondom betaalbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit vragen om een verdere versterking van preventie, normalisering en samenwerking.
Binnen Tytsjerksteradiel ligt de focus daarbij op:

- verder ontwikkelen van stevige lokale teams;
- versterken van de sociale basis;
- implementeren van de nieuwe regionale inkoop van jeugdhulp;
- terugdringen van de inzet van residentiële jeugdhulp.

Stevige lokale teams

In 2027 wordt verder gewerkt aan de ontwikkeling van stevige lokale teams. Het doel is dat inwoners dichtbij huis ondersteuning ontvangen en dat hulpvragen integraal worden beoordeeld. Door ondersteuning zoveel mogelijk lokaal te organiseren, wordt de inzet van specialistische zorg waar mogelijk voorkomen of beperkt.

Versterken van de sociale basis

Een sterke sociale basis is essentieel om inwoners in staat te stellen zoveel mogelijk zelfstandig mee te doen in de samenleving. Daarom wordt verder geïnvesteerd in voorzieningen, netwerken en initiatieven die bijdragen aan preventie, ontmoeting en ondersteuning dichtbij inwoners. Hierbij wordt nadrukkelijk aangesloten bij de nieuwe visie op de sociale basis.

Nieuwe inkoop Jeugd

De nieuwe regionale inkoop van jeugdhulp vormt een belangrijk onderdeel van de hervormingsopgave. Het streven blijft om specialistische jeugdhulp beschikbaar en toegankelijk te houden, terwijl ondersteuning zo lokaal en laagdrempelig mogelijk wordt georganiseerd. De uitgangspunten van inclusief onderwijs en onderwijs-zorgarrangementen sluiten hier direct op aan.

Terugdringen van residentiële jeugdhulp

Landelijk wordt ingezet op het verminderen van residentiële plaatsingen. Ook binnen Tytsjerksteradiel wordt hulp zoveel mogelijk georganiseerd in de thuissituatie of in de directe leefomgeving van jeugdigen. Dit vraagt blijvend om investeringen in preventie, gezinsondersteuning en alternatieve vormen van begeleiding.

Integraal Huisvestingsplan (IHP) en maatschappelijke voorzieningen

Met de actualisatie van het Integraal Huisvestingsplan is inzicht verkregen in de toekomstige huisvestingsopgave voor het onderwijs. De komende jaren wordt uitvoering gegeven aan de daarin opgenomen investeringsagenda voor nieuwbouw, renovatie en verduurzaming van schoolgebouwen.
Daarnaast wordt de verbinding gelegd met bredere ontwikkelingen rondom maatschappelijke voorzieningen in de dorpen. Daarbij wordt onderzocht hoe voorzieningen toekomstbestendig georganiseerd kunnen worden en hoe deze kunnen bijdragen aan leefbaarheid, ontmoeting en kansrijk opgroeien.

Wmo en Welzijn

Brede visie maatschappelijk vastgoed

In 2027 wordt verder gewerkt aan de uitwerking van de geactualiseerde visie op maatschappelijk vastgoed. Deze visie biedt een integraal kader voor de ontwikkeling en het beheer van gemeentelijke voorzieningen en legt de verbinding tussen onderwijs, welzijn, zorg en leefbaarheid.
Het doel is om inwoners en raad meer duidelijkheid te bieden over de toekomstige inrichting van voorzieningen, de spreiding over de gemeente en de investeringen die daarvoor nodig zijn. Daarbij wordt rekening gehouden met demografische ontwikkelingen en veranderende maatschappelijke behoeften.

Sociale basis en maatschappelijke ondersteuning

De voorbereiding van de nieuwe visie op de sociale basis is afgerond. In 2027 wordt gestart met de implementatie van deze visie. Uitgangspunt blijft dat inwoners zoveel mogelijk zelfstandig kunnen functioneren en kunnen rekenen op ondersteuning vanuit hun eigen omgeving, aangevuld met professionele hulp waar nodig.
Tegelijkertijd staat de Wmo voor diverse opgaven. Vergrijzing, complexere ondersteuningsvragen en ontwikkelingen binnen beschermd wonen en maatschappelijke opvang vragen om een nauwe samenwerking tussen wonen, zorg en welzijn. Samen met partners wordt gewerkt aan oplossingen die bijdragen aan passende ondersteuning voor inwoners, nu en in de toekomst.

Nieuwe inkoop Wmo

In 2027 wordt verder gewerkt aan de voorbereiding van de nieuwe inkoop van Wmo-maatwerkvoorzieningen, die per 1 januari 2028 in werking moet treden. De huidige contracten lopen af en bieden een belangrijk moment om de ondersteuning beter aan te laten sluiten op de ontwikkelingen binnen het sociaal domein, de veranderende zorgvraag en de noodzaak tot financiële beheersing. De gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel trekken hierin gezamenlijk op. Uitgangspunt is dat inwoners tijdig passende ondersteuning ontvangen, waarbij zelfredzaamheid, participatie en ondersteuning dichtbij huis centraal staan.

Binnen de nieuwe inkoop wordt gewerkt aan een vereenvoudiging en herinrichting van het aanbod voor huishoudelijke ondersteuning, individuele begeleiding en dagbesteding. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de verbinding tussen maatwerkvoorzieningen, de sociale basis en de ontwikkeling van stevige lokale teams. Ook wordt ingezet op een betere sturing op kwaliteit, resultaten en kosten.

In 2027 worden de benodigde voorbereidingen getroffen op het gebied van contractering, financiën, toegang, administratieve processen, datasturing en monitoring. Hierbij wordt toegewerkt naar een toekomstbestendige uitvoeringspraktijk waarin kwaliteit van ondersteuning, beheersbaarheid van de uitgaven en inzicht in resultaten beter met elkaar in balans worden gebracht. Daarnaast wordt gewerkt aan de inrichting van contractmanagement, passende stuurinformatie en een zorgvuldige implementatie richting aanbieders, medewerkers en inwoners.

De nieuwe inkoop moet bijdragen aan een duurzaam, toegankelijk en betaalbaar Wmo-stelsel, waarbij ondersteuning zo licht en dichtbij mogelijk wordt georganiseerd en specialistische ondersteuning beschikbaar blijft voor inwoners die deze daadwerkelijk nodig hebben.

Digitalisering Sociaal Domein

Het programma digitalisering binnen het Sociaal Domein wordt in 2027 voortgezet. Hiermee wordt gewerkt aan verdere professionalisering van processen, verbetering van de informatievoorziening en ondersteuning van medewerkers en inwoners. De tijdelijke uitbreiding van de capaciteit voor applicatiebeheer draagt bij aan een zorgvuldige uitvoering van deze opgave en aan een toekomstbestendige informatievoorziening binnen het Sociaal domein.

BESTUUR EN DIENSTVERLENING

Organisatieontwikkeling

Vanuit de koers *Dit binne wy*, het inrichtingsplan en de ontwikkelagenda heeft de organisatie de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van de nieuwe ambtelijke organisatie. Veel van de voorgenomen ontwikkelingen zijn gerealiseerd en verankerd in de lijnorganisatie. Daarmee verschuift de aandacht van opbouw en inrichting naar bestendiging, doorontwikkeling en continue verbetering.

In 2025 en 2026 is een belangrijke basis gelegd voor een sterke en toekomstbestendige organisatie. Op het gebied van leiderschap, leren en ontwikkelen, planning en control, dienstverlening, managementinformatie en organisatiebesturing zijn belangrijke ontwikkelingen afgerond en ingebed in de reguliere bedrijfsvoering. Daarnaast heeft de organisatie vanuit ambtelijk perspectief de nieuwe bestuursperiode ondersteund, van verkiezingen en raadsakkoord tot collegeakkoord en de organisatie van *Kom by ús del* voor gemeenteraadsleden.

De ontwikkelagenda 2025-2026 is medio 2026 geëvalueerd op voortgang en resultaten. De uitkomsten van de benchmark, het medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO), audits, evaluaties en andere onderzoeken geven waardevolle inzichten in de sterke punten en ontwikkelmogelijkheden van onze organisatie. Deze inzichten vormen de basis voor een nieuwe organisatieagenda voor de periode 2027-2028. Samen met medewerkers en leidinggevenden bepalen we de ontwikkelopgaven en prioriteiten voor de komende jaren. Daarbij blijven we investeren in een organisatie die wendbaar, toekomstbestendig en aantrekkelijk is voor medewerkers, bestuur en inwoners.

Meerjarige strategische organisatiedoelen

Bedrijfsvoering op orde en in control
Doorontwikkeling van planmatig werken, versterking van control, sturing via de managementcyclus en verdere optimalisatie van processen en bedrijfsvoering.

Toegankelijke en inwonergerichte dienstverlening
Versterken van integraal en teamoverstijgend werken, verdere uitvoering van de dienstverleningsvisie, participatie, datagedreven werken, digitalisering, AI-toepassingen en procesverbetering.

Sterke teams en medewerkersontwikkeling
Opvolging geven aan de uitkomsten van het MTO, strategische personeelsontwikkeling, leren en ontwikkelen, het versterken van eigenaarschap en samenwerking, en het verder ontwikkelen van onze organisatiecultuur.

Bab (Baan-Afspraak-Baan) banen

Voor overheidswerkgevers is het quotum percentage voor de Bab banen in 2026 2,58%. Voor Tytsjerksteradiel betekent dit 11,72 fte aan Bab-banen. De afgelopen periode hebben we 2,72fte aan Bab banen gerealiseerd. Het streven is om de komende jaren gefaseerd toe te werken naar het quotumpercentage. Dit vergt een behoorlijke inspanning van de werkgever, capaciteitsuitbreiding in formatie en financiële middelen. Bab'ers hebben extra begeleiding nodig

vanuit een jobcoach en mogelijk een aangepaste werkplek en/of arbeidsomstandigheden. Binnen de gemeente zijn niet alle functies geschikt voor een Bab-baan. We kiezen in eerste instantie voor een praktische insteek, waarbij we doelgericht focussen op het realiseren van Bab-banen. Bijvoorbeeld Bab integreren in afgebakende taken, schoonmaakdiensten of buitendiensten. Ook moeten we onderzoeken of ingekochte diensten op den duur vervangen kunnen worden door inleen en/of indiensttreding van medewerkers uit het doelgroepregister.

Zoals aangegeven streven wij ernaar om de komende jaren gefaseerd toe te werken naar het quotumpercentage. Op het moment dat we meer inzicht hebben in onder meer de financiële consequenties, zullen wij u hier nader over informeren.

Heroriëntatie

Vanaf 2028 verslechtert het financiële perspectief van onze gemeente. Er is structurele druk op de begroting. Zonder koerswijziging dreigt een oplopend tekort in de jaren na 2028. Dit leidt tot het eerder genoemde preventief toezicht. Om op een verantwoorde manier tot een meerjarige (sluitende) begroting te komen is een heroriëntatie op de gemeentelijke taken en financiën gestart. De raad heeft in juli 2025 groen licht gegeven voor de onderzoeksfase van deze heroriëntatie.

Er is daarbij aangegeven dat het aan de nieuwe raad is om over het vervolgproces te besluiten en de daadwerkelijke keuzes te maken.

Om grip te krijgen op de koers van de gemeente en ruimte te creëren voor toekomstgerichte keuzes, verkennen we vier sporen die kunnen bijdragen aan een structureel gezonde financiële situatie.

- Spoor 1: Scherper begroten
- Spoor 2: Wettelijke en nieuwe wettelijke taken in beeld
- Spoor 3: Slimmer organiseren
- Spoor 4: Inkomsten vergroten

Waar staan we en vervolg

De onderzoeksfase is afgerond. De uitkomsten betrekken we bij het gesprek met de raad over de investerings- en exploitatieagenda (I&E agenda) die is opgenomen in het raadsprogramma en collegeakkoord. Op basis van inhoudelijke en financiële onderbouwingen willen de raad een beeld geven welke keuzes er zijn om richting te geven aan de toekomst van Tytsjerksteradiel. Voor het vervolgproces is het van belang om een beter beeld van de opgave te krijgen. Dit is een optelsom van:

1. De opgave vanuit het gemeentefonds,
2. Aangevuld met een analyse van de investeringsopgaven in onze gemeente.
3. De financiële ruimte voor de ambities in de nieuwe bestuursperiode.

De informatie uit 2 en 3 samen vormen de I&E agenda. In nauw overleg tussen het college en de raad wordt het vervolgproces vomrgegeven om te komen tot een sluitende meerjarenbegroting.

Investerings- en exploitatieagenda

In het raadsprogramma en collegeakkoord is afgesproken eind dit jaar een investerings- en exploitatieagenda op te leveren. Deze agenda geeft college en raad inzicht in de te verwachten investeringen voor de komende jaren. Hierbij gaat het om de ambities uit het raadsprogramma en collegeakkoord, maar ook de investeringen die voor ons al bekend zijn (bijvoorbeeld waren voorbereid voor de kadernota 2027) en investeringen die vanuit het maatschappelijk vastgoed de

komende jaren op ons afkomen. Hierbij wordt ook gekeken over de grens van de bestuursperiode. Op basis van deze agenda willen college en raad toewerken naar een sluitende begroting voor de komende jaren.

De prioritering en keuzes worden door college en raad gemaakt in samenhang met de uitkomsten van de heroriëntatie. Want in de heroriëntatie maken we inzichtelijk waar we ruimte in de begroting kunnen vinden om de gevolgen van het 'ravijnjaar' op te vangen en (waar mogelijk) ruimte te vinden voor de investeringen in deze bestuursperiode.

Personele financiële gevolgen doorontwikkeling Werkmaatschappij (BVO ICT)

De gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel onderzoeken hoe de toekomstige ICT-organisatie het beste kan worden ingericht. Op basis van de huidige inzichten kiest het bestuur van de Werkmaatschappij (BVO ICT) voor doorontwikkeling van de bestaande BVO ICT. De BVO blijft in dit scenario verantwoordelijk voor de gezamenlijke uitvoering en ondersteuning. Tegelijkertijd versterken beide gemeenten hun sturing en opdrachtgeverschap. Die versterking is in ieder scenario nodig.

De gemeenteraden besluiten over de toekomstige ICT-inrichting nadat het onderzoeksrapport is afgerond. Om de meerjarenbegroting volledig en realistisch op te stellen, worden de verwachte personele gevolgen nu al financieel verwerkt. Dit loopt niet vooruit op de inhoudelijke besluitvorming door de raden.

Personele financiële gevolgen

De huidige verdeling van de PIOFACH-taken (ondersteunende bedrijfsvoeringstaken) tussen beide gemeenten blijft bestaan. De lasten bedragen € 160.000 per gemeente. Dit bedrag is tot en met 2027 in de begroting opgenomen en moet vanaf 2028 structureel worden voortgezet.

Daarnaast is vanaf 2028 structureel € 113.000 extra per gemeente nodig voor de versterking van de gemeentelijke sturing en het opdrachtgeverschap en voor de herinrichting van enkele functies. Daarmee stijgen de structurele lasten vanaf 2028 in totaal met € 273.000 per gemeente per jaar, waarvan € 113.000 daadwerkelijk nieuw/extra is.

Dit bedrag bestaat uit de genoemde € 160.000 voor de PIOFACH-taken en € 113.000 voor de benodigde extra capaciteit binnen de Werkmaatschappij en beide gemeenten. Deze personele inzet is in ieder scenario nodig en staat daarmee los van de keuze voor het voorkeursscenario.

Voor deze verwachte lasten is, vooruitlopend op de definitieve besluitvorming, in de begroting 2027-2030 een stelpost opgenomen.

Materiële kosten

Materiële kosten, zoals softwarelicenties, investeringen, hardware, beheer- en onderhoudscontracten en externe dienstverlening, vallen buiten deze personele begrotingsraming. Ontwikkelingen op het gebied van innovatie, datagedreven werken en verdere digitalisering kunnen de komende jaren gevolgen hebben voor zowel de materiële budgetten als de personele inzet. Deze gevolgen worden via de reguliere planning- en controlcyclus inzichtelijk gemaakt en verwerkt.

Definitieve besluitvorming

De colleges en gemeenteraden van beide gemeenten nemen een definitief besluit bij de behandeling van het rapport over de toekomstige ICT-inrichting.

Overdracht Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) naar het nieuwe pensioenstelsel

Voor politieke ambtsdragers spelen gemeenten een belangrijke rol in de voorgenomen overgang van de Appa-pensioenregeling naar het nieuwe pensioenstelsel. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bereidt een wetsvoorstel voor om het Appa-pensioen per 1 januari 2028 onder te brengen in het nieuwe pensioenstelsel.

Wat betekent dit wetsvoorstel

Op grond van het wetsvoorstel is het de bedoeling om de huidige Appa-pensioenregeling per 31 december 2027 te beëindigen en het al opgebouwde pensioen per 1 januari 2028 om te zetten naar het nieuwe stelsel en over te dragen naar het ABP (beoogd pensioenfonds).
Vanuit het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen is vanaf 1 januari 2028 voor deelnemers een pensioenpremie verschuldigd aan de vernieuwde ABP-pensioenregeling, waarvan overheidslichamen de eigen bijdrage inhouden op de bezoldiging.

Het wetsvoorstel heeft geen gevolgen voor de ontslaguitkeringen ('wachtgeld') op grond van de Appa. Die worden op dezelfde wijze voortgezet en toegekend.

De transitie vraagt in 2026 de nodige voorbereidende werkzaamheden van ons en dat geldt ook voor het overgangsjaar 2027.
We zijn reeds met deze voorbereidende werkzaamheden bezig, om tot een soepele overdracht te kunnen komen. De daadwerkelijke voortgang is mede afhankelijk van het verloop van het wetgevingsproces en het verdere besluitvormings- en toezichtstraject.

Vanaf het begrotingsjaar 2028 zullen we met de gevolgen van de overdracht van Appa naar het nieuwe pensioenstelsel rekening moeten houden. Vanaf 2028 zullen de loonkosten van de wethouders hoger worden door de werknemers- en werkgeversafdracht aan het ABP, maar hoeft er niet meer jaarlijks een storting in de voorziening Appa plaats te vinden voor de pensioenopbouw. Voor de gepensioneerden zullen we vanaf 2028 geen lasten meer in de exploitatie hebben via een onttrekking uit de voorziening Appa. En tot slot zal de voorziening Appa worden opgeheven.

Regionale samenwerking

De maatschappelijke opgaven waar gemeenten voor staan, houden niet op bij de gemeentegrenzen. Veel van deze uitdagingen vragen om een regionale aanpak. Daarom werkt de gemeente Tytsjerksteradiel samen met andere overheden en partners in de regio.
Tytsjerksteradiel participeert in meerdere regionale netwerken, waaronder Agenda Netwerk NoordOost (ANNO), EuropaPact en 2026 ook het Nationaal Programma Vitale Regio's (NPVR) Noard-Fryslân.

ANNO

De ANNO III-agenda liep eind 2025 af en wordt momenteel geëvalueerd. De regionale samenwerking met de ANNO-partners vindt in ieder geval de komende periode plaats via de nieuwe Regio Deal II en via de NPVR Noard-Fryslân. De uitkomsten van de evaluatie worden onder andere meegenomen in de uitwerking van de pijler Gearwurking in Regio Deal II.
De deelnamekosten voor de regionale samenwerking binnen ANNO staan voor een bedrag van € 32.000 structureel in de begroting. De samenwerkingsovereenkomst onder ANNO III liep eind

2025 af. Wij stellen voor om de jaarlijkse deelnamekosten ANNO € 32.000 de komende jaren in te zetten als cofinanciering voor de pijler Gearwurking in de Regio Deal II. Het budget blijft daarmee volledig ten goede komen aan regionale samenwerking. Door de aanvullende 50% rijksbijdrage van het Rijk ontstaat extra financiële ruimte om de regionale samenwerking te versterken.

Regio Deal II
Sinds 2026 heeft de regionale samenwerking binnen Noordoost-Fryslân verder vorm gekregen via Regio Deal II, met een gezamenlijke uitvoeringsagenda voor 2026-2030, met zowel lokale als regionale projecten.
De raad heeft informatie over het vastgestelde programmaplan ontvangen en wordt in oktober 2026 inhoudelijk bijgepraat.
De opgaven voor de regio zijn vertaald naar vier pijlers:

- Noflik Wenje - prettig en betaalbaar wonen
- Ferbining - betere bereikbaarheid en slimme mobiliteit
- Undernimmend - ruimte voor groei en innovatie
- Gaerwurking - in de regio, met het rijk

NPVR
Binnen NPVR wordt gewerkt aan een langdurig, gebiedsgericht programma dat zal uitmonden in een uitvoeringsprogramma.

Europa
In juni 2026 is de Europacoördinator begonnen. Hij heeft een stappenplan geschreven die moet leiden tot een Europa Agenda, met als doel: (een intensivering van) Europese kennisdeling, samenwerking en subsidiewerving ten behoeve van de realisatie van de beleidsopgaven van de gemeente.
Eind 2025 is de samenwerking met EuropPact Fryslân verlengd tot eind 2027. Eerder dit jaar sprak het college de intentie uit ook in de periode na 2027 met het EPF te blijven samenwerken. Er wordt daarnaast intensief samengewerkt met de collega-Europa coördinatoren van de ANNO-gemeenten. In het najaar van 2026 wordt in het bestuurlijk overleg ANNO een voorstel gedaan over de wijze waarop de regio gezamenlijk Europese kansen, samenwerkingen, subsidies en belangenbehartiging kan benutten en organiseren.
In augustus 2026 is een aangepaste aanvraag ingediend bij het Interreg-bureau van de Europese Unie; een besluit op dit voorstel rond circulariteit in de meubelindustrie wordt voor het einde van dit jaar verwacht.

2 Besluitvorming

Wij stellen u voor:

1. Akkoord te gaan met het vaststellen van de begroting voor het jaar 2027, inclusief de per programma voorgestelde onttrekkingen aan en stortingen in reserves.

2. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2028 - 2030.

3. Akkoord te gaan met de uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente en de daarbij behorende bijlagen, zoals verwoord en opgenomen in de programmabegroting.

4. Akkoord te gaan met de lastenontwikkeling voor de burger, zoals opgenomen in paragraaf Lokale heffingen.

5. Akkoord te gaan met de overige uitgangspunten voor het tarievenbeleid zoals voorgesteld in paragraaf Lokale heffingen.

6. Akkoord te gaan met het grondprijzenbeleid voor het jaar 2027 zoals voorgesteld in paragraaf Grondbeleid.

7. De in paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschreven risico's te bevestigen.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de gemeenteraad van 5 november 2026.

De voorzitter,

De griffier,

3 BELEIDSBEGROTING

3.1 Programmaplan

0. Bestuur en ondersteuning

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

In dit programma gaat het over de dienstverlening ter ondersteuning van onze eigen bestuursorganen, maar ook aan onze burgers, bedrijven en organisaties.

Als bestuur willen we transparant, efficiënt en integer zijn en voor onze samenleving dienstbaar, laagdrempelig, herkenbaar en aanspreekbaar.

Speerpunten in dit programma zijn een efficiënte en klantgerichte dienstverlening.

Uitwerking Kadernota 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 2 juli 2026 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

ANNO samenwerking (organisatiebijdrage gemeenten)

Voorgesteld wordt de jaarlijkse bijdrage aan ANNO (€ 32.000) de komende jaren in te zetten als cofinanciering voor de pijler Gearwurking binnen Regio Deal II. Dankzij de rijksbijdrage van 50% ontstaat extra ruimte voor regionale samenwerking. De samenwerking met ANNO-partners wordt voortgezet via Regio Deal Noordoost Fryslân II (2026-2030), waarvan het programmaplan en de samenwerkingsovereenkomst begin 2026 zijn vastgesteld. De evaluatie van ANNO III wordt meegenomen in de verdere uitwerking van de Regio Deal. De raad wordt na de zomer over het Programmaplan inhoudelijk bijgepraat.

Wettelijk?	✗ nee	Maatschappelijk belang	midden
Kadernota nr.	00.01	Portefeuillehouder	Breuker, K.
Project of pilot?	✗ Nee	Planning gereed	

Burgerparticipatie- Denk mee Site

Tytsjerksteradiel wil zowel overheids- als inwonerparticipatie naar een hoger plan tillen. Hiervoor zetten we als participatieplatform de DenkMee website in.
Het is daarom belangrijk om de DenkMee site te onderhouden en te verbeteren. Niet alleen als centrale ingang waar participatie initiatieven van inwoners binnenkomen en hen actief te betrekken bij nieuwe vormen van participatie, maar ook om voor dorpsbelangen onderling een platform te bieden. Naast de DenkMee site gaan we ook een Burgerpanel opzetten. Het bestaande budget van € 10.000 wordt verlengd voor 2027.

Wettelijk?	● ja	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	00.03	Portefeuillehouder	Breuker, K.
Project of pilot?	✗ Nee	Planning gereed	

Toegankelijke websites en APPs -Toegankelijkheidsonderzoeken laten uitvoeren

In 2027 worden toegankelijkheidsonderzoeken uitgevoerd voor gemeentelijke websites en apps die nog geen toegankelijkheidsstatus hebben. Op basis van de resultaten worden noodzakelijke verbeteringen doorgevoerd, zodat deze digitale diensten voldoen aan de Wet digitale toegankelijkheid overheid en een status A of B kunnen verkrijgen. Hiermee wordt voldaan aan de wettelijke verplichtingen rondom digitale toegankelijkheid. De kosten hiervoor bedragen € 9.000.

Wettelijk?	● ja	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	00.02	Portefeuillehouder	Zandbergen, B. van
Project of pilot?	✗ Nee	Planning gereed	

Uitgaand postproces digitaliseren

Om te voldoen aan de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) wordt het uitgaande postproces verder gedigitaliseerd. In 2027 worden de digitale en fysieke poststromen bij Burgerzaken voortgezet en waar mogelijk uitgebreid naar Belastingen. Hiermee borgen we veilige, betrouwbare en controleerbare verzending van berichten, inclusief audit trails, notificaties en logging. Dit voorkomt juridische risico's, verbetert de dienstverlening aan inwoners en draagt bij aan een efficiëntere en kosteneffectievere bedrijfsvoering.

Financieel effect: de abonnementskosten worden gecompenseerd door lagere kosten voor digitale verzending.

Wettelijk?	ja	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	00.04	Portefeuillehouder	Zandbergen, B. van
Project of pilot?	Nee	Planning gereed	

Vierde wethouder

Voor de komende raadsperiode, is ervoor gekozen om een extra wethouder aan te stellen. In onze gemeente spelen meerdere ingewikkelde en tijdrovende dossiers (bijvoorbeeld woningbouw, duurzaamheid of sociaal domein). Een extra wethouder maakt het mogelijk om hier meer focus en bestuurlijke aandacht aan te geven.
De kosten voor een vierde wethouder bedragen € 152.000 per jaar.

Wettelijk?	nee	Maatschappelijk belang	midden
Kadernota nr.	00.06	Portefeuillehouder	Breuker, K.
Project of pilot?		Planning gereed	

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie Opstarten fractiespecialistenoverleg IT en digitalisering

Verzoekt het college:

een structureel (half)jaarlijks overleg over strategische ICT vraagstukken in te stellen en het eerste overleg plaats te laten vinden vóór het eerste Iepen Poadium waar de BVO ICT op de agenda staat.

De motie wordt uitgevoerd en als Continue beleid in het beleid opgenomen.

Motie nr. M-6-1		Portefeuillehouder	Zandbergen, B. van

Overige ontwikkelingen

Actualisatie personeelslasten
Actualisatie van de personeelslasten leidt voor dit programma tot een verlaging van de personeelslasten met € 32.000.

Actualisatie reserves
Een deel van ons beleid wordt vanuit de reserves bekostigd. Dit betreffen incidentele baten en lasten. Een overzicht hiervan is opgenomen in hoofdstuk 4.1.2, incidentele baten en lasten. Voor 2026 was begroot dat we € 3.263.000 aan de reserves zouden onttrekken. Voor 2027 bedraagt de verwachtte onttrekking € 2.933.000, wat een mutatie van € 3300.000 t.o.v. 2026 betekent.

Actualisatie kapitaallasten
Als gevolg van nieuwe en/of gewijzigde investeringen zijn de kapitaallasten 2027-2030 opnieuw berekend. Ten opzichte van de begroting 2026 dalen de berekende kapitaallasten in de begroting van 2027 met € 166.000.

Begrotingen voorgaande jaren
In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2027 en 2026 komen afwijkingen voor die betrekking hebben op onderwerpen die in eerdere begrotingen zijn opgenomen. Deze budgetten vervallen in 2027 en hebben een positief effect op de begroting van 2027 ter grootte van € 64.000. Concreet gaat het om de uitvoering Visie op dienstverlening en de voortzetting meting klantfeedback.

Budget betaalde rente langlopende leningen
Jaarlijks wordt, naast de te betalen rente op de afgesloten langlopende leningen, ook een deel van de lening afgelost. Door deze aflossing wordt de jaarlijkse renteplicht lager. Dit levert voor 2027 een voordeel op van € 134.000.

Diverse indexaties budgetten
Diverse budgetten zijn geïndexeerd als gevolg van prijs- en/of hoeveelheidsstijgingen. Zo is bijvoorbeeld het budget van de accountantscontrole verhoogd als gevolg van prijsindexatie en doordat er tijdens de jaarrekeningcontrole meer SISA regelingen gecontroleerd worden dan waar in de aanbesteding mee rekening gehouden werd. Ook zorgt een indexatie voor de contributie aan de VFG, VNG en de GGU en de deelname aan de Regiodeal II tot hogere lasten. In totaal leidt dit tot een verhoging van de begroting van € 77.000.

Ontwikkeling gemeentefonds
Jaarlijks verschijnen meestal drie circulaires. De meicirculaire geeft de vertaling van de Voorjaarsnota van de rijksoverheid, de septembercirculaire geeft de vertaling van de Miljoenennota en de decembercirculaire is op basis van de Najaarsnota en rondt het uitkeringsjaar zoveel mogelijk af.

Vanuit de december en septembercirculaire resteerde een nadeel in het gemeentefonds van € 102.000.

Vanuit de meicirculaire is per saldo € 3.898.000 aan extra middelen verkregen. Deze middelen waren grofweg als volgt onder te verdelen:

- € 2.351.000 voor Loon- , prijs- en accresontwikkelingen begroting 2027
- € 1.111.000 voor Capaciteit decentrale overheden klimaat- en energiebeleid (CDOKE)
- € 60.000 voor diverse taakmutaties.

Uit eerdere jaren was er voor begroting 2027 een positieve ontwikkeling van € 109.000 ten opzichte van de primitieve begroting 2026.

Ontwikkeling OZB lasten

In de begroting 2027 is rekening gehouden met een prijsindexatie van de OZB belasting van 2,5%. Daarnaast is de ombuiging van 2,5% vanuit de Kadernota 2021 doorgevoerd in de tarieven. Samen met de verwachte toename van het aantal woningen stijgt de OZB opbrengst voor 2027 met € 446.000.

Daarnaast was in 2023 voor de begroting van 2023-2026 rekening gehouden met het uitstellen van de ombuiging vanuit 2021. Hierdoor werd in de begroting van de afgelopen jaren rekening gehouden met lagere opbrengsten aan OZB belasting. Hetgeen tot een negatieve bijstelling in de begroting leidde. Dit effect zat in de begroting t/m 2026. Dit effect verdwijnt vanaf 2027 en zorgt voor hogere begrote opbrengsten in 2027. Samen met de effecten van de doorgevoerde indexatie van de voorgaande jaren levert dit een positief effect ten opzichte van de begroting op van € 216.000.

Beide ontwikkelingen leiden tot een positieve mutatie van € 662.000 ten opzichte van de primitieve begroting 2026.

Opleidingsbudget gemeenteraad

Het opleidingsbudget van de raad wordt verhoogd als gevolg van de voorgenomen deelname van een raaddelegatie aan het VNG-congres. Hiermee is een bedrag van € 15.000 gemoeid.

Rentebaten aandeelhouderslening zonnepark Skûlenboarch

Op 28 augustus 2025 heeft de raad ingestemd met een investering van € 6.900.000 in Zonnepark Skûlenboarch, onder vooraf gestelde voorwaarden. Ter uitvoering van dit besluit heeft de gemeente een aandeelhouderslening van € 6.900.000 verstrekt aan Koopholding Skûlenboarch B.V. Op grond van de akte van aandeelhouderslening ontvangt de gemeente een vaste rentevergoeding van 7,5% per jaar gedurende een looptijd van 30 jaar. De contractuele renteopbrengst bedraagt op basis van de huidige hoofdsom € 517.000 per jaar. Deze renteopbrengst was nog niet in de begroting verwerkt. Dit levert ten opzichte van de begroting 2026 een voordeel op van € 517.000.

Taakmutaties

Onze werkwijze bij taakmutaties is dat we deze middelen voorlopig reserveren en vervolgens later op basis van concrete plannen overhevelen naar de desbetreffende programma's. In de taakmutaties stond ook nog een stelpost voor personeelskosten van € 1.090.000 gereserveerd, die in de begroting naar de juiste programma's is overgeheveld. Overige taakmutaties zijn per saldo gewijzigd met € 141.000.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
(x € 1.000)	**begroting**			**meerjarenperspectief**		
	2026	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	7.159	7.884	- 725	8.139	6.193	6.000
Baten	88.132	93.279	5.147	89.001	87.617	88.803
Saldo	80.973	85.395	4.422	80.861	81.424	82.803
Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)						
Saldo	3.263	2.933	- 330	1.305	2.500	-
TOTAAL	84.237	88.328	4.092	82.166	83.924	82.803
per inw.	*2.566*	*2.686*	*120*	*2.499*	*2.552*	*2.518*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2027-2030	
Nieuw beleid	
Burgerparticipatie- Denk mee Site	- 10
Uitvoering Toegankelijkheidsonderzoeken websites en APPs	-9
Vierde wethouder	-152
Overige ontwikkelingen	
Actualisering kapitaallasten	166
Actualisering personeelsbegroting	32
Actualisering reserves	- 330
Bestaand beleid	
Budget betaalde rente langlopende leningen	134
Ontwikkeling OZB belasting	662
Opleidingsbudget gemeenteraad	-15
Rentebaten aandeelhouderslening zonnepark Skûlenboarch	517
Uitvoering Visie op Dienstverlening	38
Voortzetting meting klantfeedback	26
Gemeentefonds	
Meicirculaire 2026	3.898
December- en septembercirculaire 2025	-102
Overige mutaties uit eerdere jaren	109
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Diverse indexaties budgetten	77
Taakmutaties	
Diverse taakmutaties	141
Verdelen stelpost personeelskosten	-1.090
Totaal	**4.092**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Apparaatskosten per inwoner	466,2	euro	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Kosten per inwoner			
Bezetting per 1000 inwoners	10,3	fte	(2027)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Bezetting in fte per 1.000 inwoners			
Externe inhuur in % o.b.v. totale loonsom	19,8	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen			
Formatie per 1000 inwoners	10,5	fte	(2026)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Het aantal fte per 1.000 inwoners			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel

Vennootschap / Coöperatie

BNG Bank NV

Vitens NV

1. Veiligheid

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij streven naar een veilige, leefbare en weerbare gemeente waarin inwoners, ondernemers en bezoekers zich veilig voelen en actief kunnen deelnemen aan de samenleving. Daarbij richten wij ons niet alleen op het voorkomen en bestrijden van veiligheidsproblemen, maar ook op het versterken van de veerkracht van onze gemeenschap. De komende jaren staat de gemeente voor een aantal ontwikkelingen die invloed hebben op de openbare orde, veiligheid en crisisbeheersing.

Om dit te bereiken werken wij samen met inwoners, ondernemers en onze partners, waaronder politie, Veiligheidsregio Fryslânn, FUMO, zorginstellingen en omliggende gemeenten. Wij zetten in op het vroegtijdig signaleren van risico's, het voorkomen van veiligheidsproblemen waar mogelijk en het daadkrachtig optreden wanneer dat nodig is.

Onze inzet richt zich op:

- het behouden en versterken van de openbare orde en veiligheid;
- het bevorderen van een veilige en leefbare woon- en leefomgeving;
- het voorkomen en bestrijden van ondermijnende criminaliteit;
- het vergroten van de digitale weerbaarheid van inwoners en organisatie;
- het versterken van de verbinding tussen zorg en veiligheid;
- het voorbereiden op crises, rampen en extreme weersomstandigheden;
- het versterken van de zelfredzaamheid en weerbaarheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties;
- het verder ontwikkelen van de samenwerking met regionale en lokale partners.

Het programma Veiligheid is onderverdeeld in twee aandachtsgebieden,

- Crisisbeheersing en brandweer en
- Openbare orde en veiligheid.

Overige ontwikkelingen

Actualisatie personeelskosten

De actualisatie van de personeelskosten leidt in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 tot een voordeel van € 300.000.

Actualisering bijdrage Veiligheidsregio Fryslân

De bijdrage aan de veiligheidsregio laat een daling in 2027 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2026 van in totaal € 97.000. Door een verschuiving tussen de programma's is het voordeel voor programma 1 € 739.000 ten opzichte van de primitieve begroting 2026. In de raadsvergadering van 21 mei 2026 heeft de raad besloten om in te stemmen met de voorliggende begroting 2027 van de VRF.
De totale bijdrage aan de VRF bedraagt € 4.447.000. Deze bijdrage heeft betrekking op de onderdelen:
Gezondheid (PR07) € 1.783.000
Crisisbeheersing (PR01) € 217.000
Brandweer (PR01) € 2.447.000

Uit eerdere jaren volgt dat dit budget reeds was bijgesteld met € 138.000 aan extra kosten t.o.v. de primitieve begroting 2026. Per saldo zijn de lasten nu € 41.000 hoger dan de primitieve begroting 2026.

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2027 en 2026 komen afwijkingen voor die betrekking hebben onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de begroting voorgaande jaren.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2026**	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	3.766	7.620	- 3.854	3.026	3.024	3.024
Baten	89	4.776	4.687	183	183	183
Saldo	- 3.676	- 2.844	833	- 2.843	- 2.841	- 2.841
per inw.	*-112*	*- 86*	*26*	*- 86*	*- 86*	*- 86*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Bestaand beleid	
Actualisering Crisisbeheersing	- 13
Professionalisering van BOA 1	- 11
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Formatiewijziging team ruimte en vergunningen	-14
Verlaging bijdrage Veiligheidsregio Fryslân (VRF)	739
Verwerking personeelsbegroting 2027 in exploitatie	300
Begrotingen voorgaande jaren	
Actualisering Veiligheidsregio Fryslân	-138
Schenken onder de 18 jaar	-30
Totaal	**833**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Misdrijven - Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	1,2	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▲			
Prognose o.b.v. de historie ▲			
Definitie: Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.			
Misdrijven - Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	2,7	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▼			
Prognose o.b.v. de historie ▼			
Definitie: Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).			
Misdrijven - Vernieling en beschadigingen (in de openbare ruimte)	2,6	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting ▬			
Prognose o.b.v. de historie ▬			

Definitie: Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.

Misdrijven - Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	1,1	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Verwijzingen Halt	9,0	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

Veiligheidsregio Fryslân

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Verkeer, Vervoer en Waterstaat gaat over de aanleg, het beheer en het onderhoud van wegen, straten, fietspaden, waterwegen en openbare verlichting. Ook verkeersveiligheid hoort hierbij.

Ons doel is een verkeer- en vervoerssysteem dat veilig, toegankelijk en klaar is voor de toekomst. We beheren de openbare ruimte op een nuchtere en doelmatige manier. Daarbij houden we rekening met het bijzondere landschap, de natuur en de cultuur van onze gemeente.

Volgens de Omgevingsvisie Tytsjerksteradiel zorgen we ervoor dat inwoners, bedrijven en bezoekers goed bereikbaar blijven. Dat geldt ook voor het buitengebied. Daarnaast stimuleren we duurzaam vervoer, zoals lopen, fietsen en het gebruik van schoon openbaar vervoer.

We werken aan een veilige en prettige leefomgeving. Wegen en andere voorzieningen moeten niet alleen goed functioneren, maar ook bijdragen aan een gezonde, aantrekkelijke en veilige omgeving. Daarbij letten we op sociale veiligheid, het milieu en het voorkomen van onnodige lichtoverlast.

Bij alle werkzaamheden streven we ernaar de kwaliteit van het landschap en de openbare ruimte te behouden of te verbeteren. Ook houden we rekening met belangrijke opgaven van deze tijd, zoals het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering, het verminderen van hittestress, het beschermen en versterken van biodiversiteit en het toepassen van nieuwe technologie??n.

Overige ontwikkelingen

Actualisatie elektriciteitsbegroting

In dit taakveld zitten onder andere de kosten voor elektriciteit van straatverlichting en de gemeentewerf. We zien dat zowel de prijs van de kale stroom maar met name de energiebelasting en netbeheerkosten fors toenemen. Effect € 67.000 nadelig.

Actualisatie kapitaallasten

Binnen dit programma is er een nadelige ontwikkeling van € 41.000 binnen de kapitaallasten. De oorzaken hiervan zijn divers: o.a. door investeringen in wegen, straatverlichting en materieel.

Actualisatie onderhoudsbudget wegen

De indexatie van wegenonderhoud is gekoppeld aan de CBS index voor grond weg en waterbouw. Deze is met 9,4% gestegen. Oorzaak is dat wegenonderhoud behoorlijk olie gerelateerd is door de bitumen (aardolieproduct) in asfalt en de olieprijs is toegenomen. Effect € 135.000 nadelig.

Actualisatie personeelskosten

De actualisatie van de personeelskosten leidt in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 tot een nadeel van € 27.000.

Begroting voorgaande jaren

In 2027 zullen er opnieuw inspecties worden uitgevoerd aan het areaal van oeververdedigingswerken, steigers/vlonders en bruggen. Hiervoor is het verleden een totaal van € 60.000 aan budget gereserveerd.

Uitbreiding formatie Gebouwenbeheer

De formatie van team Uitvoering Buitendienst Gebouwen is met 0,5 fte uitgebreid. De lasten hiervan zijn verwerkt in de onderhoudsvoorzieningen en investeringskredieten voor gebouwen en hebben geen effect op het begrotingssaldo.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2026	2027	verschil	2028	2029	2030
Lasten	5.081	5.409	- 328	5.425	5.467	5.531
Baten	621	684	63	684	684	684
Saldo	- 4.460	- 4.725	- 265	- 4.741	- 4.783	- 4.847
per inw.	*-136*	*- 144*	*- 8*	*- 144*	*- 145*	*- 147*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Bestaand beleid	
Uitbreiding formatie Gebouwenbeheer	66
- Begrotingen voorgaande jaren:	
Beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting 2022-2026	11
Inspectie oeververdedigingsobjecten en steigers/vlonders	- 30
Inspectie en constructieve veiligheid bruggen	- 30
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisering groen budgetten	- 17
Actualisatie onderhoudsbudgetten voertuigen	20
Actualisatie onderhoudsbudget wegen	- 135
Actualisatie elektriciteitsbegroting 2027	- 67
Actualisatie gas begroting 2027	- 9
Actualisatie waterschapslasten 2027	- 6
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kadernota)	
Actualiseren personeelskosten	- 27
Actualisatie kapitaallasten	- 41
Totaal	**- 265**

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Vennootschap / Coöperatie

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF

3. Economie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Onze inzet is om de lokale economie vitaal en toekomstbestendig te houden. We werken daarbij samen met samen met ondernemers(verenigingen), het onderwijs en andere overheden in de regio en provincie. Aandachtspunten zijn:

- We hebben behoefte aan nieuwe vestigingsmogelijkheden voor ondernemers. Daarvoor zetten we verdere stappen naar een nieuw bedrijventerrein (bij Quatrebras). Verder willen we oplossingen vinden voor vestiging van kleinschalige bedrijven in vrijkomende panden.
- We willen meer aandacht voor circulaire economie. Hiervoor gaan we samen met ondernemers een plan van aanpak opstellen.
- In regionaal verband binnen de regiodeal werken we samen met Economic Board Fryslân, Vereniging Circulair Fryslân, Kennislab Noordoost Friesland en ondernemers projecten uitvoeren op gebied van kennisontwikkeling, circulaire bedrijfsvoering en verbindingen leggen met het onderwijs.
- De energievoorziening en de energiecongestie wordt steeds belangrijker voor onze ondernemers. Hiervoor stemmen we af met Liander om problemen te voorkomen en oplossingen te vinden.
- We gaan verdere uitvoering geven aan het Centrumplan Burgum.

Overige ontwikkelingen

Actualisatie personeelskosten

De actualisatie van de personeelskosten leidt in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 tot een nadeel van € 85.000.

Begroting voorgaande jaren
Het budget voor de aanjaagfunctie toerisme is in 2026 incidenteel gedekt. Aangezien deze middelen vanaf 2027 vervallen en geen vervolgfinanciering is opgenomen, leidt dit in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 tot een begrotingsvoordeel van € 34.000.

In 2025 heeft de raad ingestemd met het Centrumplan Burgum. De kapitaallasten die voortvloeien uit de uitvoering van het Centrumplan leiden tot een stijging van de lasten met € 98.000. Dit heeft een negatief effect op de begroting 2027 ten opzichte van de begroting 2026.

Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen
De elektriciteitsbegroting is geactualiseerd. Dit resulteert in een nadelig effect van € 2.000.

Overheveling budget Regiodeal
De deelnamekosten voor de regionale samenwerking in de Regiodeal zijn in de begroting 2026 aanvankelijk verantwoord binnen programma 0. Bij nader inzien is vastgesteld dat deze kosten inhoudelijk thuishoren binnen programma 3. Deze correctie werkt door in de vergelijking tussen de primitieve begroting 2027 en de primitieve begroting 2026. Hierdoor ontstaat binnen programma 0 een nadelige ontwikkeling, terwijl binnen programma 3 sprake is van een even grote voordelige ontwikkeling. Per saldo heeft deze verschuiving geen effect op het begrotingssaldo.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2026**	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	694	812	- 118	874	2.929	929
Baten	474	474	-	474	474	474
Saldo	- 220	- 338	- 118	- 400	- 2.455	- 455
per inw.	*-7*	*- 10*	*- 4*	*- 12*	*- 75*	*- 14*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2027-2030	
Nieuw beleid	
Bestaand beleid	
Pijler samenwerking Regiodeal II [Raad 23-04-2026]	32
Begroting voorgaande jaren	
Temporisering budget aanjaagfunctie toerisme	34
Uitvoeringsplan verbeteren Schoolstraat, Passaazje en Markt (Centrum visie Burgum [kadernota 2026-2029 nr. 03.01; Motie M-7-1-])	- 97
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	

Actualisatie elektriciteitsbegroting 2027	- 2
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Actualisatie personeelskosten	- 85
Totaal	**- 118**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Functiemenging	43,7	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Vestigingen (van bedrijven)	176,7	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Banen	577,1	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

4. Onderwijs

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Onderwijs is de sleutel voor de ontwikkeling van een kind én van een samenleving. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst. Daarom heeft ieder kind recht op goed onderwijs.

Binnen het programma onderwijs worden de wettelijke verplichtingen zoals de onderwijshuisvesting, leerplicht en leerlingenvervoer uitgevoerd. Extra ambitie in de gemeente is gericht op het bieden van 'gelijke kansen', op talentontwikkeling en op het voorkomen en bestrijden van achterstanden (Kansenbeleid). Goede samenwerking met de betrokken partners is een vereiste.

Hoofdlijnen van beleid

- Aanpakken van (digitale) laaggeletterdheid
- Voor- en Vroegschoolse Educatie, als basisvoorziening voor ieder kind
- Verrijkende initiatieven voor brede vorming en talentontwikkeling
- Versterken praktische verbindingen Onderwijs en Arbeidsmarkt

Onderwijshuisvesting

Het Integraal Huisvestingsplan is opgesteld. Hiermee in inzicht gegeven op de toekomstige investeringen en exploitatielasten. In vele kernen liggen uitdagingen ten aanzien van onderwijshuisvesting. Denk daarbij aan de Trynwâlden, Garyp, Eastermar, Hurdegaryp en Noardburgum.

Overige ontwikkelingen

Actualisatie personeelskosten
De actualisatie van de personeelskosten leiden tot een voordeel van € 577.000. Een deel van dit voordeel heeft betrekking op het verschuiven van functies tussen programma 4 en 6.

Actualiseren budget leerlingenvervoer
De afgelopen jaren zien we een sterke toename van de vergoedingen voor eigen vervoer. Steeds meer ouders brengen hun kind, dat recht heeft op leerlingenvervoer, zelf naar school en ontvangen daarvoor een gehele of gedeeltelijke vergoeding. Het budget hiervoor wordt structureel met € 49.000 verhoogd. Daar staat een toename van de inkomsten tegenover. De gemeente heeft op grond van de Wet op het primair onderwijs en de Wet voortgezet onderwijs 2020 een zorgplicht voor leerlingenvervoer naar passend onderwijs, ook voor kinderen die in het AZC binnen onze gemeente verblijven. Omdat de opvang van asielzoekers een verantwoordelijkheid van het Rijk is, vergoedt het COA de daadwerkelijk gemaakte kosten. Deze inkomsten worden structureel met € 38.000 verhoogd. Per saldo een nadeel van € 11.000.

Actualiseren budget Leerplichtwet
Het budget voor de uitvoering van de Leerplichtwet is de afgelopen jaren niet toereikend gebleken. Het college heeft in december 2023 ingestemd met het gezamenlijk dragen van de kosten van een regionale leerplichtcoördinator in de Regio de Friese Wouden. Daarmee wordt de regionale samenwerking en uitvoering versterkt. De bijdrage van onze gemeente bedraagt € 7.000 per jaar. Daarnaast is bij het opstellen van de begroting geen rekening gehouden met de inzet van sociaal-medische advisering bij langdurig ziekteverzuim van leerlingen. Deze advisering ondersteunt leerplicht bij de beoordeling van het verzuim, de belastbaarheid van de leerling en het bepalen van passende vervolgstappen richting onderwijs en zorg. De kosten bedragen ongeveer € 4.000 per jaar en komen ten laste van het begrotingssaldo. Samen leidt dit tot een nadeel van € 11.000.

Actualiseren kapitaallasten
Als gevolg van nieuwe en/of gewijzigde investeringen zijn de kapitaallasten 2027-2031 opnieuw berekend. Dit leidt tot een voordeel van € 77.000 ten opzichte van 2026.

Actualiseren vaste lasten gebouwen
De vaste lasten van de gebouwen, zijnde de verzekeringen en het afdragen van lokale heffingen, zijn geactualiseerd. Met name de OZB-belasting op onze eigen gebouwen was niet juist in de begroting opgenomen en zorgt voor de bijstelling. Per saldo stijgen de kosten met € 45.000.

Begroting 2027 GR Mobiliteitsbureau Noord Oost Fryslân (Jobinder)
In de raadsvergadering van 11 juni 2026 is de ontwerpbegroting 2027 van de GR Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân (Jobinder) besproken. In die begroting is rekening gehouden met een indexering van 3% op de regiekosten van de Mobiliteitscentrale en op de kosten van het Mobiliteitsbureau over 2026. Daartegenover staat dat het budget is geactualiseerd met de verwachting van het aantal leerlingen dat hiervan gebruik zal maken. Wij verwachten o.b.v. de huidige realisatie hierin een daling. Voor het leerlingenvervoer binnen programma 4 leidt dit per saldo tot een voordeel van € 182.000 ten opzichte van 2026.

Begroting voorgaande jaren

In de begroting 2026 waren incidentele middelen opgenomen voor de haalbaarheids- en locatieonderzoeken bij het Integraal Huisvestingsplan (€ 60.000) en voor de gebiedsteammedewerker in de school (€ 53.000). Deze middelen zijn niet opgenomen in 2027 en leiden daarmee ten opzichte van de begroting 2026 tot een voordeel. De doorwerking van de kapitaallasten uit voorgaande begrotingen levert een voordeel op van € 40.000. Daartegenover staat de meerjarig oplopende prijsontwikkeling van het regionaal vervoer door Jobinder uit de begroting 2025, die in 2027 € 34.000 nadeliger uitpakt dan in 2026.

Bijstellen baten onderwijshuisvesting

De in de begroting opgenomen baten binnen de onderwijshuisvesting hadden betrekking op een SiSa-uitkering die inmiddels is beëindigd. Deze baten worden niet meer gerealiseerd en zijn daarom bijgesteld. Dit betreft een nadeel van € 35.000.

Bijstellen begroting Master Frankeskoalle

De baten en lasten van de Master Frankeskoalle zijn de afgelopen jaren gestegen. Met deze wijziging wordt de begroting in evenwicht gebracht met de verwachte realisatie. Het betreft een budgettair neutrale wijziging zonder effect op het begrotingssaldo.

Indexatie begrotingssubsidies 2027-2030

De begrotingssubsidies zijn geïndexeerd met maximaal 2.5% conform de uitgangspunten van de begroting 2027. Voor programma 4 leidt dit tot een nadeel van € 9.000. Deze prijsontwikkeling wordt gedekt uit de stelpost loon- en prijsontwikkeling en heeft daardoor geen effect op het begrotingssaldo.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2026**	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	6.677	5.925	752	5.921	6.127	6.248
Baten	1.649	1.742	93	1.742	1.742	1.742
Saldo	- 5.028	- 4.183	845	- 4.179	- 4.385	- 4.506
per inw.	*-153*	*- 127*	*26*	*- 127*	*- 133*	*- 137*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie kapitaallasten	77
Actualisatie personeelskosten	577
Bestaand beleid	
Actualiseren budget leerlingenvervoer	-11
Actualiseren budget Leerplichtwet	-11
Begroting 2027 GR Mobiliteitsbureau Noord Oost Fryslan (Jobinder)	182

Bijstellen baten onderwijshuisvesting	- 35
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisatie vaste lasten gebouwen	-45
Indexatie begrotingssubsidies 2027-2030	- 9
Begroting voorgaande jaren	
Actualisatie kapitaallasten begroting voorgaande jaren	40
Afrondingsverschillen	2
Prijsontwikkeling regionaal vervoer Jobinder (begroting 2025)	- 34
Vervallen incidenteel budget GIS (KN 26-29; 06.03)	52
Vervallen incidenteel budget IHP; haalbaarheid en locatieonderzoeken (KN 26-29; 04.01)	60
Totaal	**845**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	1,7	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Het percentage van het totaal aantal leerlingen van het VO en MBO (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.			
Absoluut verzuim	6,5	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en/of kwalificatieplichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.			
Relatief verzuim	32,0	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend. Per 1.000 leerlingen.			

5. Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij streven naar vitale inwoners en een aantrekkelijke woon- en leefomgeving. Sport, cultuur en recreatie zijn belangrijke pijlers, omdat ze bijdragen aan persoonlijke ontplooiing, gezondheid en ontwikkeling van onze inwoners. Bovendien versterken ze de sociale samenhang en deelname aan de samenleving, wat resulteert in een sterk en hecht gemeenschapsgevoel.

Sport

Sport en bewegen zijn belangrijke middelen voor vitaliteit, ontmoeting en participatie. De gemeente werkt aan een toegankelijk en gevarieerd beweegaanbod voor alle inwoners, van jeugd tot ouderen. We versterken de samenwerking tussen sportaanbieders, onderwijs, welzijn en zorg, en zetten sport en bewegen gericht in binnen preventie en de sociale basis. Hiermee dragen we bij aan een actieve leefstijl, inclusie en een gezonde leefomgeving.

Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme zijn onmisbaar voor de leefbaarheid en vitaliteit van de gemeente. Recreatie en toerisme leveren een aanzienlijke bijdrage aan de werkgelegenheid en zijn daarmee een belangrijke economische factor. Tegelijk dragen recreatie en toerisme bij aan een gezonde, groene omgeving waarin iedereen kan bewegen en ontspannen. We zetten in op verdere toeristisch/recreatieve ontwikkeling van de drie clusters Burgumer Mar met de omliggende dorpen, Trynwâlden en Earnewâld. Dit op basis van het beleidsplan ‘Tytsjerksteradiel, folle mear om te ûntdekken’. Het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden en nationaal park ‘De Alde Feanen’ zijn daarbij belangrijke trekkers.

Openbaar groen en leefomgeving

Openbaar groen is van groot belang voor het welzijn van onze inwoners. Een aantrekkelijke en toegankelijke groenomgeving draagt bij aan de fysieke en mentale gezondheid, biedt ruimte om te bewegen, ontspannen en elkaar te ontmoeten, en sluit aan bij de gebiedseigen kenmerken van onze gemeente. Zo versterken we de sociale samenhang en zorgen we dat inwoners zich op een gezonde, vlotte en veilige manier kunnen verplaatsen, met nadruk op lopen en fietsen.

Daarnaast bereiden we onze leefomgeving voor op de toekomst door het groen zo in te richten dat het klimaatverandering op kan vangen en bijdraagt aan het herstel van biodiversiteit. Het programma openbaar groen heeft daarbij nauwe samenhang met andere beleidsterreinen, zoals Sociaal Domein, Onderwijs, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, zodat we samen werken aan een gezonde, veilige en groene leefomgeving voor iedereen.

Uitwerking Kadernota 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 2 juli 2026 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Middelen voor het implementeren van de Digitale Nachtregistratie

De gemeenten in Friesland hebben beperkt inzicht in de toeristische overnachtingen. Meer data/inzicht biedt de mogelijkheid om hierop beleidsmatig te sturen. De provincie Fryslân heeft met het oog hierop het initiatief genomen om te komen tot meer data. De provincie is uitgekomen op Digitale NachtRegistratie en biedt de gemeenten een benchmark aan om meer duidelijkheid te krijgen over DNR, wat dit voor de gemeente(n) betekent en wat ervoor nodig is.

In de Kadernota stond hierover een vooraankondiging te lezen waarbij we hebben aangegeven dat we via een apart raadsvoorstel dan wel een begrotingswijziging, hierop bij de raad terugkomen (verwachting Q4). Op dit moment is dit onderwerp dan ook niet financieel vertaald in de begroting.

Wettelijk?	✖ nee	Maatschappelijk belang	● laag
Kadernota nr.	05.02	Portefeuillehouder	Zandbergen, B. van
Project of pilot?	✖ Nee	Planning gereed	

Tarieven zwembaden

Vanaf 2027 gaan we de tarieven voor zwemlessen, toegangskaartjes en abonnementen in zowel het binnen- als het buitenbad beperkt verhogen. De exploitatiekosten van beide baden stijgen door en om te voorkomen dat dit gat steeds groter wordt kiezen we ervoor om de tarieven licht te verhogen. We houden de stijging beperkt om het zwembad toegankelijk te houden voor een breed publiek.

Wettelijk?	✖ nee	Maatschappelijk belang	● midden
Kadernota nr.	05.04	Portefeuillehouder	Sietsma, J.W.
	✖		

Project of pilot?	Nee	Planning gereed	

Verhuurtarieven sportaccomodaties

Vanaf 2027 gaan we de verhuurtarieven voor de sportaccommodaties in 2 stappen verhogen. In 2027 zal dit 6% zijn en in 2028 zal dit 7% zijn.
Dit is in lijn met de ingezette verhoging in 2020 die in 2022 is bevroren uit coulance met de sportverenigingen tijdens de corona periode. Met het weer oppakken van deze verhoging voorkomen we dat kosten en baten nog verder uit elkaar gaan lopen.

Wettelijk?	✖ nee	Maatschappelijk belang	● hoog
Kadernota nr.	05.03	Portefeuillehouder	Sietsma, J.W.
Project of pilot?	✖ Nee	Planning gereed	

Overige ontwikkelingen

Actualisatie begroting sportaccommodaties 2027

De budgetten voor o.a. aankoop inventaris zijn geïndexeerd. Daarnaast zijn de schoonmaakkosten van zwembad Wetterwillen aangepast aan het contract, de licentiekosten voor bestaande recreatie software opgenomen en de bijdrage aan VVE Nije Westermar aangepast aan de overeengekomen bijdrage. Totaal effect € 87.000 nadelig die ten van de stelpost loon- en prijsontwikkeling is gebracht.

Actualisatie elektriciteits- en gasbegroting 2027

Op basis van werkelijk verbruik 2025 is de elektriciteit en gas begroting aangepast. Het betreft hier de sport accommodaties (beide zwembaden, sporthallen en gymlokalen). Naast verhoging van de kale stroom en gasprijs zien we een forse verhoging van kosten voor energiebelasting en netbeheer. Totaal nadelig effect € 57.000 voor elektriciteit en € 73.000 voor gas. Deze prijsontwikkeling wordt gedekt uit de stelpost loon- en prijsontwikkeling.

Actualisatie personeelskosten

De actualisatie van de personeelskosten leidt in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 tot een nadeel van € 270.000.

Actualisering groen budgetten

De budgetten voor groen onderhoud zijn geïndexeerd volgens de CBS index landschapsbeheer met 4,4%. Dit leidt tot een nadeel van € 31.000.

Actualiseren kapitaallasten

Als gevolg van nieuwe en/of gewijzigde investeringen zijn de kapitaallasten 2027-2031 opnieuw berekend. Dit leidt tot een voordeel van € 100.000 ten opzichte van 2026.

Begroting voorgaande jaren

Voor de jaren 2026 en 2027 is een decentralisatie-uitkering ontvangen voor het versterken van de bibliotheek. Het deel dat incidenteel in 2026 was opgenomen vervalt, wat een voordeel oplevert van € 100.000. De overige doorwerkingen uit eerdere begrotingen, onder meer het groenbeleidsplan, de bijdrage aan de Marrekrite, de onderhoudsplanning van de gebouwen en de temporisering van de ombuiging beheer, leveren samen een voordeel op van € 26.000.

Continuering registratiefunctie gemeentelijke collectie

De registratieachterstand van de gemeentelijke collectie blijkt aanzienlijk groter dan eerder voorzien. Circa een derde van de collectie is volledig geregistreerd; er resteert een opgave van naar schatting 11.000 tot 14.000 objecten. De gemeente is verantwoordelijk voor het duurzaam behoud, het beheer en de toegankelijkheid van het gemeentelijk erfgoed. De Museumnorm 2025 vereist een volledige digitale registratie van de collectie, voorzien van fysieke nummering, actuele standplaatsgegevens, fotodocumentatie en gestandaardiseerde objectbeschrijvingen. Zonder structurele registratie wordt niet aan deze landelijke kwaliteitseisen voldaan en komt de museumregistratie in gevaar. Continuering van de registratiefunctie leidt tot een nadeel van € 15.000.

Indexatie begrotingssubsidies 2027-2030

De begrotingssubsidies zijn geïndexeerd conform de uitgangspunten van de begroting 2027. Voor programma 5 leidt dit tot een nadeel van € 30.000. Deze prijsontwikkeling wordt gedekt uit de stelpost loon- en prijsontwikkeling.

JOGG regisseur & coordinator KNGG en KOOV intern beleggen

De doorbelaste personeelskosten zijn geactualiseerd. Het intern beleggen van de JOGG-regisseur en de coördinatie KNGG en KOOV levert een voordeel op, de formatiewijziging bij het team Ruimte en Vergunningen een nadeel. Per saldo een voordeel van € 26.000.

Lasten specifieke uitkering informatiepunten digitale overheid

Geconstateerd is dat de specifieke uitkering voor de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) structureel is opgenomen bij de inkomsten die wij van het Rijk ontvangen, maar dat de bijbehorende lasten niet structureel zijn geraamd. Wij verstrekken deze subsidie aan Stichting Bibliotheken Midden Fryslân. Daardoor ontstaat een onjuiste weergave van de baten en lasten in de begroting. Met deze wijziging worden de lasten in 2027 verhoogd met € 32.000, ten laste van het begrotingssaldo.

Nieuwe SPUK Sport en Bewegen

De SPUK Stimulering Sport loopt t/m 2026. Net voor het zomerreces 2026 heeft het kabinet besloten om de middelen van deze regeling samen te voegen met de andere SPUK de Brede Regeling Combinatiefuncties voor de periode 2027 t/m 2029. Daarna wil het kabinet de SPUK integreren in de Algemene uitkering.
Alhoewel details rondom de exacte werking van de nieuwe SPUK regeling op dit moment nog niet bekend zijn, blijft dezelfde financiële bijdrage voor gemeenten wel beschikbaar.
Daarom wordt voor de periode 2027-2029 in ieder geval het daadwerkelijk gemiddeld toegekend bedrag over de periode 2023-2025 van de regeling SPUK Sportstimulering als bate meegenomen in het taakveld sportaccommodaties.
Aangezien het wegvallen van deze regeling al eerder was voorzien, leidt dit tot een voordeel op het begrotingssaldo voor de jaren 2027-2029 van € 325.000.

Vervroegde uitbetaling subsidie Het Achterland

De meerjarige subsidie aan stichting Het Achterland is vanwege de uitzonderlijke liquiditeitssituatie van de stichting volledig in 2026 uitbetaald. Er is geen sprake van een verhoging van het totale subsidiebedrag; de dekking van de vervroegde uitbetaling verloopt via de reserve. Omdat in 2027 geen budget meer nodig is, ontstaat ten opzichte van 2026 een voordeel van € 30.000.

Vrijval werkbegeleider Caparis

Bij het team Uitvoering Buitendienst Groen wordt gebruik gemaakt van een aantal medewerkers van Caparis die onder de sociale werkvoorziening vallen (SW-medewerkers). Voorheen werden deze collega's aangestuurd door een werkbegeleider die ook van Caparis werd ingehuurd. Vanwege het teruglopend aantal SW-medewerkers is eind 2024 besloten om deze begeleiding zelf ter hand te nemen en niet langer in te kopen. Het structureel budget van € 109.000 kan vrijvallen.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2026**	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	10.313	10.406	- 92	10.442	10.440	10.428
Baten	1.382	1.551	169	1.583	1.583	1.258
Saldo	- 8.931	- 8.854	77	- 8.859	- 8.857	- 9.170
per inw.	*-272*	*- 269*	*3*	*- 269*	*- 269*	*- 279*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2027-2030	
Nieuw beleid	
Tarieven zwembaden; (KN 2027-2030 Nr. 05.04)	44
Verhuurtarieven sportaccommodaties (KN 2027-2030 Nr. 05.03)	26
Bestaand beleid	
Continuering registratiefunctie gemeentelijke collectie (museumnorm 2025)	-15
JOGG regisseur & coordinator KNGG en KOOV intern beleggen	26
Lasten specifieke uitkering informatiepunten digitale overheid (IDO)	-32
Vervroegde uitbetaling subsidie Het Achterland	30
Wegvallen werkbegeleider Caparis	109
Overige ontwikkelingen	-35
Begrotingen voorgaande jaren	
Actualisatie kapitaallasten begroting voorgaande jaren	-55
Overige ontwikkelingen begroting voorgaande jaren	25
Vervallen taakmutatie openbare bibliotheken (incidenteel 2026)	100
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisatie begroting sportaccommodaties 2027	-87
Actualisatie budgetten voertuigen	12
Actualisatie elektriciteitsbegroting 2027	-57
Actualisatie gas begroting 2027	-73
Actualisatie vaste lasten eigen gemeentelijke gebouwen	7
Actualisering groen budgetten	-31
Indexatie begrotingssubsidies 2027-2030	-30
Structurele verhoging Recreatieschap Marrekrite met het routebureau	-7
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kadernota)	

Actualisatie kapitaallasten	100
Actualisatie personeelskosten	-270
Nieuwe SPUK Sport en Bewegen	325
December en septembercirculaire 2025 en meicirculaire 2026	-35
Totaal	**77**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Niet-sporters	48,8	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. de bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

Recreatieschap Marrekrite

Stichting / Vereniging

VvE Nije Westermar

6. Sociaal domein

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Dit programma is gericht op het uitvoeren van de wettelijke verantwoordelijkheid die de gemeente heeft op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning, inkomensondersteuning en participatie. In de praktijk betekent dit dat het Sociaal Domein een veelheid aan thema's en onderwerpen beslaat waar onze inwoners dagelijks mee te maken hebben. Er is nauwe verwevenheid met onderwerpen uit andere programma's, zoals onderwijs, sport, cultuur, welzijn en gezondheid. Daarnaast is er overlap met het fysieke domein, bijvoorbeeld op het gebied van wonen en leefbaarheid.

Beleidskader Sociaal Domein

In het beleidskader Sociaal Domein zijn de strategische doelstellingen en uitgangspunten benoemd. Daarnaast zijn er diverse financiële maatregelen benoemd om een sluitende begroting voor het Sociaal Domein te realiseren. De maatregelen zijn nog steeds actueel. De uitdaging om de uitgaven beheersbaar te houden blijft onveranderd groot.

Zelf aan het roer

Wij willen dat inwoners zelf de regie hebben bij hun zorgvraag. Wij zetten ons ervoor in dat mensen zorg en ondersteuning ontvangen die past bij hun behoefte en mogelijkheden. Wij stellen daarbij de mens centraal en werken integraal en vanuit het principe één gezin -één plan -één contactpersoon.

Belangrijke pijlers in het beleid 2027

Participatiewet in balans

Eind 2025 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel Participatiewet in Balans aangenomen. De Participatiewet in Balans is geen officiële nieuwe wet, maar een naam voor de beleidswijzigingen die er komen om de Participatiewet te verbeteren. Het doel van deze herziening is om de wet te vereenvoudigen, mensen centraal te stellen, uit te gaan van vertrouwen en gemeenten meer ruimte te geven om te kijken wat mensen (aan)kunnen. Het wetsvoorstel wordt gefaseerd ingevoerd. Het jaar 2027 staat in het teken van het doorvoeren van aantal wetswijzigingen die vooral betrekking hebben op participatie (werk en maatschappelijke participatie) en naleving. Uit deze wijzigingen vloeit onder andere voort dat wij de Participatie- en Afstemmingsverordening moeten aanpassen.

Kosten Jeugdhulp

De uitgaven voor jeugdhulp zijn de afgelopen jaren sterk toegenomen. In 2024 werd onze gemeente geconfronteerd met een aanzienlijke stijging van de kosten. Aanvankelijk werd verwacht dat deze stijging vooral een incidenteel effect was van de nieuwe contracten die door Sociaal Domein Fryslan (SDF) met zorgaanbieders zijn afgesloten. Inmiddels is duidelijk geworden dat sprake is van een structurele kostenontwikkeling die ook in de komende jaren doorwerkt.

Onze gemeente staat hierin niet alleen. De stijgende uitgaven aan jeugdhulp vormen een landelijk vraagstuk waar veel gemeenten mee worstelen. De groeiende vraag naar ondersteuning, de toenemende complexiteit van hulpvragen en hogere tarieven zorgen gezamenlijk voor een voortdurende druk op gemeentelijke budgetten.

Samen met de andere Friese gemeenten en Sociaal Domein Fryslan werken wij aan maatregelen om meer grip te krijgen op de kosten en de inzet van jeugdhulp. Daarbij ligt de focus op het versterken van preventie, het bieden van passende ondersteuning dichtbij huis, het bevorderen van de inzet van lichte vormen van hulp waar mogelijk en het verbeteren van de sturing op zorggebruik en resultaten. Tegelijkertijd blijft het uitgangspunt dat jeugdigen en gezinnen die hulp nodig hebben, tijdig de ondersteuning ontvangen die passend en noodzakelijk is.

Voor de begrotingsperiode 2027-2030 houden wij rekening met de structureel hogere uitgaven voor jeugdhulp. Daarnaast blijven wij actief zoeken naar mogelijkheden om de kostenontwikkeling te beheersen en tegelijkertijd de kwaliteit en toegankelijkheid van de ondersteuning voor onze inwoners te waarborgen.

Brede visie maatschappelijk vastgoed

Er ligt een grote opgave in de gemeente voor het (duurzaam) ontwikkelen, verbouwen en in stand houden en (duurzaam) van het maatschappelijk vastgoed (waaronder dorpshuizen en schoolgebouwen). Deze ontwikkeling gaat verder dan alleen het verduurzamen van gebouwen. Er is een bestuursopdracht in voorbereiding om voor dit vraagstuk een integrale aanpak op te stellen.

Sociale basis

De huidige subsidieregeling sociale basis loopt per 2027 af. Inmiddels is er een startnotitie sociale basis gemaakt. Deze is door de raad in oktober vastgesteld. De planning is dat er in 2026 een herijkte visie ligt tezamen met een plan waarin is opgenomen hoe partijen voor de sociale basis worden gesubsidieerd.

Uitwerking Kadernota 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 2 juli 2026 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

GIS (Gebiedsteammedewerker in de school) en Jongenwerk Voortgezet Onderwijs (VO)

We willen dat kinderen, jongeren en ouders vroegtijdig passende ondersteuning krijgen, zodat problemen eerder worden gesignaleerd en waar mogelijk zwaardere jeugdhulp wordt voorkomen. Ook willen we de samenwerking tussen onderwijs, jeugdondersteuning en zorg verder versterken.

Daarom zetten we de ondersteuning op scholen voort door gebiedsteammedewerkers aanwezig te laten zijn in het basis- en voortgezet onderwijs. Daarnaast blijven we jongerenwerk inzetten binnen het voortgezet onderwijs. Door deze laagdrempelige ondersteuning kunnen vragen en zorgen eerder worden opgepakt en krijgen kinderen, jongeren en gezinnen sneller passende hulp.

Wettelijk?	✖ nee	Maatschappelijk belang	midden
Kadernota nr.	04.01	Portefeuillehouder	Sietsma, J.W.
Project of pilot?	✖ Nee	Planning gereed	

Huur ruimtes binnen de huisartsenpraktijken met betrekking tot POH-J

De gemeente stelt een praktijkondersteuner jeugd (POH-Jeugd) beschikbaar in huisartsenpraktijken. Voor de uitvoering van deze werkzaamheden maakt de praktijkondersteuner gebruik van spreek- en werkruimtes binnen de huisartsenpraktijk. Door ondersteuning dicht bij de huisarts aan te bieden, kunnen kinderen, jongeren en gezinnen sneller passende hulp krijgen. Dit draagt eraan bij dat problemen vroegtijdig worden gesignaleerd en waar mogelijk worden voorkomen of beperkt.

Voor de uitvoering van deze werkzaamheden is gebruik van praktijkruimte binnen huisartsenpraktijken noodzakelijk. De gemeente vergoedt de kosten voor het gebruik van deze ruimtes. Deze kosten worden toegerekend aan het programma Jeugd, omdat zij direct samenhangen met de uitvoering van de ondersteuning aan kinderen, jongeren en gezinnen.

Wettelijk?	✖ nee	Maatschappelijk belang	laag
Kadernota nr.	04.03	Portefeuillehouder	Sietsma, J.W.
Project of pilot?	✖ Nee	Planning gereed	

Innovatiebudget Sociaal Domein

Om als gemeente toekomstbestendig te blijven en duurzaam in te zetten op preventie, is het van belang om over een vrij te besteden innovatiebudget te beschikken. Dit budget maakt het mogelijk om nieuwe werkwijzen, interventies en kleinschalige pilots te ontwikkelen en te testen, zonder direct vast te zitten aan de kaders en verplichtingen van bestaande maatwerkvoorzieningen.
Door een deel van het bestaande budget voor maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo te oormerken voor innovatie, vragen we geen extra middelen, maar creëren we wél ruimte om structureel te investeren in preventieve oplossingen.

Een innovatiebudget biedt

Flexibiliteit om snel in te spelen op ontwikkelingen en signalen in de samenleving. Leren door te doen: experimenteren met methoden die mogelijk beter werken dan huidige interventies. Bewust risicoruimte: niet elke pilot hoeft direct succesvol te zijn; de opbrengst zit ook in leren en verbeteren. Focus op preventie: investeren aan de voorkant kan toekomstige kosten in maatwerkvoorzieningen verminderen. Juist deze preventieve activiteiten kunnen op termijn bijdragen aan lagere instroom in zware ondersteuning, meer zelfredzaamheid en hogere kwaliteit van leven voor inwoners.

Wettelijk?	ja	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	06.02	Portefeuillehouder	Sietsma, J.W.
Project of pilot?	Ja	Planning gereed	

Voortzetting project Beurtschip

In de Kadernota 2027 is de aan raad voorgelegd om het project Beurtschip te beëindigen. Uit een evaluatie van de afgelopen jaren is gebleken dat het project:

- onvoldoende aansluit bij de huidige ondersteuningsbehoefte van inwoners richting uitstroom naar werk;
- weinig tot geen (succesvolle) in- en uitstroom oplevert;
- relatief hoge kosten met zich meebrengt ten opzichte van de behaalde resultaten.

Het project Beurtschip was een gezamenlijk initiatief met de gemeente Achtkarspelen en liep al meerdere jaren. Binnen dit project kregen inwoners de mogelijkheid om een lasopleiding te volgen en tegelijkertijd praktijkervaring op te doen door werkzaamheden aan een schip uit te voeren. Het doel was om inwoners te begeleiden naar betaald werk in de metaalsector.

Op dit moment wordt samen met alle betrokkenen gezorgd voor een zorgvuldige afronding van het project.

Wettelijk?	nee	Maatschappelijk belang	laag
Kadernota nr.	06.01	Portefeuillehouder	Sietsma, J.W.
Project of pilot?	Ja	Planning gereed	december 2026

Overige ontwikkelingen

Actualisatie personeelskosten
Actualisatie van de personeelskosten voor programma 6 leidt tot een nadeel van € 587.000. Een deel van dit nadeel heeft betrekking op het verschuiven van functies tussen programma 4 en 6.

Actualiseren baten zelfstandigenregelingen
De inkomensregelingen voor zelfstandig ondernemers, BBZ en IOAZ, worden uitgevoerd door het Bureau Zelfstandigen Fryslân. Tot 2025 werden de alleen de lasten van deze regelingen begroot. In 2025 en 2026 hebben wij incidenteel de baten van deze regelingen begroot. Vanaf 2027 nemen wij € 69.000 als baten structureel op in de begroting.

Actualiseren kapitaallasten
Als gevolg van nieuwe en/of gewijzigde investeringen zijn de kapitaallasten 2027-2031 opnieuw berekend. Voor programma 6 leidt dit tot een voordeel van € 81.000 ten opzichte van 2026.

Actualiseren vaste lasten gebouwen
Als gevolg van aanpassing van verwachte prijzen en hoeveelheden zijn de vaste lasten van de gebouwen opnieuw berekend. Het gaat onder meer om elektriciteit, gas, verzekeringen, lokale heffingen en waterschapslasten. Voor programma 6 leidt dit tot een voordeel van € 53.000.

Actualiseren WSW en beschut werk
De begroting voor 2027 en verder is verhoogd met 2,5% in verband met de loon- en prijsstijging. Dit betekent een nadeel van € 160.000 ten opzichte van de primitieve begroting 2026.

Actualisering inkomensregelingen en minimaregelingen
De begroting is aangepast op basis van de huidige prijsontwikkelingen. Er is rekening gehouden met een indexatie van 2,5%. Dit betekent een negatieve afwijking van € 327.000 voor levensonderhoud (inkomensregelingen). Daarnaast stijgen door de indexatie ook de kosten voor minimaregelingen. Echter door het dalen van de aanvragen bijzondere bijstand is er per saldo sprake van een positieve afwijking van € 23.000 op de minimaregelingen. Dit leidt tot een negatieve afwijking in de begroting 2027 ten opzichte van de primitieve begroting 2026. Per saldo(inkomensregelingen en minimaregelingen) een negatieve ontwikkeling van € 304.000.

ASS-groep bij CBS de Paadwizer in Oentsjerk
In 2020 heeft de gemeente samen met Stichting Oarsprong en het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs Friesland het initiatief genomen voor het opzetten van een groep voor kinderen met een autismespectrumstoornis (ASS). Uit de evaluatie in 2024 bleek dat de ASS-groep succesvol is. Het college heeft in april 2024 besloten om voor de schooljaren 2024-2025 tot en met 2027-2028 jaarlijks € 85.000 beschikbaar te stellen voor deelname van maximaal acht kinderen uit onze gemeente. Hiervan wordt € 71.000 gedekt uit de bestaande middelen voor jeugdzorg en € 14.000 uit de SPUK Onderwijsachterstandenbeleid. Er is dus geen sprake van extra kosten. Daarnaast kan de gemeente kosten in rekening brengen bij andere gemeenten waarvan kinderen zich aanmelden voor de ASS-groep. Deze extra inkomsten komen ten gunste van het begrotingssaldo en leveren in 2027 een voordeel op van € 30.000.

Begroting 2027 GR Mobiliteitsbureau Noord Oost Fryslân (Jobinder)

In de raadsvergadering van 11 juni 2026 is de ontwerpbegroting 2027 van de GR Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân (Jobinder) besproken, waarin rekening is gehouden met een indexering van 3% op de regiekosten van de Mobiliteitscentrale en op de kosten van het Mobiliteitsbureau over 2026. Met deze wijziging wordt daarnaast de actualisatie van de begroting 2026 (raadsbesluit 12 juni 2025) meerjarig verwerkt. Voor het collectief Wmo-vervoer binnen programma 6 leidt dit per saldo tot een nadeel van € 48.000.

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2027 en 2026 komen afwijkingen voor die betrekking hebben onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de begroting voorgaande jaren.

Indexatie begrotingssubsidies 2027-2030

De begrotingssubsidies zijn geïndexeerd conform de uitgangspunten van de begroting 2027. Dit leidt tot een nadeel van € 48.000.

Indexatie budgetten Jeugd en maatwerkvoorzieningen Wmo (OVA 2027)

De tarieven voor de maatwerkvoorzieningen Jeugd en Wmo worden jaarlijks geïndexeerd. Uitgangspunt hierbij is het prijsindexcijfer dat de Nederlandse Zorgautoriteit hanteert. Zij maakt gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA), die voor 2027 voorlopig is vastgesteld op 3,96%. Voor de budgetten Jeugd vloeit hieruit een structurele verhoging van € 486.000 voort en voor de maatwerkvoorzieningen Wmo een structurele verhoging van € 371.000. Beide verhogingen worden ten laste van de stelpost lopende prijzen gebracht en hebben daardoor geen effect op het begrotingssaldo.

Structurele gelden Rondkomen en meedoen

In 2026 is het beleids en uitvoeringsplan Armoede, Schulden en Preventie vastgesteld. De structurele middelen die het Rijk ter beschikking stelt voor het bestrijden en voorkomen van armoede en schulden, € 69.000, worden gebruikt voor financiële educatie op scholen en extra capaciteit voor persoonlijk contact bij het vroegsignaleren van schulden.

Uitwerking Kadernota 2027-2030

De drie onderwerpen uit de Kadernota 2027-2030 die binnen programma 6 worden verwerkt, zijn budgettair neutraal in de begroting opgenomen en hebben geen effect op het begrotingssaldo. Ze worden in voorgaand hoofdstuk inhoudelijk toegelicht.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2026	2027	verschil	2028	2029	2030
Lasten	51.673	54.020	- 2.347	53.585	53.567	53.652
Baten	12.059	12.912	854	12.884	12.887	12.889
Saldo	- 39.614	- 41.108	- 1.494	- 40.700	- 40.680	- 40.763
per inw.	*-1.207*	*- 1.250*	*- 43*	*- 1.238*	*- 1.237*	*- 1.240*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2027-2030	
Nieuw beleid	
GIS en jongerenwerk VO; KN 27-30; 04.01 (budgettair neutraal)	0
Huur ruimtes huisartsenpraktijken POH-J; KN 27-30; 04.03 (budgettair neutraal)	0
Innovatiebudget Sociaal Domein; KN 27-30; 06.02 (budgettair neutraal)	0
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelskosten programma 6	- 587
Actualisatie kapitaallasten	81
Bestaand beleid	
Actualiseren baten zelfstandigenregelingen	69
Actualiseren WSW en beschut werk	-160
Actualisering inkomensregelingen	-327
Actualisering minimaregelingen	23
ASS-groep bij CBS de Paadwizer in Oentsjerk	30
Begroting 2027 GR Mobiliteitsbureau Noord Oost Fryslan (Jobinder)	- 48
Diverse overige ontwikkelingen per saldo	-52
Structurele gelden Rondkomen en meedoen	- 69
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisatie vaste lasten gebouwen programma 6	53
Indexatie begrotingssubsidies 2027-2030	-48
Indexatie budgetten Jeugd (OVA 2027)	- 486
Indexatie maatwerkvoorzieningen Wmo (OVA 2027)	- 371
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kadernota)	
Afrondingsverschillen	-1
Niet verlengen project Beurtschip (KN 2024-2027; 06.04)	158
Vervallen incidenteel budget GIS (KN 26-29; 06.03)	158
Begrotingen voorgaande jaren	
Actualisatie kapitaallasten	38
Kosten dienstverleningsovereenkomsten Caparis N.V.	30
Overige ontwikkelingen	15
Totaal	**- 1.494**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	4,0	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	2,0	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Cliënten met een maatwerkarrangement	660,0	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

Jongeren met delict voor rechter	1,0	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Het percentage jongeren (12 t/m 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.

Jongeren met jeugdbescherming	1,4	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Definitie: Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Jongeren met jeugdhulp	14,4	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲		
Prognose o.b.v. de historie	▬		

Definitie: Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

Jongeren met jeugdreclassering	0,3	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬		
Prognose o.b.v. de historie	▬		

Definitie: Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Lopende re-integratievoorzieningen	347,3	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲		
Prognose o.b.v. de historie	▬		

Definitie: Het aantal reintegratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

Netto arbeidsparticipatie	73,2	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲		
Prognose o.b.v. de historie	▬		

Definitie: Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Personen met een bijstandsuitkering	195,1	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲		
Prognose o.b.v. de historie	▬		

Definitie: Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

GR SW Fryslân

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

Samenwerkingsvorm overig

Centrumregeling

Sociaal Domein Fryslân

7. Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Preventie en hergebruik van afvalstoffen en hergebruik van secundaire grondstoffen zijn belangrijke uitgangspunten.

Klimaatverandering brengt met zich mee dat er naast de aandacht voor de afvoer van afvalwater (volksgezondheid) steeds meer aandacht uitgaat naar een adequate reactie op het frequenter voorkomen van zeer intensieve regenbuien en hoe om te gaan met lange periodes van droogte. Vasthouden, bergen en hergebruik van regenwater is daarbij ook een belangrijk punt.

Uitvoering Warmteprogramma

Het eerste Warmteprogramma van Tytsjerksteradiel is in 2026 vastgesteld. Aan de uitvoering daarvan is inmiddels begonnen, in samenwerking met de Mienskip. De komende jaren zal de uitvoering van het Warmteprogramma veel aandacht vragen, waarbij een belangrijke rol voor ons energieloket is weggelegd. Naast een mobiel ‘koffiekarretje’ dat ingezet wordt in de dorpen, waar inwoners van onze gemeente op een laagdrempelige manier kunnen worden geholpen met hun duurzaamheidsvragen, is daartoe inmiddels het Enerzjyhûs in Garyp voor al onze inwoners opengesteld.
Het Enerzjyhûs kent nu nog beperkte openingstijden, omdat het oorspronkelijk alleen voor de inwoners van Garyp bedoeld was. Wij merken nu reeds dat er veel gebruik wordt gemaakt van de diensten van het Enerzjyhûs en dat de openingstijden dus waarschijnlijk verruimd zullen moeten worden. De extra capaciteit die dit vraagt, zal binnen de financiële kaders van de ‘Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid’ (CDOKE) worden gerealiseerd.

Programma Energie

Energie is een belangrijk thema voor de komende jaren. Problemen met de netcongestie bij bedrijven en woningbouw, duurzame mobiliteit, de opgave om in 2040 als gemeente energieneutraal te zijn en het raadsprogramma (energiehubs, dorpsmolens op zee), vragen om een gedegen integrale aanpak. Wij gaan dit verder uitwerken in een Programma Energie, onder de Omgevingswet.

Gezondheid

De gemeente Tytsjerksteradiel zet in op een gezonde leefomgeving en het versterken van de gezondheid van inwoners. We richten ons op het bevorderen van gezond gedrag, het verkleinen van gezondheidsverschillen en het ondersteunen van inwoners bij vitaal ouder worden. Dit doen we domein overstijgend, samen met partners in zorg, welzijn, onderwijs en de sociale basis. Gezondheid is een integraal onderdeel van onze lokale opgaven en draagt bij aan welzijn, participatie en een sterke gemeenschap.

Uitwerking Kadernota 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 2 juli 2026 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Nieuwe millieustraat

De gemeenteraad heeft in het voorjaar van 2025 de startnotitie voor de realisatie van een nieuwe milieustraat vastgesteld, inclusief een addendum. De nieuwe milieustraat moet bijdragen aan een toekomstbestendige afvalinzameling en afvalscheiding conform het grondstoffenbeleid. Daarbij wordt ook de samenhang met de verouderde gemeentewerf en de mogelijkheden voor een circulair ambachtscentrum onderzocht. In april 2026 is een extern onderzoeksbureau gestart met een haalbaarheidsonderzoek. Inmiddels zijn de benodigde data verzameld, vergunningstechnische mogelijkheden in beeld gebracht en worden de gemeentelijke ambities en uitgangspunten verder uitgewerkt. In het najaar van 2026 vinden verdiepende gesprekken plaats met betrokken medewerkers, waarna scenario's en schetsontwerpen worden opgesteld. De verwachting is dat de onderzoeksresultaten en vervolgrichting eind 2026 aan college en gemeenteraad kunnen worden aangeboden.

Er is nu nog geen kostenraming voor dit onderwerp meegenomen. Op basis van ambitieniveau en praktijkvoorbeelden is dit indicatief als volgt:

- Investering: € 8 miljoen tot € 15 miljoen; kapitaallast per jaar € 200.000 tot € 375.000; dekking afvalstoffenheffing betekent indicatief een verhoging van tussen de € 16 en € 30 per huishouden/aanslag.

Wettelijk?	ja	Maatschappelijk belang	midden
Kadernota nr.	07.01	Portefeuillehouder	Velde, J.P. v.d.
Project of pilot?	Nee	Planning gereed	

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie/Moasje Wettermemo

Fersiket it kolleezje:

om de oannommen moasje 'Wettermemo' van 8 july 2021 wer op te pakken foar safier dit yn Frysk ferbân mooglik is.

Motie nr. M-6-2 Portefeuillehouder Velde, J.P. v.d.

Overige ontwikkelingen

Actualisatie personeelskosten

De actualisatie van de personeelskosten leidt in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 tot een nadeel van € 347.000.

Actualiseren budget CDOKE

Het Rijk heeft in 2022 de Tijdelijke regeling Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE) ingesteld. In dit kader heeft de gemeente voor de periode 2023 tot en met 2027 meerdere tranches aan middelen ontvangen. Tot en met 2025 werden deze middelen verstrekt via een specifieke uitkering (SPUK). Vanaf 2026 is de financieringssystematiek gewijzigd en worden de CDOKE-middelen via een decentralisatie-uitkering aan het gemeentefonds beschikbaar gesteld.

Ten opzichte van de primitieve begroting 2026 ontstaat in de primitieve begroting 2027 op het programma een nadeel van € 771.000 doordat de als afzonderlijke bate geraamde SPUK-middelen vervallen. Hier staat echter een gelijke verhoging van de inkomsten uit het gemeentefonds tegenover, omdat de CDOKE-middelen vanaf 2026 via een decentralisatie-uitkering worden verstrekt. De wijziging betreft daarmee een verschuiving van inkomsten van een specifieke uitkering naar het gemeentefonds en leidt per saldo niet tot een financieel nadeel voor de gemeente.

De beschikbare rijksmiddelen blijven hiermee ongewijzigd; uitsluitend de wijze van bekostiging en verantwoording is veranderd.

Actualisering afval 2027

Voor de ontwikkeling rondom de kosten van de afvalverwerking wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen onderdeel Afvalstoffenheffing.

Actualisering bijdrage Veiligheidsregio Fryslân

De bijdrage aan de Veiligheidsregio laat een daling in 2027 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2026 van in totaal € 97.000. Door een verschuiving tussen de programma's is de extra bijdrage voor programma 7 € 642.000 ten opzichte van de primitieve begroting 2026. In de raadsvergadering van 21 mei 2026 heeft de raad besloten om in te stemmen met de voorliggende begroting 2027 van de VRF.
De totale bijdrage aan de VRF bedraagt € 4.447.000. Deze bijdrage heeft betrekking op de onderdelen:

- Gezondheid (PR07) € 1.783.000
- Crisisbeheersing (PR01) € 217.000
- Brandweer (PR01) € 2.447.000

Uit eerdere jaren volgt dat dit budget reeds was bijgesteld met € 74.000 aan extra kosten t.o.v. de primitieve begroting 2026. Per saldo zijn de lasten op dit programma nu € 716.000 hoger dan de primitieve begroting 2026.

Actualisering riolering 2027

Voor de ontwikkeling rondom de kosten van riolering wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen onderdeel Rioolheffing.

Verhogen bijdrage FUMO 2027

De bijdrage aan de FUMO laat een stijging in 2027 zien ten opzichte van de primitieve begroting 2026 van in totaal € 102.000. In de raadsvergadering van 19 augustus 2026 heeft de raad besloten kennis te nemen van de voorliggende begroting 2027 van de FUMO.
De bijdrage aan de FUMO wordt in totaal per jaar:

- 2027: € 791.000, waarvan verhoging bijdrage € 102.000 (t.o.v. 2026).

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2026**	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	11.982	13.380	- 1.399	12.664	12.181	12.432
Baten	8.262	8.059	- 203	8.072	8.294	8.754
Saldo	- 3.720	- 5.321	- 1.602	- 4.591	- 3.887	- 3.678
per inw.	*-113*	*- 162*	*- 49*	*- 140*	*- 118*	*- 112*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Overige ontwikkelingen	
Bestaand beleid	
Actualiseren afval	170
Actualiseren budget CDOKE	- 771
Actualiseren riolering	110
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Verhogen bijdrage FUMO	- 102
Verhogen bijdrage Veiligheidsregio [VRF]	- 716
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kadernota)	
Actualiseren kapitaallasten	54
Actualiseren personeelskosten	- 347
Totaal	**- 1.602**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Hernieuwbare elektriciteit	24,6	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Definitie: Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.			
Omvang huishoudelijk restafval	146,0	kg	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Toelichting: Geen nieuwe gegevens			
Definitie: Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen (en voorzover van toepassing de overige samenwerkingsvormen) binnen dit programma zijn:

Verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling

FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)

Vennootschap / Coöperatie

Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)

Zonnepark Skûlenboarch B.V.

8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening richt zich op een goede ruimtelijke kwaliteit van het gemeentelijk grondgebied, een plezierig, veilig woon- en werkklimaat en een evenwichtige woningmarkt. De afspraken tussen gemeente, provincie en rijk zijn uitgewerkt in de herijkte Woondeal Noordoost Fryslân (2025). Het bouwen naar behoefte én voor de juiste doelgroep in een passend segment liggen aan de basis van de gemeentelijke woningbouwprogrammering. Behoud van de landschappelijke kwaliteit is daarbij van belang. Het komend jaar zal in meerdere dorpen wordt gestart met het realiseren van woningbouwplannen met de intentie om de (toenemende) vraag van onze eigen inwoners te kunnen bedienen.

Uitwerking Kadernota 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 2 juli 2026 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Fryske urgentieverordening

De Wet Regie Volkshuisvesting verplicht gemeenten om regionale afspraken te maken over de verdeling van urgente woningzoekenden. Daarom willen de 18 Friese gemeenten gezamenlijk één urgentieverordening vaststellen.

Voor de uitvoering wordt voorgesteld een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie op te richten via een centrumregeling. Deze organisatie zal onder meer verantwoordelijk zijn voor het afgeven van urgentieverklaringen en huisvestingsvergunningen. Daarnaast blijft de inzet van het gebiedsteam nodig voor:

- de beperkte voorbereiding van urgentieaanvragen;
- de begeleiding van urgente woningzoekenden bij de woningtoewijzing.

Als gevolg van de invoering van de gezamenlijke Friese urgentieverordening en de inrichting van een regionale uitvoeringsorganisatie wordt vanaf 2027 een structurele bijdrage van € 58.000 per jaar geraamd. Voor de aanvullende inzet van het gebiedsteam is structureel € 13.000 per jaar benodigd. De totale structurele lasten nemen hierdoor vanaf 2027 toe met € 71.000 per jaar.

Wettelijk?	ja	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	08.04	Portefeuillehouder	Wijbenga, T.
Project of pilot?	Nee	Planning gereed	mei 2026

Laadconcessie; laadpalen

Wij willen elektrische rijders, die niet op eigen terrein kunnen laden, en elektrische rijders die te gast zijn in onze gemeente faciliteren door voldoende openbare laadinfra te realiseren. Wij stellen voor om een dienstverleningsovereenkomst met de OVEF te sluiten, waarbij de investeringen -en het juridisch eigendom- van de laadpalen bij de gemeente komt te liggen en de OVEF de organisatie rond beheer en de exploitatie van de palen oppakt.
Gemeenten blijven daarbij zelf verantwoordelijk voor de exploitatie van hun eigen laadpalen en dragen ook het financiële resultaat daarvan. De vaste organisatiekosten betalen de gemeenten, die een dienstovereenkomst met de OVEF sluiten, samen.

Zoals in de Kadernota al aangegeven zullen we hier via een separaat raadsvoorstel bij u op terug komen. Op dit moment is dit onderwerp dan ook niet financieel vertaald in de begroting.

Wettelijk?	nee	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	08.01	Portefeuillehouder	Zandbergen, B. van
Project of pilot?	Ja	Planning gereed	december 2031

Transitiekosten invoering Omgevingswet

Met de invoering van de Omgevingswet moet de gemeente haar beleid en regels voor de fysieke leefomgeving op een nieuwe manier organiseren. Zo zijn we bijvoorbeeld wettelijk verplicht om uiterlijk op 1 januari 2032 een omgevingsplan voor heel Tytsjerksteradiel gereed te hebben. Hiervoor moeten bestaande regels uit bestemmingsplannen, verordeningen en de zogenoemde bruidsschat van het Rijk worden samengebracht, vereenvoudigd en digitaal verwerkt. Dit is een omvangrijke en complexe opgave dat veel tijd, capaciteit en nieuwe specialistische kennis vraagt. De exacte kosten zijn nog onzeker, omdat de structurele financiële gevolgen van de Omgevingswet (landelijk) nog niet volledig in beeld zijn. Gezien de financiële situatie van de gemeente wordt voor 2027 daarom eerst een incidenteel budget van € 350.000 ingezet voor specialistische ondersteuning. Tegelijkertijd onderzoeken we welke structurele inzet en middelen op langere termijn nodig zijn.

Wettelijk?	ja	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	08.02a	Portefeuillehouder	Wijbenga, T.
Project of pilot?	Nee	Planning gereed	december 2031

Overige ontwikkelingen

Actualisatie personeelskosten

De actualisatie van de personeelskosten leidt in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 tot een nadeel van € 338.000.

Baten intern doorbelaste uren

In het kader van scherper ramen zijn bestaande budgetten binnen de begroting tegen het licht gehouden, waaronder de interne uren die worden doorbelast aan grondexploitaties, projecten en anterieure overeenkomsten. Deze wijziging heeft een positief effect van € 250.000 op het begrotingssaldo ten opzichte van 2026.

Begroting voorgaande jaren

In de primitieve begroting 2026 is de dekking van 0,25 fte ontwikkelaar specialisatie geluid bekostigd vanuit incidentele middelen, dit had daarom geen effect op het begrotingssaldo.” Vanaf 2027 is dit structureel opgenomen ten laste van het begrotingssaldo. Daarom ontstaat in de begroting 2027 ten opzichte van 2026 een nadeel van € 29.000.

Leges Omgevingsvergunningen 2027 en verder

In het kader van scherper ramen zijn bestaande budgetten binnen de begroting tegen het licht gehouden, waaronder de begroting van leges Omgevingsvergunningen. De baten van leges Omgevingsvergunningen nemen naar verwachting de komende jaren structureel met € 100.000 toe. Dit is in lijn met de realisaties van de afgelopen jaren en verwachting voor 2026.

Omgevingswet middelen

Het Rijk heeft via verschillende tranches incidentele middelen beschikbaar gesteld voor de invoering van de Omgevingswet. Deze middelen zijn bedoeld om gemeenten tegemoet te komen in de extra kosten die samenhangen met de implementatie van de wet. De ontvangen rijksmiddelen zijn echter ontoereikend.

Voor 2027 is een budget van €700.000 benodigd. Dit bedrag wordt als volgt gedekt:

- € 350.000 uit de nog beschikbare rijksmiddelen voor de Omgevingswet. Deze dekking leidt binnen programma 8 tot een nadeel van € 350.000. Daartegenover staat binnen programma 0 een even groot voordeel van € 350.000. Per saldo is deze verwerking budgettair neutraal en heeft deze geen effect op het begrotingssaldo;
- 350.000 uit het via de Kadernota 2027-2030 incidenteel beschikbaar gestelde budget. Dit bedrag komt ten laste van het begrotingssaldo.

In de tussenliggende periode wordt geëvalueerd op welke wijze de werkzaamheden en kosten die samenhangen met de Omgevingswet structureel binnen de organisatie kunnen worden ingebed en gefinancierd.

Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen

De vaste lasten van gebouwen zijn opnieuw bekeken. Een deel van de waterschapslasten wordt toegerekend aan de voorraad bouwgrond. Het budget voor de waterschapslasten is aangepast op basis van de werkelijke aanslag waterschapslasten van 2026. Dit leidt tot een nadeel van € 17.000. Het nadelig verschil wordt gefinancierd vanuit de stelpost lonen en prijzen.

Overheveling budget voor dagelijkse kosten van grondzaken

De dagelijkse kosten van Grondzaken zijn in de begroting 2026 aanvankelijk verantwoord binnen programma 0. Bij nader inzien is vastgesteld dat deze kosten inhoudelijk thuishoren binnen programma 8. Deze correctie werkt door in de vergelijking tussen de primitieve begroting 2027 en de primitieve begroting 2026. Hierdoor ontstaat binnen programma 8 een nadelige ontwikkeling, terwijl binnen programma 0 sprake is van een even grote voordelige ontwikkeling. Per saldo heeft deze verschuiving geen effect op het begrotingssaldo.

Uitnutting reserve Realisatiestimulans

In november 2025 is de regeling Realisatiestimulans definitief vastgesteld. Met deze regeling ondersteunt het Rijk gemeenten financieel bij het realiseren van betaalbare woningbouw. De gemeente ontvangt voor deze regeling een bijdrage op basis van het aantal betaalbare woningen waarvan de bouw in het voorgaande jaar is gestart. In 2025 voldeden 72 woningen aan de voorwaarden van de regeling. Omdat de baten pas in de loop van 2026 zijn ontvangen, zijn de gelden (€ 504.000) in een bestemmingsreserve gestopt.

Op dit moment wordt er gewerkt aan een plan hoe we deze gelden gaan besteden. We verwachten dat de uitnutting hiervan volledig in 2027 zal zijn.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	**2026**	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	4.359	5.577	- 1.219	4.348	4.348	4.348
Baten	645	995	350	995	995	995
Saldo	- 3.713	- 4.582	- 869	- 3.353	- 3.353	- 3.353
per inw.	*-113*	*- 139*	*- 26*	*- 102*	*- 102*	*- 102*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2027-2030	
Nieuw beleid	
Fryske urgentieverordening (KN 2027-2030 08.04)	-71
Transitiekosten invoering Omgevingswet (KN 2027-2030 08.02)	- 350
Overige ontwikkelingen	
Bestaand beleid	
Overheveling budget voor dagelijkse kosten van grondzaken	- 50
Omgevingswet middelen 2027	- 350
Reële toerekening aan anterieure overeenkomsten	100
Reële toerekening van kosten aan projecten/complexen [nr. 50.05 financieel technische maatregel]	150
Scherper ramen van leges [nr. 50.08 financieel technische maatregel]	100
Voldoen aan kwaliteitscriteria VTH	-8
Uitnutting reserve realisatiestimulans	- 504
Begroting voorgaande jaren	
Omgevingswet middelen 2026	498
Ontwikkelaar milieu specialisatie geluid [KN 2026-2029 nr. 08.11; Motie M-7-1]	- 29
Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualisatie waterschapslasten 2027	- 17
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen (na Kadernota)	
Actualisatie personeelslasten	- 338
Totaal	**- 869**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

ongunstig
neutraal
gunstig
(nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Demografische druk	87,4	%	(2026)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Toelichting: De waarde in 2026 is gestegen tov 2025 (87,0%) wat betekent dat er verhoudingsgewijs weer iets minder jongere en oudere mensen door de werkende klasse moeten worden onderhouden. De laatste 4 jaar schommelt het percentage tussen de 87,0 en 87,9% en is er (nog) geen duidelijke trend waarneembaar. *Definitie: De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.*			
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	916,0	euro	(2026)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Toelichting: bron: COELO *Definitie: Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.*			
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	1.030,0	euro	(2026)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Toelichting: bron: COELO *Definitie: Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.*			
Gemiddelde WOZ-waarde	318,0	euro	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Toelichting: Meetwaarde 2024: 294. We zien vanaf 2021 een gestaag stijgende lijn van de WOZ waarde. *Definitie: De gemiddelde WOZ waarde van woningen.*			
Nieuw gebouwde woningen	5,0	aantal	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Toelichting: per 1.000 woningen *Definitie: Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties.*			

Overhead

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

We willen een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die past bij tegenwoordige ontwikkelingen. Met een focus gericht op de (middel)lange termijn, waardoor de programma's kunnen worden uitgevoerd en de maatschappelijke doelstellingen daarbinnen kunnen worden gerealiseerd. En een, binnen de beschikbaar gestelde middelen, zo optimaal mogelijke dienstverlening aan de burgers met een zo efficiënt mogelijke ondersteuning van het bestuur.

Uitwerking Kadernota 2027-2030

In de Kadernota 2027-2030 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 2 juli 2026 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Invoering wettelijke taken t.g.v. de nieuwe archiefwet per 2027

Per 1 januari 2027 treedt de nieuwe Archiefwet in werking. Deze wet stelt strengere eisen aan het duurzaam beheren, bewaren en toegankelijk houden van digitale informatie. Daarnaast wordt de overbrengingstermijn naar het archief verkort van 20 naar 10 jaar. Om hieraan te voldoen, moet de organisatie haar informatiehuishouding verder professionaliseren.

Wij willen medewerkers toerusten met de juiste kennis, systemen en werkwijzen, zodat digitale informatie vanaf creatie duurzaam toegankelijk wordt beheerd ("archiving by design"). Daarbij is een e-depot noodzakelijk voor het duurzaam bewaren en beschikbaar stellen van digitale archieven. Ook moeten systemen en processen worden aangepast aan de nieuwe wettelijke eisen en wordt de organisatie voorbereid op versterkt toezicht.

Wettelijk?	ja	Maatschappelijk belang	hoog
Kadernota nr.	00.04.05	Portefeuillehouder	Zandbergen, B. van
Project of pilot?	Ja	Planning gereed	december 2027

Overige ontwikkelingen

Actualisatie kapitaallasten

Als gevolg van nieuwe en/of gewijzigde investeringen zijn de kapitaallasten 2026-2030 opnieuw berekend. Voor taakveld overhead betekent het dat de kapitaallasten stijgen met € 45.000. Er wordt in 2027 voor het eerst afgeschreven over de verbouwing van de kantine en keuken, de aanschaf van de noodstroomvoorziening en investeringen in divers meubilair.

Actualiseren budget organisatorische verzekeringen

De premie van aansprakelijkheidsverzekering is, als gevolg van een toename van het aantal uitgekeerde letsel- en vermogenschades door de verzekeringsmaatschappij, fors gestegen. Ook zorgt de stijging van bedragen die door de verzekeringsmaatschappij zijn betaald als gevolg van deze schade voor de premiestijging. De extra premiekosten bedragen € 26.000. Daarnaast zijn de premies geïndexeerd wat een extra stijging van € 6.000 van de begroting oplevert. Totaal bedragen de extra verzekeringskosten € 32.000.

Actualiseren budgetten HJIC

In het kader van het agressieprotocol zijn in het begin van 2026 in geval van agressie of incidenten ten behoeve van de veiligheid van medewerkers diverse beveiligingsvoorzieningen getroffen. De meerkosten bedragen € 10.000.

Door gestegen kosten voor licenties (RAP kennisbank en HR21) en gestegen kosten bijdrages voor A&O fonds, FNV werkgeversbijdrage en Noorderlink vallen de kosten voor de begroting 2027 € 21.000 hoger uit.

Diverse prijsindexaties zorgen voor een kostenstijging in de begroting 2027 van € 9.000.

Actualisering licenties software c.a. Werkmaatschappij en Tytsjerksteradiel

De budgetten van de begroting 2026 voor de diverse licenties op het gebied van software c.a. waren in eerste instantie gebaseerd op de uitkomsten van de ontvlechting van de diverse licenties en applicaties per begin 2025. Daarnaast zijn deze budgetten op basis van de uitgangspunten voor de begroting 2026 geïndexeerd met het afgesproken percentage van 3%. Gedurende het jaar 2025 zijn er nog een aantal aanpassingen in het licentie en applicatielandschap geweest, die leiden tot een verschuiving tussen kosten van de Werkmaatschappij en de beide gemeenten. Ook zijn in de loop van het jaar de definitieve prijzen voor 2026 bekend geworden van de onderliggende contracten. Samen heeft dit geleid tot een actualisering van het benodigde budget voor 2027 van de Werkmaatschappij. Daarnaast zijn de budgetten van de Werkmaatschappij en Tytsjerksteradiel op basis van de uitgangspunten voor de begroting 2027 geïndexeerd met het afgesproken percentage van 3,5%. Per saldo levert dit een negatief effect op van € 143.000.

Actualisering personeelsbegroting

Actualisatie van de personeelslasten leidt tot een verhoging van de personeelslasten met € 1.136.000.

Begrotingen voorgaande jaren

In de verklaring van de (cijfermatige) verschillen tussen de begroting 2027 en 2026 komen afwijkingen voor die betrekking hebben onderwerpen die reeds in eerdere begrotingen zijn opgenomen. In de volgende paragraaf 'Verklaring verschillen' worden deze onderwerpen gepresenteerd onder de begroting voorgaande jaren. Voor dit programma gaat dit met name om het Medewerkerstevredenheidsonderzoek in 2026. In 2026 is er een Medewerkerstevredenheidsonderzoek gehouden waarvoor eenmalig een bedrag van € 30.000 was gereserveerd. Deze kosten vervallen in 2027 waardoor er ten opzichte van de begroting € 30.000 minder kosten begroot zijn.

Besteding Woo- gelden

In 2026 is besloten om extra Woo middelen in te zetten binnen de werkmaatschappij voor opslag in Divault van Woo-stukken en een koppeling van iBabs naar Divault. Hiervoor heeft de gemeenten structureel een extra bedrag van € 15.000 beschikbaar aan de Werkmaatschappij 8KTD (BVO-ICT). De bijdrage aan de werkmaatschappij wordt voor 2027 en verder structureel verhoogd met € 15.000.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2026**	**2027**	**verschil**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten	15.234	16.991	- 1.757	16.627	16.510	16.494
Baten	360	684	324	433	403	403
Saldo	- 14.874	- 16.307	- 1.433	- 16.194	- 16.107	- 16.092
per inw.	*-453*	*- 496*	*- 43*	*- 493*	*- 490*	*- 489*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2026 en 2027 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2027-2030	
Nieuw beleid	
Invoering wettelijke taken t.g.v. de nieuwe archiefwet per 2027	- 50
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie kapitaallasten	- 45
Actualisering personeelsbegroting	- 1.136
Bestaand beleid	
Actualisering licenties software c.a. Werkmaatschappij	- 169
Actualisering licentiekosten Tytsjerksteradiel	26
Besteding Woo- gelden	- 15

Ontwikkeling lonen, prijzen en accressen	
Actualiseren budget organisatorische verzekeringen	-32
Actualiseren budgetten HJIC	- 40
Begrotingen voorgaande jaren	
Medewerkers tevredenheidsonderzoek (MTO)	30
Overige ontwikkelingen	- 2
Totaal	**- 1.433**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda
- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Overhead	11,5	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Toelichting: Gebaseerd op jaarrekeninggegevens 2025
Definitie: Percentage overhead t.o.v. de totale lasten

3.2 Paragrafen

3.2.1 A - Lokale heffingen

Inleiding

In deze paragraaf geven we een overzicht van de verschillende lokale heffingen en belastingen. Zo wordt de lastendruk van onze burgers zichtbaar. Dit is belangrijk omdat het invloed heeft op het beleid en de inkomsten van de gemeente. We laten ook zien welk beleid de gemeente zal voeren met betrekking tot de lokale heffingen en de mogelijkheid om deze kwijt te schelden.

De lokale heffingen zijn een belangrijke bron van inkomsten voor de gemeente. Het grootste deel van deze heffingen wordt betaald door burgers.

Algemeen

In deze paragraaf leggen we uit wat de uitgangspunten zijn van ons beleid voor tarieven en heffingen. We willen ervoor zorgen dat de raad de nodige informatie heeft om beslissingen te nemen over de hoogte van de tarieven en andere kosten. We geven inzicht in hoeverre de kosten worden gedekt door de tarieven. Zo kan de raad op een verantwoorde manier besluiten nemen over de gewenste tarieven.

Basis van het beleid

Sinds 1 januari 1994 zijn de huidige Gemeentewet en de Wet Materiële belastingbepalingen van kracht. De legesverordening die nu geldt, is gebaseerd op deze wetswijziging. Elk jaar bij het vaststellen van deze verordening wordt er rekening gehouden met deze regels.

Uitgangspunten voor deze begroting

Bij het maken van de begroting voor 2027 en de meerjarenraming, hebben we rekening gehouden met verschillende uitgangspunten. Deze punten zijn gebaseerd op de kaderbrief die we in januari 2026 met de Raad hebben gedeeld, de Kadernota 2027-2030 die in juli 2026 is behandeld, en de specifieke richtlijnen voor de begroting van 2027 en de jaren daarna.

- Verhoging van de totale OZB-opbrengst met een inflatiecorrectie van 2,5% en 2,5% als bestaande bezuinigingstaakstelling voor de totale omzet ten opzichte van 2025. Een totale verhoging van 5,1%.
- De afvalstoffenheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 16,64% en 16,84%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een stijging van de afvalstoffenheffing van € 53,40 per meerpersoonshuishouden en € 37,80 voor eenpersoonshuishoudens.
- Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven volgens de uitgangspunten van het vastgestelde Water en rioolplan (WRP) vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. De rioolheffing stijgt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met net iets meer dan 2%. Dit houdt een beperkte stijging in van € 3,60 per meerpersoonshuishouden/eigenaar en € 3,00 per eenpersoonshuishouden/eigenaar.
- Verhoging overige tarieven daar waar mogelijk met een beperkte inflatiecorrectie van 2,5%.

Belasting, heffingen en leges

Hieronder worden de opbrengsten van de gemeentelijke belasting, heffingen en leges voor 2027 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2026 gemaakt.

(x € 1.000)		Begroting 2026	Begroting 2027	Verschil
Afvalstoffenheffing				
7.3	Afval	3.988	4.665	677
Begrafenisrechten				
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	17	17	-
Burgerzaken				
0.2	Burgerzaken	774	843	69
Omgevingsvergunningen				
1.2	Openbare orde en veiligheid	75	75	-
2.1	Verkeer en vervoer	107	107	-
8.3	Wonen en bouwen	597	697	100
Overige				
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	10	10	-
2.4	Economische havens en waterwegen	2	2	-
7.4	Milieubeheer	2	2	-
1.2	Openbare orde en veiligheid	15	15	-
2.3	Recreatieve havens	85	85	-
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	18	18	-

8.3	Wonen en bouwen	13	13	-
OZB				
0.62	OZB niet-woningen	2.722	2.938	216
0.61	OZB woningen	6.725	7.171	446
Precario				
5.2	Sportaccommodaties	8	8	-
Reclamebelasting				
0.64	Belastingen overig	46	46	-
Rioolheffing				
7.2	Riolering	2.477	2.549	72
Toeristenbelasting				
3.4	Economische promotie	460	460	-
TOTAAL		**18.140**	**19.719**	**1.579**

Toelichtingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelastingen zijn belastingen die worden geheven over huizen of ander vastgoed hebt binnen de gemeentegrenzen. De waarde van een huis of vastgoed (de zogenaamde WOZ-waarde) bepaalt hoeveel belasting er moet worden betaald. Elk jaar worden de tarieven aangepast aan de waardeontwikkeling van de huizen. Voor de begroting van 2027 is besloten om de totale opbrengst met 5,0% te verhogen ten opzichte van 2026.

Overige belastingen

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting blijft in 2027 €1,50 per persoon per overnachting.

Reclamebelasting

De raad heeft in zijn vergadering van 19 december 2013 besloten om een reclamebelasting in te voeren. De opbrengsten daarvan storten we in een fonds voor ondernemers. Het doel van dit fonds is om ondernemers in het centrum te ondersteunen bij het organiseren van promotieactiviteiten en in te spelen op ontwikkelingen zoals het Nieuwe Winkelen en leegstand.

De belasting wordt als volgt berekend:

- Een vast bedrag van € 75 per jaar
- Een tarief van € 1,90 per € 1.000 WOZ-waarde (voor niet-woningen), met een maximum van € 725 per jaar.

Kostendekkende tarieven

Belastingen, heffingen en leges zijn belangrijke bronnen van inkomsten voor de gemeente. Hieronder vindt u meer informatie over deze inkomsten.

Sommige tarieven mogen alleen de kosten dekken. Dat betekent dat de inkomsten niet hoger mogen zijn dan de werkelijke kosten.

De volgende tarieven moeten alle kosten dekken:

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing
- overige leges en rechten (algemeen)

De kostenopbouw is afhankelijk van directe en indirecte kosten. Directe kosten hebben betrekking op de taken die verband houden met de heffing. Indirecte kosten omvatten overheadkosten, het minimabeleid en btw.

Overhead kan worden omschreven als alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces. Voorbeelden zijn: kosten voor ICT, HRM, Financiën, huisvesting etc. Er is daarmee een directe relatie tussen de hoeveelheid personeel die je voor een taak inzet en de hoeveelheid overheadkosten die dat met zich meebrengt.
Daarom wordt overhead aan de tarieven toegerekend naar rato van de personele inzet voor deze taak. Het overheadpercentage wordt berekend door de totale overheadkosten te delen door de totale salariskosten van de gemeente.

De toerekeningsmethode wordt op vergelijkbare wijze door het merendeel van de gemeenten toegepast en wordt ook als methodiek vermeld in de notitie Overhead van de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Afvalstoffenheffing (ASH)

Het grootste deel (bijna 95%) van het tarief voor de afvalstoffenheffing bestaat uit de kosten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Een klein deel van deze kosten wordt niet meegerekend in de heffing, omdat ze niet gerelateerd zijn aan het huishoudelijk afval. Het composteerterrein wordt voor 67,5% meegenomen in de heffing, omdat hier, naast tuinafval, ook groenafval uit gemeentelijke plantsoenen, bermen en sloten wordt verwerkt. Daarnaast worden ook kosten van andere taken meegenomen in de heffing, zoals een deel van de kosten voor de gebouwen van de buitendienst en een deel van de kosten voor inkomensregelingen (vooral de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing).

Daarnaast worden ook overheadkosten toegerekend.

Tarieven afvalstoffenheffing	2026	2027	Verschil	Verschil %
Meerpersoonshuishouden	321,00	374,40	53,40	16,64%
Eenpersoonshuishouden	224,40	262,20	37,80	16,84%

In de tabel hieronder staat in hoeverre de kosten van de afvalverwerking worden gedekt. Dit is verwerkt in de meerjarenbegroting. De inkomsten bestaan uit alle overige opbrengsten van afvalverwerking zoals: opbrengsten van oud papier, metaal, textiel, oude elektrische apparaten,

glas etc. Dan ontstaan de netto lasten. Dit wordt vermeerderd met overheadkosten. Dit lasten totaal wordt vervolgens gedekt vanuit de afvalstoffenheffing.

Voor 2027 wordt verwacht dat de netto lasten voor afvalverwerking met € 580.000 toenemen wat een forse stijging is. De belangrijkste oorzaken hieronder op een rijtje:

- € 295.000 meer verwerkingskosten; een bedrag van € 115.000 is hiervan direct toe te rekenen aan verhoging van verbrandingsbelasting en CO2-heffing door het Rijk. De verhoging in 2027 is nog relatief beperkt. Op basis van de huidige plannen loopt de verbrandingsbelasting en CO2-heffing de komende jaren fors op wat in 2030 alleen al tot ca. € 800.000 hogere verwerkingstarieven (ca. € 65 hogere heffing per meerpersoons huishouden) zal leiden. Dit effect is al meegenomen in het meerjarenperspectief.
  De gemeente is hier kassier van het Rijk die via de afvalverwerkingsbranche deze lastenverhoging oplegt en daarmee de autonomie van het bepalen van de lokale lasten voor gemeenten beperkt.
    - Daarnaast zit in veel verwerkingsstarieven een hogere opslag ivm transport door de door het Rijk per 1 juli 2026 geïntroduceerde vrachtwagenheffing. Het totale effect is hiervan wordt ingeschat op € 50.000
    - De rest van de verhoging (€ 135.000) zit vooral in hogere verwerkingstarieven van bouwgelieerde afvalstromen op de milieustraat en een behoorlijk hoger volume grof huishoudelijk afval. Door beïnvloeding van de inwoners in beter scheidingsgedrag op de milieustraat kunnen lagere verwerkingskosten worden behaald. Daar is nog meer winst te behalen.
- € 86.000 hogere personeelslasten door o.a. CAO ontwikkeling en een gewijzigde manier toerekenen van toeslagen.
- € 30.000 meer kosten voor het wagenpark tbv reiniging. De onderhoudskosten voor de grotere inzamelvrachtwagens nemen iets toe ivm de ouderdom van de auto's. Daarnaast nemen motorrijtuigenbelasting, verzekering etc. jaarlijks iets toe.
- € 39.000 minder baten: € 20.000 lagere dividenduitkering Afvalsturing Friesland NV ivm lagere winst en verwatering door groei aantal aandeelhouders; minder opbrengst oud ijzer € 10.000, € 9.000 uit een beperking van het aantal tweede afvalcontainers ivm terugname tweede containers ivm aanscherping van het afvalbeleid.
- € 83.000 meer overhead door hoger overheadpercentage van de organisatie en hogere personeelslasten.
- € 26.000 meer kosten inzamelingskosten glas en verwerking oud papier.
- € 10.000 meer kosten kraanwerk op de milieustraat.
- € 10.000 certificeringskosten voor de gemeentelijke Compostering.
- overige ontwikkelingen € 1.000.

Om deze hogere netto lasten voor afvalverwerking te dekken, neemt de afvalstoffenheffing in 2027 met ruim 16% toe.

Voorziening reiniging

Voor 2027 is er geen ruimte meer om tariefskorting toe te passen vanuit de voorziening Reiniging. Het saldo van deze voorziening eind 2025 bedroeg: € 364.000; de toegekende tariefskorting 2026 bedraagt: € 91.000. Dan resteert er € 273.000. Dit bedrag is noodzakelijk voor het tussentijds opvangen van tegenvallers binnen de afvalverwerking (ca. 6% van het

lastentotaal). De afvalstoffenheffing wordt jaarlijks voorafgaand aan het boekjaar vastgesteld waardoor tussentijdse nadelen niet meer in de heffing kunnen worden verrekend. Daarom is er een minimum saldo in de voorziening reiniging noodzakelijk om dit op te kunnen vangen.

Taakveld 7.3 Afval

(x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten taakvelden incl. omslagrente	3.993	4.447	4.734	4.899	5.290
Inkomsten taakvelden excl. heffingen	399	356	356	356	356
Netto lasten taakveld	**3.594**	**4.091**	**4.378**	**4.543**	**4.934**
toe te rekenen lasten					
Overhead incl. omslagrente	487	570	570	570	570
BCF-BTW	-	-	-	-	-
Totale lasten	**4.081**	**4.661**	**4.948**	**5.113**	**5.504**
- kosten per inwoner in hele euro's	*124*	*142*	*150*	*156*	*167*
Opbrengst heffingen	3.989	4.661	4.948	5.113	5.504
dekking	***98%***	***100%***	***100%***	***100%***	***100%***

Rioolheffingen (RH)

De gemeente heeft zelf een grote mate van beleidsvrijheid om de heffingsmaatstaf en belastingplichtige voor de rioolheffing te bepalen. In het verbreed Gemeentelijke Riolering Plan (vGRP) is de heffingsgrondslag als volgt:

- Een basisheffing voor gemeenschappelijk taakinvulling. Deze basisheffing wordt opgelegd aan alle bebouwde objecten in de gemeente. Deze basisheffing is vastgesteld op 33% van de totale rioolheffing.
- Een heffing voor aansluiting en gebruik van de gemeentelijke voorziening. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen eigenaren en gebruikers.
    - De heffing voor eigenaren is vastgesteld op eveneens 33% van de totale rioolheffing. De heffing is gelijk voor alle objecten.
    - Bij de heffing voor gebruikers kennen we de volgende categorieën:
        - eenpersoonshuishouden
        - meerpersoonshuishouden
        - bedrijven
- De verhouding tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens is 70:100 (conform de verhouding afvalstoffenheffing).
- De verhouding tussen meerpersoonshuishoudens en bedrijven is 100:150.
- De totale heffing voor gebruikers over alle 3 categorieën is ook 33% van de totale opbrengst rioolheffing.
- In verband met rekenvoorschriften (deelbaarheid door twaalf en afronding van bedragen op € 0,05) kunnen beperkte afrondingsverschillen ontstaan op bovenstaande verhoudingsgetallen.

Voor de bepaling van het tarief worden naast nagenoeg alle kosten van het taakveld riolering, ook kosten van taakveld wegen, zoals een deel van de kosten van de gebouwen buitendienst,

taakveld inkomensregeling, de kwijtschelding rioolheffing en een omslag voor overhead als kosten meegenomen. Voor de wijze van toerekening is het vastgestelde Water en Rioolplan (WRP) Wettersoarch 2026-2031 als uitgangspunt genomen en er is sprake van nagenoeg 100% kostendekking.

De uitgangspunten hebben geleid tot onderstaande tarieven. De hierboven vermelde verhoudingen voor eenpersoons-, meerpersoonshuishoudens en bedrijven is niet eenduidig uit de tarieven te halen omdat voor een deel van het tarief, het basistarief en het eigenaarsdeel, die kostenverhoudingen niet gelden.

Tarieven rioolheffing	2026	2027	Verschil	Verschil %
Niet aangesloten percelen	54,60	55,80	1,20	2,20%
Eigenaar/bewoner				
Eenpersoonshuishouden	156,60	159,60	3,00	1,92%
Meerpersoonshuishouden	174,60	178,20	3,60	2,06%
Huurder				
Eenpersoonshuishouden	99,00	100,80	1,80	1,82%
Meerpersoonshuishouden	117,00	119,40	2,40	2,05%
Bedrijven	206,40	210,60	4,20	2,03%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van de riolering weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

De totale netto lasten voor riolering voor 2027 zijn € 56.000 hoger dan de begrote lasten 2026. Hieronder de belangrijkste oorzaken op een rijtje:

- Alle kosten zijn aangepast aan de nieuwe uitgangspunten van het Water en Rioolplan (WRP) Wettersoarch 2026-2031. Belangrijkste effect is dat de planning van de investeringen in riolering opnieuw is gemaakt. Daarbij ontstaat er een veel betere inschatting van de kapitaallasten. Vorig jaar waren deze lasten nog gebaseerd op het VGRP 2020-2025 waarbij de afwijking van de historische planning uit 2020 op het laatste uitvoeringsjaar 2026 veel groter is. Effect is € 88.000 lagere kapitaalslasten.
- Hogere personeelslasten door o.a. CAO ontwikkeling en een gewijzigde manier toerekenen van toeslagen: € 69.000.
- Door een hoger overheadpercentage van de organisatie en hogere personeelslasten zijn de overheadkosten € 60.000 hoger.
- Overige verschillen € 15.000 nadelig.

De lasten voor riolering nemen in 2027 beperkt toe. Daarom kan de stijging van de rioolheffing 2027 worden beperkt tot 2%. Daarbij wordt een deel van de lasten: € 123.000 uit de egalisatievoorziening Riolering betaald. Dit is in lijn met het besluit vanuit het WRP om de voorziening Riolering de komende jaren in te zetten voor tariefskorting.

Taakveld 7.2 Riolering

(x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030
lasten taakvelden incl. omslagrente	2.318	2.314	2.383	2.439	2.508
inkomsten taakvelden excl. heffingen	11	11	11	11	11
netto lasten taakveld	**2.307**	**2.303**	**2.372**	**2.428**	**2.497**
toe te rekenen lasten					
overhead incl. omslagrente	309	369	369	369	369
BCF-BTW	-	-	-	-	-
totale lasten	**2.616**	**2.672**	**2.741**	**2.797**	**2.866**
- kosten per inwoner in hele euro's	*80*	*81*	*83*	*85*	*87*
opbrengst heffingen	2.481	2.549	2.741	2.797	2.866
dekking	***95%***	***95%***	***100%***	***100%***	***100%***

Leges Burgerzaken

Wij gaan in de begroting voor de leges Burgerzaken uit van de over het algemeen wettelijk vastgestelde tarieven. De kostendekkendheid voor 2027 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voor het merendeel uit loonkosten van het team Publieksdiensten die direct werkzaam zijn aan de verschillende producten (bv reisdocumenten, rijbewijzen etc.). Daarnaast worden de overige directe kosten van het taakveld Burgerzaken toegerekend. De indirecte kosten bestaan uit een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden op basis van het omslagstelsel naar rato van het totaal van de lasten op alle taakvelden toegerekend aan de directe kosten van dit product.

Taakveld 0.2 Burgerzaken

(x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	**954**	**1.014**	**1.055**	**1.097**	**1.141**
waarvan directe kosten	*754*	*805*	*837*	*871*	*906*
waarvan indirecte (perceptie)kosten	*200*	*209*	*217*	*226*	*235*
Baten	**777**	**846**	**767**	**311**	**296**
Saldo	**-177**	**-168**	**-288**	**-786**	**-845**
- kosten per inwoner in hele euro's	*29*	*31*	*32*	*33*	*35*
Kostendekkendheid	***81,46%***	***83,43%***	***72,71%***	***28,36%***	***25,95%***

Leges Omgevingsvergunningen

De kostendekkendheid van de omgevingsvergunningen voor 2027 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voor het merendeel uit loonkosten van het team Vergunningen die direct werkzaam zijn aan het product Omgevingsvergunning. Daarnaast worden de overige directe kosten van het team Vergunningen toegerekend (bv specifieke zaaksystemen en uitbestede werkzaamheden en advieskosten). De indirecte kosten bestaan uit een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden op basis van het omslagstelsel naar rato van het totaal van de lasten op alle taakvelden toegerekend aan de directe kosten van dit product.

Taakveld 8.3 Wonen en Bouwen

(x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030
Lasten	**626**	**814**	**814**	**814**	**814**
waarvan directe kosten	*423*	*550*	*550*	*550*	*550*
waarvan indirecte (perceptie)kosten	*203*	*264*	*264*	*264*	*264*
Baten	**597**	**697**	**697**	**697**	**697**
Saldo	**-29**	**-117**	**-117**	**-117**	**-117**
- kosten per inwoner in hele euro's	*19*	*25*	*25*	*25*	*25*
Kostendekkendheid	***95,36%***	***85,62%***	***85,62%***	***85,62%***	***85,62%***

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing voor onze burgers in de onderstaande tabellen in beeld gebracht.

De toelichting per tarief wordt hierboven afzonderlijk toegelicht.

Lastenplaatje voor vier voorbeeldhuishoudens

Tarieven gemeentelijke belastingen	2026	2027	Verschil €	Verschil %
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	123,89	130,16	n.v.t.	5,06%
Rioolheffing gebruikers EPH*	99,00	100,80	1,80	1,82%
Rioolheffing gebruikers MPH**	117,00	119,40	2,40	2,05%
Rioolheffing eigenaren/bewoners	174,60	178,20	3,60	2,06%
Afvalstoffenheffing EPH	224,40	262,20	37,80	16,84%
Afvalstoffenheffing MPH	321,00	374,40	53,40	16,64%
Rijtjeshuis - Huurder - EPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	99,00	100,80	1,80	1,82%
Afvalstoffenheffing	224,40	262,20	37,80	16,84%
Rijtjeshuis - Huurder - MPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	117,00	119,40	2,40	2,05%
Afvalstoffenheffing	321,00	374,40	53,40	16,64%
Twee onder één kap - eigenaar /bewoner MPH				

OZB eigenaren woningen	418,92	440,13	21,21	5,06%
Rioolheffing gebruikers	174,60	178,20	3,60	2,06%
Afvalstoffenheffing	321,00	374,40	53,40	16,64%
Vrijstaand - eigenaar/bewoner - MPH				
OZB eigenaren woningen	785,47	825,23	39,76	5,06%
Rioolheffing gebruikers	174,60	178,20	3,60	2,06%
Afvalstoffenheffing	321,00	374,40	53,40	16,64%

* EPH = eenpersoonshuishouden

** MPH = meerpersoonshuishouden

Kwijtschelding

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van belasting. Dit is het geval als aan de voorwaarden voor kwijtschelding van de Invorderingswet is voldaan. Tot nu toe is in onze gemeente maximaal gebruik gemaakt van de mogelijkheden voor kwijtschelding. Zo is bij ons ook kwijtschelding voor het eigenarendeel van de OZB mogelijk als regulier onderdeel van ons minimabeleid. In een deel van de gevallen (langdurige bijstandscliënten, ouderen met een laag inkomen) wordt automatische kwijtschelding verleend.

Kwijtschelding	2025	Voorlopig 2026	2027
Automatische kwijtschelding	319	335	340
Ambtshalve kwijtschelding	-	-	-
Toekenning op aanvraag (volledig)	122	92	98
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	10	2	5
Totaal aantal toegekende kwijtscheldingen	**451**	**429**	**443**
Totaal aantal afgewezen kwijtscheldingen	**148**	**82**	**90**
Kwijtgescholden belastingbedragen	**153.000**	**150.000**	**160.000**

De cijfers 2026 betreffen de aantallen zoals die tot en met eind augustus 2026 zijn behandeld.

3.2.2 B - Weerstandsvermogen c.a.

Inleiding

Deze paragraaf geeft een beeld van de weerstandscapaciteit en de risico's en het beleid dat daarbij hoort. Ook presenteren we een aantal verplichte kengetallen. Deze vertellen iets over de financiële positie van onze gemeente.

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Weerstandsvermogen onderscheiden we in twee delen

- weerstandscapaciteit
- risicobeheersing

Met weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarmee de gemeente onvoorziene kosten op kan vangen. Dat geldt bijvoorbeeld voor alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en maar die gevolgen kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente.

In juni 2023 heeft de gemeenteraad het beleidskader Risicomanagement vastgesteld. De beleidskaders zijn hieronder weergegeven. De risicogesprekken hebben nog niet in de nieuwe opzet plaatsgevonden, het vraagt tijd om dit in te regelen. Wel is waar mogelijk in lijn met het nieuwe beleidskader meer aandacht voor de systematiek van risicomanagement en waar dit in beeld is, wordt dit op basis van de nieuwe uitgangspunten verwerkt in de paragraaf.

Risicomanagement en het weerstandsvermogen zijn nauw met elkaar verbonden. Het doel van het hebben van weerstandsvermogen is dat er een buffer aanwezig is om de financiële tegenvallers op te vangen zodra risico’s werkelijkheid worden.

Weerstandscapaciteit betreft de beschikbare financiële middelen om onverwachte, niet begrote kosten te kunnen dekken. Er worden twee soorten weerstandscapaciteit onderscheiden.

Structureel

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Bij ons gaat het om de optelsom van het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit.
De onbenutte belastingcapaciteit is bijvoorbeeld de mogelijkheid om de OZB-tarieven te verhogen. Wij hebben geen mogelijkheid om de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing te verhogen. Het kostendekkingspercentage is hier al (ongeveer) 100%.

bedragen x € 1.000	2027	2028	2029	2030
Begrotingsoverschot / tekort	66	3.695-	3.423-	2.901-
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit ASH	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit Rioolrecht	-	-	-	-
TOTAAL	**66**	**3.695-**	**3.423-**	**2.901-**

Incidenteel

De incidentele weerstandscapaciteit laat zien hoe de gemeente eenmalige tegenvallers op kan vangen. Feitelijk is dit de optelsom van het vrij te gebruiken deel van de reserves en (eventuele) stille reserves.
Het vrij te gebruiken deel van de reserves is dat deel waarvan nog geen bestemming is vastgelegd. In onze gemeenten is dit de Algemene Reserve.
De stille reserves zijn bezittingen die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde én op korte termijn verkoopbaar zijn. Op dit moment zijn binnen onze gemeente geen stille reserves.

Het onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de duurzaamheid/bestendigheid waarmee incidentele en structurele financiële tegenvallers binnen de begroting kunnen worden opgevangen.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit staat in direct verband met de kwantificering van de risico's, die de organisatie loopt bij het uitvoeren van de beleidsdoelstellingen.

Het gaat om het vermogen om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder afbreuk te doen aan Beleidsdoelstellingen en dat de financiële positie in gevaar komt.
Het bestaat uit de verhouding tussen de financiële weerstandscapaciteiten de berekende ongedekte financiële risico's. Het weerstandsvermogen is groter naarmate risico's beter kunnen worden afgedekt en opgevangen. Deze beheersmaatregel is het sluitstuk van risicomanagement om de risicokosten op te vangen.

Daarnaast is in de exploitatie een stelpost opgenomen voor onvoorziene eenmalige uitgaven. Het betreft de volgende post.

(bedragen x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
Onvoorziene eenmalige uitgaven	- 50	- 50	- 50	- 50
- Overige uitbestede werkzaamheden	*- 50*	*- 50*	*- 50*	*- 50*
Totaal	**- 50**	**- 50**	**- 50**	**- 50**

Risico's

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandsvermogen}}$$

De gemeente streeft naar een minimaal voldoende weerstandsvermogen; waarderingscijfer C (1,0 - 1,4)).

De ratio voor weerstandsvermogen bedraagt voor 2027 5,68. Dat betekent dat wij voldoende weerstandscapaciteit hebben om de gekwantificeerde risico's op te vangen.

Vaststellen omvang en impact risico

Risicoklasse

De risico's worden ingedeeld in risicoklassen. Dit gebeurt aan de hand van onderstaande tabel. De risicoklasse loopt van 1-20 punten. De hoogte van de risicoklasse bepaalt of de organisatie het risico opneemt voor de bepaling van het weerstandsvermogen of een voorziening vormt. Om de risicoklasse te beoordelen spelen de kans van optreden en de omvang van het netto risico een rol. Dit is geen 'wetenschappelijke exercitie'. 'Professional judgement'/ kunnen beargumenteren is hierbij van belang.

Risicoklasse Bruto omvang * kans	Kans 1 <10%	Kans 2 10%- 30%	Kans 3 30%- 60%	Kans 4 60%- 80%	Kans 5 80%
score 5: >€2.500.000	5	10	15	20	
score 4:€ 1.250.000-€2.500.000	4	8	12	16	
score 3:€ 500.000-€1.250.000	3	6	9	12	voorziening vormen
score 2:€ 100.000-€500.000	2	4	6	8	
score 1:<€100.000	1	2	3	4	

Financiële vertaling risico's

Risico's worden geprioriteerd met behulp van een risicoscore. De risicoscore wordt bepaald door de waarde van de kansklasse (zie hierboven) en de waarde van de gevolgklasse (omvang) te vermenigvuldigen. Er ontstaat dan een matrix.
Als de kans 30-60% is dan is de waarde kans 3. Als de omvang € 1.000.000 is dan is dit score 3. De risicoklasse is dan 3x3=9

Groene klasse:
Risico's in de groene vlakken worden als laagste ingeschaald. Deze zijn wel in beeld maar vragen geen extra aandacht. Ze worden in de jaarlijkse risico sessie met de organisatie steeds opnieuw besproken.

Gele klasse:
Risico's in de gele vlakken worden opgenomen bij de bepaling van het weerstandsvermogen met een toelichting in de begroting en de jaarrekening.

Rode klasse:
Deze risico's worden als hoog ingeschaald en vragen extra aandacht en sturing. Ook deze risico's worden meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen en met een specifieke toelichting in de begroting en jaarrekening. . Ook komen deze risico's in de periodieke overleggen (kwartaalgesprekken) tussen directie en management aan de orde

Voorziening
Wanneer een risico zich bevindt in risicoklasse 5 wordt altijd een voorziening gevormd.

Bepaling weerstandsvermogen

De gele en rode risico's zijn bepalend voor het weerstandsvermogen van de gemeente. Op deze risico's worden beheersmaatregelen genomen. Door de te nemen beheersmaatregel kan het brutorisico of de kans van optreden dalen. Hierdoor ontstaat een netto risico wat opgenomen wordt in de paragraaf weerstandsvermogen.
Tijdens de periodieke risico sessie en/of de interne controles wordt opzet, bestaan en werking van de beheersmaatregel geëvalueerd.

a. Opzet: is de beheersmaatregel beschreven in de AO en werkinstructies?
b. Bestaan: wordt beheersmaatregelen in de praktijk uitgevoerd?
c. Werking: Is er sprake van adequate werking? Dekt de beheersmaatregelen inderdaad juist, tijdig en volledig de risico's af?

Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA)

Veel risico's worden nog steeds beoordeeld vanuit een financieel perspectief. Dit geldt ook voor de aanpak die gemeenten hanteren met betrekking tot het weerstandsvermogen.

Als gemeente hechten we veel waarde aan een integrale aanpak als basis. Daarom streven we naar een Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA) die alle relevante gebieden omvat. Door middel van een GBRA kunnen we een goed overzicht krijgen van alle risico's.

Het beleid is voornamelijk gebaseerd op het GBRA-concept. Daarom wordt er in de paragraaf over risico's en weerstandsvermogen een apart gedeelte opgenomen voor overige risico's. Deze risico's worden geïdentificeerd in de GBRA en worden als significant beoordeeld.

Verzekering van risico's

Een deel van de operationele risico's kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. We maken daarbij een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Specificatie van risico's

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze begroting.

Risico's	Schadebedrag zonder beheers-maatregelen	Kans van optreden	Benodigd weer- stands-vermogen
Risico met effect op het weerstandsvermogen			
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	1.500.000	80%	1.200.000
Bouwgrondexploitatie	1.100.000	50%	550.000
BVO-ICT	180.000	50%	90.000
Cyberdreigingen	1.500.000	50%	750.000
Jeugdzorg - Jeugdhulp Friesland	270.000	50%	135.000
Ombuigingen	725.000	50%	362.500
Onderhoud gemeentelijke gebouwen en zwembaden	1.000.000	50%	500.000
Skûlenboarch	6.900.000	50%	3.450.000
Sociaal domein - Jeugdzorg en Wmo	1.450.000	50%	725.000
Risico zonder effect op het weerstandsvermogen			
Borgstelling geldleningen aan woningbouwcorporaties	-	0%	-
Duurzaamheid	-	0%	-
Omgevingswet	-	0%	-
TOTAAL	**14.625.000**		**7.762.500**

Ratio weerstandsvermogen	**5,70**
(berekening)	
Beschikbare weerstandscapaciteit	
Algemene Reserve	43.023.000
Bestemmingsreserves	1.250.000
Totaal	**44.273.000**
Benodigde weerstandsvermogen	**7.762.500**
Ratio weerstandsvermogen	**5,70**

Risico's met effect op het weerstandsvermogen

Risicolandschap (op basis van schade zónder beheersmaatregelen)					
> € 2.500.000			1		
€ 1.250.000 - € 2.500.000			2	1	
€ 500.000 - € 1.250.000			3		
€ 100.000 - € 500.000			2		
< € 100.000					
Kans %	zeer klein (<10%)	klein (10% - 30%)	gemiddeld (30% - 60%)	groot (60% - 80%)	zeer groot (> 80%)
Aantal risico's o.b.v. GBRA	9				
Schadebedrag	€ 14.625.000				

Risicolandschap (op basis van kans x risico)					
> € 2.500.000			1		
€ 1.250.000 - € 2.500.000					
€ 500.000 - € 1.250.000			4	1	
€ 100.000 - € 500.000			2		
< € 100.000			1		
Kans %	zeer klein (<10%)	klein (10% - 30%)	gemiddeld (30% - 60%)	groot (60% - 80%)	zeer groot (> 80%)
Aantal risico's	**9**				
Effect op weerstandsvermogen					
- bruto risico	€ 7.762.500		(exclusief beheersmaatregelen)		

Programma 0. Bestuur en ondersteuning

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Structureel? ✓

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	● Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
Rechtmatig, juridisch	Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 1.500.000		
Beïnvloedbaar	✓ ja		
Kans van optreden		**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	80% [groot (<60% - 80%)]	Bruto risico	€ 1.200.000
Beheersmaatregel	Ontwikkelingen nauwlettend volgen		

Oorzaak

Onzekerheid over de toekomstige ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds

De omvang van de algemene uitkering is afhankelijk van rijksbeleid en landelijke verdeelmodellen. Er bestaat onzekerheid over toekomstige wijzigingen in de accresmethodiek, de verdeling van het gemeentefonds, de financiële gevolgen van het ravijnjaar en mogelijke aanpassingen in de verhouding tussen specifieke uitkeringen en de algemene uitkering. Hierdoor kan de uiteindelijke algemene uitkering afwijken van de bedragen die momenteel in de begroting zijn opgenomen.

Gevolg

Lagere inkomsten uit de algemene uitkering

Een neerwaartse bijstelling van de algemene uitkering leidt tot lagere structurele inkomsten voor de gemeente. Omdat de algemene uitkering de belangrijkste algemene inkomstenbron van de gemeente vormt, kan dit leiden tot een verslechtering van het begrotingssaldo en een extra beroep op de beschikbare weerstandscapaciteit.

Strategie

Verminderen

Ontwikkelingen rondom het gemeentefonds worden actief gevolgd via circulaires, de VNG, IPO, ROB en regionale samenwerkingsverbanden. Financiële effecten worden periodiek doorgerekend en verwerkt in de P&C-cyclus. Waar mogelijk wordt bestuurlijk invloed uitgeoefend richting het Rijk. Bij substantiële afwijkingen worden tijdig maatregelen en begrotingsaanpassingen aan de raad voorgelegd.

BVO-ICT

Structureel? ✓

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
● Rechtmatig, juridisch	● Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 180.000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 90.000
Beheersmaatregel	Monitoring en rapportage van het proces BVO-ICT			

Oorzaak	**Doorontwikkeling samenwerking BVO-ICT en versterking gemeentelijke regie** De doorontwikkeling van BVO-ICT als gezamenlijke ICT-uitvoeringsorganisatie wordt verder onderzocht. Daarbij dienen de rollen, verantwoordelijkheden en governance verder versterkt te worden. Een deel van de taken op het gebied van informatiemanagement, functioneel beheer, portfoliosturing en opdrachtgeverschap verschuift mogelijk van BVO-ICT naar de gemeenten. Deze ontwikkeling vraagt om tijdige invulling van nieuwe functies, een duidelijke governance-structuur en voldoende capaciteit binnen zowel BVO-ICT als de gemeenten.
Gevolg	**Financiële en organisatorische gevolgen van de doorontwikkeling van BVO-ICT** De financiële gevolgen van de gekozen ontwikkelrichting zijn verwerkt in de begroting. Het restrisico bestaat uit het niet tijdig realiseren van de beoogde versterking van de gemeentelijke regieorganisatie, informatiemanagementfunctie en governance. Hierdoor kunnen ICT-projecten vertraging oplopen, prioriteiten onvoldoende worden gestuurd en aanvullende externe capaciteit noodzakelijk zijn. Ook kunnen extra kosten ontstaan voor tijdelijke inhuur, projectondersteuning en implementatie van de nieuwe organisatie-inrichting.
Strategie	**Verminderen** De doorontwikkeling van BVO-ICT wordt periodiek gemonitord via de governance- en P&C-cyclus. Daarbij wordt gestuurd op tijdige invulling van de regiefuncties, inrichting van portfoliosturing, realisatie van de nieuwe governance-structuur en beheersing van de financiële gevolgen. Tussentijdse evaluaties worden gebruikt om waar nodig bij te sturen.

Cyberdreigingen

Structureel? ✔

Soort risico

- ● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk
- ● Fiscaal, financieel
- ● Rechtmatig, juridisch
- ● Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
- ● Privacy, digitale veiligheid
- ● Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 1.500.000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	

excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 750.000
Beheersmaatregel	Verminderen			

Oorzaak **Toenemende dreiging**

De toenemende digitalisering, afhankelijkheid van externe ICT-leveranciers en de voortdurende dreiging van ransomware, phishing en datalekken vergroten de kans op cyberincidenten. Daarnaast zorgen AI-ondersteunde aanvallen voor een verdere professionalisering van cybercriminaliteit.

Gevolg **Continuïteit dienstverlening loopt gevaar**

Een cyberincident kan leiden tot tijdelijke uitval van gemeentelijke dienstverlening, verlies van gegevens, privacyschendingen, reputatieschade en extra kosten voor herstel en externe ondersteuning.

Strategie **Verminderen**

De gemeente zal zich verder doorontwikkelen om risico's met betrekking tot cyber te beheersen. Daarnaast blijft de gemeente actief ontwikkelingen in cyberdreigingen volgen en stemt risicobeheersing hierop af.

Ombuigingen

Structureel? ✓

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
Rechtmatig, juridisch	Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 725.000			
Beïnvloedbaar	✓ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 362.500
Beheersmaatregel	Monitoring en bijsturing via de planning- en controlcyclus			

Oorzaak **Nog te realiseren OZB-opbrengsten uit ombuigingsmaatregelen**

In eerdere begrotingen zijn aanvullende opbrengsten uit de OZB opgenomen als onderdeel van de noodzakelijke ombuigingsmaatregelen. Een deel van deze taakstelling is reeds gerealiseerd. Op basis van de Begroting 2026 en de Kadernota 2027-2030 resteert nog een aanvullende OZB-verhoging van 2,5% voor de jaren 2027 en 2028. Het risico bestaat dat toekomstige bestuurlijke besluitvorming leidt tot volledige of gedeeltelijke bijstelling van deze voorgenomen verhogingen.

Gevolg **Lagere structurele belastingopbrengsten dan geraamd**

Indien de nog geplande OZB-verhogingen niet of gedeeltelijk worden gerealiseerd, ontstaat een structureel nadelig effect op de gemeentelijke begroting. Hierdoor kan aanvullende dekking noodzakelijk zijn door middel van bezuinigingen, herprioritering van beleid of alternatieve inkomstenbronnen.

Strategie **Verminderen**

Monitoring van de OZB-opbrengsten en bestuurlijke besluitvorming via de planning- en controlcyclus. Eventuele afwijkingen tijdig betrekken bij Kadernota, Begroting en bestuursrapportages zodat alternatieve dekkingsmaatregelen kunnen worden voorbereid.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen en zwembaden

Structureel? ✔

Soort risico

	Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk		Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
●	Fiscaal, financieel		Privacy, digitale veiligheid
	Rechtmatig, juridisch	●	Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 1.000.000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 500.000
Beheersmaatregel	Actualiseren meerjarenonderhoudsplanning			

Oorzaak **Onvoldoende inzicht in toekomstige onderhoudsopgave**

De meerjarenonderhoudsplanning voor de gemeentelijke gebouwen en zwembaden moet nog worden geactualiseerd. Hierdoor bestaat onvoldoende actueel inzicht in de toekomstige onderhoudsopgave en de daaruit voortvloeiende onderhoudskosten.

Gevolg **Mogelijkheid tot hogere onderhoudslasten**

Als uit de actualisatie blijkt dat meer onderhoud noodzakelijk is dan momenteel voorzien, kunnen de onderhoudskosten toenemen. Daarnaast bestaat het risico dat onderhoudswerkzaamheden niet tijdig worden gepland, waardoor de kwaliteit en levensduur van gebouwen onder druk komen te staan.

Strategie **Verminderen**

Door de integrale actualisatie van de meerjarenonderhoudsplanning wordt beter inzicht verkregen in de toekomstige onderhoudsverplichtingen. Via de reguliere planning- en controlcyclus wordt de ontwikkeling van de onderhoudsopgave gemonitord, zodat financiële gevolgen zo vroeg mogelijk kunnen worden gesignaleerd en verwerkt in de begroting.

Programma 6. Sociaal domein

Jeugdzorg - Jeugdhulp Friesland

Structureel? ✔

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
● Rechtmatig, juridisch	Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 270.000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 135.000
Beheersmaatregel	Ontwikkelingen van aantal cliënten en kosten worden gemonitord			

Oorzaak

Verbonden partij Jeugdhulp Fryslân in financieel zwaar weer

Wij zijn aan verschillende partijen verbonden (Verbonden Partijen). Afhankelijk van de partij heeft de gemeente hier meer of minder financieel aandeel in. In het algemeen geldt dat er een risico is dat wanneer een van de Verbonden Partijen fuseert of failliet gaat, hier financiele gevolgen voor de gemeente aan verbonden zijn. Eén van deze verbonden partijen zit in financieel zwaar weer, betreffende Jeugdhulp Fryslân (JHF).

Gevolg

Voorschotfinanciering wordt mogelijk niet terugbetaald en zorg dient elders ondergebracht te worden

Specifiek voor Jeugdhulp Fryslân (JHF) geldt dat er een financieel risico is dat de voorschotfinanciering van EUR 2.5 miljoen door de 18 Friese gemeenten, niet terugbetaald kan worden. Het aandeel van Tytsjerksteradiel is ongeveer 4,77%. Dat maakt dat er een risico van EUR 100.000 ontstaat. Daarnaast bestaat het risico van het wegvallen van deze zorg bij JHF waardoor zorgtrajecten moeten worden ondergebracht bij andere zorgaanbieders. Hiermee is rekening gehouden in het verwachte financiële risico.

Strategie

Verminderen

Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal clienten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning en control documenten worden geinformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Sociaal domein - Jeugdzorg en Wmo

Structureel? ✔

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid

Rechtmatig, juridisch	Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 1.450.000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 725.000
Beheersmaatregel	Ontwikkelingen nauwlettend volgen en tijdig ingrijpen			

Oorzaak

Open-einde regeling Jeugd en WMO

De maatwerkvoorzieningen binnen de Jeugdwet en de Wmo, inclusief Beschermd Wonen, hebben het karakter van een open-einde-regeling. De gemeente is verplicht ondersteuning te bieden aan inwoners die hiervoor in aanmerking komen. Hierdoor zijn de uitgaven afhankelijk van de ontwikkeling van het aantal cliënten, de aard van de ondersteuningsvraag en de inzet van specialistische zorg.

De begroting is gebaseerd op de meest recente inzichten in cliëntaantallen, zorggebruik en tarieven. Ook de verwachte OVA-indexering voor 2027 is verwerkt in de budgetten.

Gevolg

Bijstellen begroting door schommeling cliëntenaantallen

Ondanks de beschikbare stuurinformatie blijft het risico bestaan dat de vraag naar Wmo-voorzieningen en jeugdhulp hoger uitvalt dan geraamd. Met name een toename van het aantal cliënten, een stijging van de zorgzwaarte of extra inzet van specialistische jeugdhulp kan leiden tot hogere uitgaven. Daarnaast kunnen landelijke ontwikkelingen, zoals de Hervormingsagenda Jeugd en wijzigingen in wet- en regelgeving, financiële gevolgen hebben voor gemeenten.

Als deze ontwikkelingen zich voordoen, kunnen de lasten binnen het sociaal domein hoger uitvallen dan begroot.

Strategie

Verminderen

De uitgaven binnen Jeugd en Wmo worden gedurende het jaar actief gevolgd. Periodiek worden prognoses opgesteld waarbij ontwikkelingen in cliëntaantallen, zorggebruik en kosten worden geanalyseerd. Indien sprake is van substantiële afwijkingen wordt hierover gerapporteerd via de planning- en controlcyclus en worden waar mogelijk beheersmaatregelen getroffen.

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

Skûlenboarch

Structureel? ✔

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
● Rechtmatig, juridisch	● Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 6.900.000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 3.450.000
Beheersmaatregel	De ontwikkelingen dienen continue gemonitord te worden.			

Oorzaak

Besluit tot investeren in zonnepark

In augustus 2025 heeft de raad, onder een aantal ontbindende voorwaarden, besloten als ondernemer te investeren in het te realiseren zonnepark Skûlenboarch. In december 2025 heeft het college na uitvoering extern onderzoek geconculdeerd dat aan alle door de raad aangegeven ontbindende voorwaarden is voldaan, zodat daadwerkelijk een bedrag van 6.9 miljoen europ geinvesteerd kon worden. De gemeente heeft hiermee een meerderheidsbelang van 68% en is daarmee mede-eigenaar van het zonnepark.

Gevolg

Onzekerheid rond behalen financiële rendement

Het risico bestaat dat het verwachte financiële rendement van het zonnepark lager uitvalt dan geraamd. Dit kan worden veroorzaakt door technische tegenvallers, juridische procedures, vertraging in de realisatie, lagere energieopbrengst dan voorzien, lagere elektriciteitsprijzen of hogere beheer- en onderhoudskosten. Hierdoor kunnen dividenduitkeringen en/of de terugverdientijd van de investering onder druk komen te staan.

Strategie

Overig

Via actieve invulling van de aandeelhoudersrol en periodieke monitoring van de businesscase, exploitatie, vergunningen en projectvoortgang wordt gestuurd op beheersing van financiële en juridische risico's. Daarnaast wordt de raad periodiek geïnformeerd over de ontwikkeling van het verwachte rendement, de exploitatie van het zonnepark en eventuele afwijkingen ten opzichte van de oorspronkelijke uitgangspunten.

Programma 8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Bouwgrondexploitatie

Structureel? ✔

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
● Rechtmatig, juridisch	● Technisch, fysiek

Schadebedrag	€ 1.100.000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
excl. beheersmaatregel	50%	[gemiddeld (30% - 60%)]	Bruto risico	€ 550.000
Beheersmaatregel	Continue monitoring van recente ontwikkelingen			

Oorzaak

Ontwikkelingen binnen bouwgrondexploitatie, stikstofregelgeving en netcongestie

Bij de gemeente Tytsjerksteradiel is bouwgrondexploitatie aanwezig. De financiële resultaten van deze exploitaties zijn afhankelijk van marktontwikkelingen, bouwkosten, renteontwikkelingen, afzet van kavels en de voortgang van projecten. Daarnaast kunnen ontwikkelingen rondom stikstofregelgeving en de beschikbaarheid van capaciteit op het elektriciteitsnet (netcongestie) leiden tot beperkingen, vertragingen of extra kosten voor ruimtelijke ontwikkelingen.

Gevolg

Financiële risico's

Wijzigingen in marktomstandigheden, stikstofregelgeving of onvoldoende netcapaciteit kunnen leiden tot vertraging van woningbouwprojecten en andere ruimtelijke ontwikkelingen. Hierdoor kunnen kosten toenemen, opbrengsten later worden gerealiseerd of lager uitvallen en kunnen aanvullende investeringen noodzakelijk zijn. Dit kan een negatief effect hebben op de financiële resultaten van grondexploitaties en op de uitvoering van gemeentelijke beleidsdoelen op het gebied van wonen, economie en duurzaamheid.

Strategie

Verminderen

Door het jaarlijks actualiseren van de grondexploitaties op basis van de meest recente marktontwikkelingen, bouwkosten, renteontwikkelingen, stikstofontwikkelingen en beschikbare netcapaciteit wordt tijdig inzicht verkregen in mogelijke financiële effecten. De raad wordt hierover geïnformeerd via de reguliere P&C-cyclus.

Risico's zonder effect op het weerstandsvermogen

Programma 0. Bestuur en ondersteuning

Borgstelling geldleningen aan woningbouwcorporaties

Structureel? ✔

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
● Rechtmatig, juridisch	Technisch, fysiek

Aantal risico's	3			
Schadebedrag	€ 000			
Beïnvloedbaar	✔ ja			
Beheersmaatregel	WSW als waarborg			
Kans van optreden			**Financieel risico**	
- vóór toepassing	0%	[zeer klein (<10%)]	Bruto risico	€ 0

Oorzaak

Grote investeringsbehoefte woningbouwcorporaties

Woningcorporaties staan de komende jaren voor een aanzienlijke investeringsopgave. Deze bestaat onder meer uit nieuwbouw van sociale huurwoningen, verduurzaming van de bestaande woningvoorraad, vervangings- en renovatie-investeringen en opgaven op het gebied van leefbaarheid en betaalbaarheid. Hierdoor blijft de financieringsbehoefte van corporaties hoog.

Gevolg

Borgstelling geldleningen aan woningbouwcorporaties

Onze gemeente staat per 1-1-2024 borg voor een bedrag van EUR 83 miljoen waarvan EUR 72 miljoen betrekking heeft op woningcorporatie WoonFriesland. Het totale bedrag aan borgstellingen is overgedragen aan het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) waarbij de gemeente samen met het rijk als tertiaire achtervanger optreedt. Dit betekent in de praktijk, dat de corporatie in eerste wordt aangesproken (primair), daarna het WSW (secundair) en dan pas de gemeente en het rijk (tertiair, elk voor 50%).

Strategie

Verminderen

Het WSW voert financieel toezicht uit op de aangesloten woningcorporaties en stelt eisen aan hun financiële continuïteit en kredietwaardigheid. Daarnaast volgt de gemeente de ontwikkeling van de omvang van de borgstellingen en de financiële positie van de relevante corporaties periodiek.

Programma 7. Volksgezondheid en milieu

Duurzaamheid

Structureel? ✓

Soort risico

●	Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk		Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
●	Fiscaal, financieel		Privacy, digitale veiligheid
	Rechtmatig, juridisch		Technisch, fysiek

Aantal risico's	3
Schadebedrag	€ 000
Beïnvloedbaar	✓ ja
Beheersmaatregel	Monitoren ontwikkelingen

Kans van optreden			**Financieel risico**	
- vóór toepassing	0%	[zeer klein (<10%)]	Bruto risico	€ 0

Oorzaak

Wijzigingen in duurzaamheidsopgaven, wetgeving en externe omstandigheden

De gemeente werkt aan de uitvoering van het Programma Duurzaamheid en het Warmteprogramma. Ontwikkelingen in wet- en regelgeving, aanscherping van klimaatdoelen, netcongestie, stikstofbeperkingen en nieuwe eisen op het gebied van circulariteit kunnen leiden tot aanvullende maatregelen en investeringen die nog niet volledig in de begroting zijn verwerkt.

Gevolg

Aanvullende uitvoerings- en investeringskosten

Nieuwe verplichtingen of externe ontwikkelingen kunnen leiden tot extra personele inzet, aanvullend onderzoek, hogere projectkosten of vertraging van projecten. Ook kunnen netcongestie en stikstofbeperkingen leiden tot hogere kosten bij gebiedsontwikkelingen, verduurzamingsprojecten en gemeentelijke investeringen. Indien hiervoor geen aanvullende middelen beschikbaar komen, ontstaat druk op de gemeentelijke begroting.

Strategie

Overig

Het risico wordt actief gemonitord en waar mogelijk beperkt door programmatische sturing, subsidiëring en tijdige besluitvorming.

Programma 8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Omgevingswet

Structureel? ✓

Soort risico

● Maatschappelijk, politiek, bestuurlijk	Fraude, misbruik, oneigenlijk gebruik
● Fiscaal, financieel	Privacy, digitale veiligheid
● Rechtmatig, juridisch	● Technisch, fysiek

Aantal risico's	3
Schadebedrag	€ 000
Beïnvloedbaar	✓ ja
Beheersmaatregel	Continue monitoring voortgang van ontwikkelingen

Kans van optreden			**Financieel risico**	
- vóór toepassing	0%	[zeer klein (<10%)]	Bruto risico	€ 0

Oorzaak

Doorontwikkeling omgevingswet en omgevingsplan

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. Gemeenten zijn verplicht om uiterlijk op 1 januari 2032 te beschikken over één integraal omgevingsplan voor hun grondgebied. Hiervoor moeten bestaande bestemmingsplannen, verordeningen en regels uit de bruidsschat worden samengebracht, geharmoniseerd en digitaal verwerkt.

De omvang van deze transitie is groot en vraagt gedurende meerdere jaren specialistische kennis, extra capaciteit en ondersteuning. Daarnaast bestaat nog onzekerheid over de structurele financiële gevolgen van de Omgevingswet en de mate waarin deze door het Rijk worden gecompenseerd.

Gevolg

Extra kosten en druk op capaciteit

Wanneer onvoldoende capaciteit, expertise of financiële middelen beschikbaar zijn, kan vertraging ontstaan bij het opstellen van het omgevingsplan en de verdere implementatie van de Omgevingswet. Dit kan leiden tot hogere inhuurkosten, uitstel van werkzaamheden, extra beheerslasten en een verhoogd risico op juridische en uitvoeringsvraagstukken.

Daarnaast bestaat het risico dat de beschikbare rijksmiddelen onvoldoende zijn om de benodigde werkzaamheden volledig te bekostigen, waardoor aanvullende gemeentelijke middelen noodzakelijk zijn.

Strategie

Overig

De gemeente monitort periodiek de voortgang, capaciteit en kosten van de Omgevingswet. Waar nodig wordt specialistische ondersteuning ingezet. In de komende jaren wordt beoordeeld welke werkzaamheden structureel onderdeel worden van de reguliere organisatie en welke structurele middelen daarvoor nodig zijn.

Reserves

Inleiding

We schatten risico's zo goed mogelijk in. Maar we moeten ook nagaan wat er werkelijk aan weerstandsvermogen beschikbaar is. Bij weerstandsvermogen gaan we uit van *incidentele dekking*. Als een risico optreedt en een *structureel karakter* hebben dan vangen we de gevolgen eerst eenmalig op via het incidentele weerstandsvermogen. Vervolgens zoeken via de eerstvolgende Kadernota een structurele oplossing.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de **Algemene Reserve**. De raad beslist over de inzet van de Algemene Reserve. **Bestemmingsreserves** zijn nadrukkelijk voor specifieke doelen bestemd.

Huidige stand

De stand van de algemene reserve bedraagt einde 2025 € 41.142.000 na besluit van toevoeging van het rekeningresultaat van 2025. De verwachte stand van de algemene reserve bedraagt einde 2026 € 44.103.000. De verwachting voor de jaren 2027-2031, inclusief het verloop, wordt op de volgende pagina's getoond.

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	Rekening 2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Stand begin van het jaar	**40.081**	**41.142**	**44.103**	**43.023**	**42.784**	**36.839**	**33.416**
Mutaties n.a.v. rekening en begrotingen							
Storting rekeningresultaat 2024	4.453	-	-	-	-	-	-
Storting rekeningresultaat 2025	-	6.807	-	-	-	-	-
Begroting 2026	-	-	-	-	-	-	-
Begroting 2027-2030	-	-	-	66	-3.695	-3.423	-2.901
Mutaties o.b.v. reeds eerder vastgesteld beleid							
Gebiedsontwikkeling Centrale As (2e fase)	-	-245	-	-	-	-	-
Data op orde	-13	-	-	-	-	-	-
Alde Feanen herinrichting 2e en 3e uitvoeringsfase	-7	-95	-	-	-	-	-
Vastgoed registratiesysteem; KN 2020-2023; 8.01	-	-25	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Karakteristieke panden; KN 2020-2023	-	-35	-	-	-	-	-
Bijdrage ontmoetingscentrum Gytsjerk; Raad 05-11-2015	-	-85	-	-	-	-	-
Lobby herijking gemeentefonds; Begroting 2023-2026	-	-57	-	-	-	-	-
Pilot cameratoezicht schoolterreinen; Raad 22-06-2023	-	-8	-	-	-	-	-
Kadernota 2022-2025							
Aanpassing brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	-	-137	-	-	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	-13	-61	-	-	-	-	-
Uitbreiding ondersteuning gaswinningsdossier (KN 2022-2025; 07.08)	-10	-	-	-	-	-	-
Uitvoering woningbouwprogrammering (KN 2022-2025; 08.05)	-	-	-	-	-	-	-
Inspecties en constructieve veiligheid bruggen; (KN 2022-2025; 02.05)	-	-	-	-	-	-	-
Kadernota 2023-2026							
Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar	-2	-	-	-	-	-	-
Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)	-17	-	-	-	-	-	-

Subsidie Het Achterland	-	-30	-	-	-	-	-
Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan) en Jeugd	-	-33	-	-	-	-	-
Kadernota 2024-2027							
Incidentele inzet projecten							
Beurtskip (06.04)	-135	-158	-	-	-	-	-
Beleid op verhuur van panden (08.02)	-	-8	-	-	-	-	-
Dorpenronde (08.04)	-35	-15	-	-	-	-	-
Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening (00.04.33)	-4	-	-	-	-	-	-
I&A - Sociaal Intranet applicatie (00.04.25)	-20	-	-	-	-	-	-
Incidentele inzet personele ontwikkelingen							
Uitvoeringsplan Participatiewet - Inzet jobhunter (06.07)	-51	-	-	-	-	-	-
Coördinator Maatschappelijk Vastgoed (06.12)	-34	-	-	-	-	-	-
Formatie stikstof (07.02)	-12	-	-	-	-	-	-
Tijdelijke formatie begroting 2025 tbv koersvertaling	-1.829	-	-	-	-	-	-
Motie 3-8-12; Formaasje Observeum	-15	-	-	-	-	-	-
Besluitvorming begroting 2024-2027							
Budgetten lokale inclusieve agenda en Regenbooggemeente; Raad 03-03-2022 en 02-11-2023	-	-50	-	-	-	-	-
Besluitvorming na begroting 2024							
Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten; Raad 23-11-2023	-61	-	-	-	-	-	-
Subsidie verduurzaming sportaccommodaties; Subsidiedeel; Raad 29-02-2024	-105	-560	-	-	-	-	-
Subsidie verduurzaming sportaccommodaties; Rentedeel; Raad 29-02-2024	-	-200	-	-	-	-	-
Subsidie verduurzaming sportaccommodaties; Overhead; Raad 29-02-2024	-12	-30	-	-	-	-	-
Kaderbrief 2025-2028							

Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia	-18	-22	-	-	-	-	-
Bioferskaat	-	-175	-	-	-	-	-
Begroting 2025							
Budget volkshuisvestingsprogramma; College 16.07.2024	-14	-26	-	-	-	-	-
Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028; Raad 20.06.2024	-	-55	-55	-55	-	-	-
Programma manager ontwikkelagenda	-123	-	-	-	-	-	-
Strategisch adviseur I&A	-64	-64	-64	-	-	-	-
PIOFACH-taken BVO-ICT	-120	-120	-	-	-	-	-
Bloeizone Tytsjerksteradiel motie M-5-6-3; KN 2025-2028	-	-25	-	-	-	-	-
Inrichting burger- en overheidsparticipatieprocessen	-80	-27	-	-	-	-	-
Klimaatmiddelen transitievisie warmte	-	-200	-	-	-	-	-
Overstapkosten Bibliotheken Noord Fryslân	-14	-	-	-	-	-	-
Amendementen begroting 2025-2028							
Renovatie trailerhelling Jachthaven Gytsjerk (A-4-2-1)	-	-16	-	-	-	-	-
Inrichting en renovatie van de “oude loswal” Jachthaven Gytsjerk (A-4-2-1)	-14	-	-	-	-	-	-
Strategisch adviseur fysieke leefomgeving NPLG (A-4-8-3)	-54	-54	-	-	-	-	-
Begrotingswijzigingen 2025							
Financiële bijdrage herstel dorpshuis Sûderfinne Suwâld (Raad 20.03.2025)	-178	-	-	-	-	-	-
GIS en jongerenwerk (Raad 28.11.2025)	-251	-222	-	-	-	-	-
Onderzoekwoningbouwlocaties (MV-11-1); Raad 16-04-2025	-25	-	-	-	-	-	-
Nasleep ontvlechtingskosten 2025; Raad 16-04-2025	-106	-	-	-	-	-	-
Subsidieregeling Bloeiweken Tytsjerksteradiel; Raad 12-06-2025	-	-65	-	-	-	-	-
Vrijval restant middelen reserve decentralisatie uitkeringen; Raad 18-12-2025	101	-	-	-	-	-	-
Vrijval nasleep ontvlechtingskosten uit reserve overlopende posten; Raad 18-12-2025	106	-	-	-	-	-	-

Kadernota 2026-2029 (inclusief moties)							
Integraal huisvestingsplan; haalbaarheid en locatie onderzoeken	-	-60	-	-	-	-	-
Subsidie het Achterland	-	-30	-	-	-	-	-
Herzien oude vastgoedcontracten	-	-73	-73	-	-	-	-
Medewerkerstevredenheidsonderzoek	-	-30	-	-	-	-	-
Uitvoering Visie op dienstverlening	-	-38	-	-	-	-	-
Burgerparticipatie	-	-63	-63	-	-	-	-
Ondersteuning ten behoeve van Regiodeal	-	-58	-58	-	-	-	-
Ontwikkeling bedrijventerrein	-	-	-	-	-2.000	-	-
Dorpenbudget	-163	-390	-390	-	-	-	-
Programmavoorbereiding Buitengebied / Landschapselementen	-	-25	-25	-	-	-	-
Applicatie voor datamonitoring t.b.v. grip op kosten Jeugd	-	-35	-	-	-	-	-
Bijhouden data verkeersborden	-	-8	-	-	-	-	-
Begroting 2026-2029							
Algemeen voorbereidingskrediet woningbouw (nota Grondbeleid)	-	-250	-250	-250	-250	-	-
Subsidie Mienskiphûs Eastermar	-	-	-22	-	-	-	-
Gebiedsteammedewerker in de school; Kadernota 26-29; Motie M-7-1	-	-68	-	-	-	-	-
Jaarrekening 2025							
Teveel bestede middelen 2025 omgevingswet	-	56	-	-	-	-	-
Vrijval OVP inventarisatie waardevolle bomen	-	25	-	-	-	-	-
Vrijval OVP kosten opbouw nieuwe organisatie	-	80	-	-	-	-	-
Vrijval OVP Alleenverdienersproblematiek	-	12	-	-	-	-	-
Vrijval OVP Nieuw gemeentelijk beleid voor toerisme en recreatie	-	12	-	-	-	-	-
Kadernota 2027-2030							
Inhuur applicatie beheerder sociaal domein ; bestaand beleid	-	-	-30	-	-	-	-

Invoering wettelijke taken t.g.v. de nieuwe archiefwet per 2027	-	-	-50	-	-	-	-
Stand einde van het jaar	**41.142**	**44.103**	**43.023**	**42.784**	**36.839**	**33.416**	**30.515**

Afspraken

We kunnen niet eindeloos uit de reserves putten. Bij een structurele daling is het ook van belang om de benedengrens voor de reserves en de afgesproken streefwaarden te bewaken.

De omvang van de reserves houdt direct verband met het weerstandsvermogen van de gemeente. We vergelijken de financiële risico's die de gemeente loopt met de weerstandscapaciteit. Daaraan kunnen we toetsen in hoeverre de risico's opgevangen kunnen worden. De risico's worden beschreven en we vertellen hoe we het risico denken te beheersen. Hiervoor gebruiken we een (risico)matrix. Daarbij wordt op basis van een aantal factoren voor elk risico een inschatting gemaakt van omvang en kans van optreden.

Voor de stand van de Algemene Reserve werken we nu met een **signaalniveau** en met een **minimumniveau** om eventuele slechte scenario's vroegtijdig te onderkennen en te voorkomen.

Signaalniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de Algemene Reserve tot onder het signaalniveau betekent dat maatregelen nodig zijn voor het op termijn op peil houden van de algemene reserve en dat hiervoor tijdig actie wordt opgestart (raad en college).

Minimumniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het minimumniveau geldt als niet aanvaardbaar. Dit betekent dat maatregelen om het minimumniveau te kunnen blijven garanderen vroegtijdig ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

Voor de meerjarenbegroting 2027 - 2030 is het signaalniveau van de Algemene Reserve gesteld op € 15 miljoen en het minimumniveau op € 10 miljoen.

Kengetallen

Inleiding

Kengetallen zijn verplicht, ze vertellen iets over de financiële gezondheid van de gemeente. Hieronder worden ze weergeven vanaf 2023.

Kengetal	rekening			begroting				
(weergave in %)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Belastingcapaciteit	99,7	92,1	94,8	89,9	93,4	93,1	94,1	93,6
- t.o.v. vorige meting	neutraal							
- prognose o.b.v. historie	neutraal							
Grondexploitatie	1,3	0,8	0,4	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
- t.o.v. vorige meting	neutraal							
- prognose o.b.v. historie	neutraal							

Netto schuldquote in %	0,3	7,2	8,9	15,8	21,0	32,8	37,4	43,7
- t.o.v. vorige meting	ongunstig							
- prognose o.b.v. historie	ongunstig							
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen in %	-1,2	5,6	7,7	14,6	19,9	31,6	36,2	42,5
- t.o.v. vorige meting	ongunstig							
- prognose o.b.v. historie	ongunstig							
Solvabiliteitsratio	47,7	49,3	51,0	44,1	40,4	37,1	32,8	29,6
- t.o.v. vorige meting	ongunstig							
- prognose o.b.v. historie	ongunstig							
Structurele exploitatieruimte	4,5	3,5	3,2	-1,2	-4,0	-5,6	-7,5	-2,5
- t.o.v. vorige meting	ongunstig							
- prognose o.b.v. historie	ongunstig							

Belastingcapaciteit	Dit kengetal geeft aan hoeveel geld de gemeente heeft om financiële tegenvallers op te vangen of om nieuw beleid te maken. Hierbij wordt er rekening gehouden met de kosten voor wonen en de belastingen die de gemeente kan vragen. Dit wordt vergeleken met het gemiddelde van heel Nederland van vorig jaar. Zo kan er gekeken worden hoeveel ruimte er is en of er genoeg geld is.
Grondexploitatie	Dit kengetal laat zien hoeveel de waarde van de grond die we gebruiken om te bouwen opbrengt in vergelijking met al het geld dat we hebben verdiend. We rekenen daarbij niet het veranderen van onze reserves mee in het afgelopen jaar.
Netto schuldquote in %	De netto schuldquote laat zien hoeveel schulden de gemeente heeft in vergelijking met het geld dat ze zelf hebben. Om de schuldquote te verbeteren, kan de gemeente ervoor zorgen dat ze minder schulden hebben, meer bezittingen hebben of meer geld verdienen.
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen in %	De netto schuldquote laat zien hoeveel schuld de gemeente heeft in verhouding tot het geld dat ze zelf hebben. Om de schuldquote te verbeteren kan de gemeente de schulden verlagen, meer bezittingen krijgen of meer geld verdienen. Om te zien of de gemeente geld heeft doorgeleend, wordt de netto schuldquote ook berekend zonder dat geleende geld. Ook dan kan de schuldquote verbeterd worden door minder te lenen, meer bezittingen te krijgen of meer geld te verdienen.
Solvabiliteitsratio	Dit getal laat zien hoe goed de gemeente haar financiële verplichtingen kan nakomen. Een hoger getal betekent dat de gemeente beter in staat is om te gaan met financiële problemen. Het getal hangt af van hoe de gemeente haar bezittingen waardeert. Dit verschilt per gemeente. De solvabiliteit kan verbeterd worden door meer eigen geld te hebben (bijvoorbeeld door aandelen te verkopen) of minder geld te lenen.
Structurele exploitatieruimte	Dit kengetal kijkt naar het geld dat binnenkomt en het geld dat uitgaat, en hoe dit zich verhoudt tot het totale geld dat binnenkomt. Als het getal positief is, betekent dit dat er genoeg geld binnenkomt om alle uitgaven te betalen. Dit cijfer kan verbeteren door meer geld binnen te krijgen of minder geld uit te geven.

3.2.3 C - Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Tytsjerksteradiel heeft een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte in beheer. Er wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Daarvoor zijn kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, water, groen, verlichting, gebouwen enzovoort nodig. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. In deze paragraaf gaan wij hier verder op in.

'Kapitaalgoederen' zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. De benodigde investeringen en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten zijn voor deze begroting geactualiseerd. Deze investeringen vergen daarna regelmatig onderhoud. Deze paragraaf is belangrijk, omdat de blik vaak op de nieuwe investeringen is gericht en minder op de jaarlijks terugkerende onderhoudskosten. Onderhoud van de bestaande kapitaalgoederen is wenselijk, voor de huidige gebruikers en om de voorziening in stand te houden voor toekomstige generaties. Het financieel belang van onderhoud is groot, het betreft een substantieel deel van de begroting.

Beleidskader

Voor onze planning- en controlcyclus gelden voor de kapitaalgoederen twee belangrijke aandachtspunten:

- zijn van alle kapitaalgoederen goede en actuele beheerplannen aanwezig;
- zijn plannen en beschikbare gelden met elkaar in evenwicht.

Daarom stellen wij beheerplannen op. De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. Soms geven ze ook inzicht in de diverse kwaliteitsniveaus die mogelijk zijn.

Daarnaast moet er in de begroting ruimte zijn voor uitvoering van de plannen. De raad heeft voor de verschillende kapitaalgoederen kaderstellende uitspraken gedaan, die gelden als kader voor de verschillende beheerplannen. Om de kapitaalgoederen op langere termijn in stand te houden, zijn er voldoende (structurele) middelen in de begroting opgenomen.

De provincie Fryslân ziet hier als financieel toezichthouder op toe en vanuit de BBV zijn er richtlijnen opgesteld. Met deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen in Tytsjerksteradiel.

De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar.

Nadere toelichting

In de beheerplannen staat wat er moet gebeuren en ook wat het kost om de goederen in goede staat te houden.

Wegen, fiets- en voetpaden

We beheren en onderhouden alle gemeentelijke verhardingen (wegen/straten, fietspaden en voetpaden). Dat doen we aan de hand van een (onderzoeks)rapport dat de raad heeft vastgesteld. Elk jaar wordt er een onderhoudsprogramma opgesteld. Voor de gewenste kwaliteit van de verhardingen zijn op basis van de zogenaamde CROW-systematiek de volgende afspraken gemaakt.

Kengetal	Streefwaarde 2027	Gemeten waarde voorjaar 2026
Staat van onderhoud wegennet conform CROW-systematiek (objectieve veiligheid)	Voldoende: 70 - 80% Matig: 15 - 20% Onvoldoende: 5 - 7%	Voldoende 85 % Matig 10 % Onvoldoende 4 %

Bruggen en kades (kunstwerken)

We maken gebruik van een meerjarig onderhouds- en investeringsprogramma waarin onder andere alle bruggen zijn opgenomen. Eens in de drie jaar vindt er inspectie plaats van het areaal. Dit staat ook weer voor 2027 gepland.

Baggeren

Elk jaar maken we gebruik van een baggeruitvoeringsprogramma. Dat is gebaseerd op het baggerbeleidsplan dat de raad heeft vastgesteld.

Wateren

In april 2026 is het Water en Rioleringsprogramma (Wrp) Wettersoarch 2026-2031 vastegesteld. Het nieuwe Wrp geeft de nieuwe ambitieniveaus en financiele kaders weer, en op basis daarvan zullen uitvoeringsprogramma's worden opgesteld. In het nieuwe Wrp worden keuzes gemaakt in het kader van het nemen van extra (klimaatadaptieve) maatregelen in de openbare buitenruimte, het betrekken en stimuleren van inwoners tot het treffen van klimaat robuuste maatregelen, en het verplichten van klimaatrobuuste maatregelen in het Omgevingsplan.

Riolering

De gemeente is verantwoordelijk voor overtollig grond- en hemelwater. Zoals hierboven aangegeven is dit recent uitgewerkt in een nieuw Water en rioleringsplan WRP 2026-2031, wat het vervolg is op het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2020-2025 (vGRP).
Uiteraard blijft voor rioleringsbeleid ook het zo efficiënt mogelijk beheren en laten functioneren van het gemeentelijke rioolstelsel. Als er werkzaamheden nodig zijn dan proberen we dat te combineren met andere gemeentelijke projecten. We proberen zo goed mogelijk beheer en onderhoud te doen tegen de laagst mogelijke kosten. Elk jaar maken we daarvoor een plan.

Openbare verlichting

De gemeente moet zorgen voor openbare verlichting. Dit is uitgewerkt in een beleidsplan en uitvoeringsprogramma 2022-2026, met daarin onder meer vervangingsbeleid en eisen op het gebied van veiligheid, energieverbruik, duurzaamheid en de kosten.

Groen

Onze gemeente is een groene gemeente, hierbij is onderhoud noodzakelijk. Daarom maken we gebruik van een Groenbeheerplan. In 2025 is een nieuw Groenbeleidsplan vastgesteld door de gemeenteraad. Met groen bedoelen we bomen, bos(plantsoen), (sier)heesters, hagen, gras en vijvers met bijbehorende banken. Voor het beheren van de wegbermen gebruiken we een bermbeheerplan. Dit plan gaat over het maaien van bermen, hekkelen van bermsloten en het onderhouden van bomen en singels langs de wegen. Verder beheren wij het Roodbaardpark 'De Klinze', het bosgedeelte van Heemstra State en het geboortebos. Met de raad is een afspraak gemaakt over het minimale niveau van onderhoud.

Woningen en gebouwen

Wij hechten eraan dat al onze woningen en gebouwen in een goede staat van onderhoud zijn. Het noodzakelijke gebruik van het object bepaalt daarbij het minimale niveau van het onderhoud. Voor het onderhoud maken we gebruik van een onderhoudssysteem. Daarin staat, op basis van de verwachte levensduur of gebruiksduur, een meerjarenplanning.

Wij kennen een aantal groepen van gemeentelijke woningen en gebouwen

- woningen en garageboxen
- sport- en welzijnsgebouwen en brandweerkazernes
- gemeentehuis

Voor specifieke zaken zoals bijvoorbeeld de liftinstallatie zijn onderhoudsovereenkomsten gesloten. Die zorgt ervoor dat de installaties aan alle veiligheidseisen voldoen.

We voeren renovatie en verbeteringsplannen uit op enkele verouderde locaties. Een recent voorbeeld is het opknappen van sporthal de Hege Wâlden in Oentsjerk. In de komende periode zullen we zo naar diverse locaties kijken, zoals bijvoorbeeld sporthal de Hege Fijf in Hurdegaryp en andere bedrijfsvoeringslocaties. Hierbij zullen we deze faciliteiten weer naar de eisen van deze tijd brengen en om te kunnen voldoen aan de duurzaamheidsambities. Hiervoor zijn investeringen nodig.

Integraal HuisvestingsPlan Onderwijs

Op dit moment zijn gemeenten verantwoordelijk voor de nieuwbouw en uitbreiding van schoolgebouwen. Ook constructiefouten blijven voor rekening van de gemeenten. Bij renovatie overleggen gemeente en schoolbestuur en maken ze afspraken maken over de bekostiging daarvan. In de begroting en de meerjarenramingen is daarmee rekening gehouden.
De verantwoordelijkheid en het budget voor buitenonderhoud en aanpassing ligt bij de schoolbesturen.

Inmiddels werken we wel weer vanuit een Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP). Dit mede vanwege de toenemende vraag uit onderwijsveld naar nieuw en verbouw van scholen en de behoefte aan multifunctionaliteit van deze gebouwen.

Gemeentelijke monumenten

Eind 2025 zijn alle gemeentelijke monumenten die in beheer bij de Stichting Behoud Monumenten in Tytsjerksteradiel weer overgebracht naar de gemeente. Het gaat om acht torens en de molen in Sumar. We hebben de verplichting om een bijdrage te verlenen in de (onderhouds-) exploitatie van de monumenten.

Onderhoud kapitaalgoederen

De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar. Onderstaand geven we een overzicht van de bestaande beheerplannen met looptijd en de hiervoor in de begroting voor het jaar 2027 opgenomen bedragen.

Beheerplan	Vast-gesteld in de raad	Looptijd		Lasten verwerkt in de begroting? (J/N)	Bedrag (x € 1.000)	Achter-stallig onder-houd? (J/N)	Zo ja, hoeveel?
		van	t/m				
bedragen x € 1.000							
Wegen	20.06.2024	2025	2029	J	1.568	N	0
Openbare verlichting	11.07.2022	2022	2026	J	127	N	0
Wateren (baggeren)	16.05.2019	2019	2034	J	143	N	0
Groen (hekkelen)	27.11.2025	2025	2040	J	189	J	0
Groen (overig)	27.11.2025	2025	2040	J	1.591	J	0
Riolering	23.04.2026	2026	2031	J	286	N	0
Woningen en gebouwen	18.12.2025	2026	2030	J	45	N	0
Gebouwen buitendienst	18.12.2025	2026	2030	J	54	N	0
Havengebouwen Earnewâld	18.12.2025	2026	2030	J	45	N	0
Sportgebouwen	18.12.2025	2026	2030	J	607	N	0
Sportvelden	27.02.2020	2022	2030	J	232	N	0
Welzijnsgebouwen	18.12.2025	2026	2030	J	223	N	0
Gemeentehuis	18.12.2025	2026	2030	J	177	N	0
Totaal					**5.287**		

Het beheerplan Openbare verlichting is niet meer actueel. Aan dit beheerplan is geen onderhoudsvoorziening meer gekoppeld zodat hieruit geen financiële gevolgen vloeien. Een nieuw beheerplan zal uiterlijk in het eerste kwartaal 2027 ter vaststelling aan de raad worden aangeboden.

Vanuit de jaarrekening controle 2025 is gebleken dat het Beleidsplan beheer van gebouwen 2026-2030 niet geheel voldoet als financieel beheerplan voor de onderliggende

onderhoudsvoorzieningen. De impact van het beleid is niet opnieuw doorgerekend op alle gebouwen. Hierdoor is op dit moment niet met zekerheid vast te stellen of de begrote bedragen voor (groot) onderhoud voldoende zijn. Het effect hiervan is meegenomen als risico in de paragraaf weerstandsvermogen. Er wordt op dit moment gewerkt aan een actualisatie van de onderhoudsplanning van alle gebouwen als basis voor een nieuw beheerplan. Het streven is om het nieuwe beheerplan nog in 2026 ter vaststelling aan te bieden aan de raad.

3.2.4 D - Financiering

Inleiding

Financiering, ook wel *Treasury* genoemd, betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Zo moeten er steeds tijdig financiële middelen aanwezig zijn om de rekeningen te kunnen betalen. Bij tekorten moet de gemeente bijlenen, overschotten moeten we tijdelijk bij de staat beleggen.

Treasurybeleid

De wet stelt verplichtingen op het gebied van treasury. We hebben daarnaast ook zelf verplichtingen vastgelegd in het Treasurystatuut. De wet Fido stelt dit verplicht. Er staat in waarvoor we verantwoordelijk zijn:

- de treasuryfunctie
- de uitvoering van de treasury
- het risicobeheer

Het Treasurystatuut is door de raad vastgesteld op 6 november 2025.

Schatkistbankieren

Vanaf december 2013 zijn gemeenten verplicht hun eventuele overtollige tegoeden aan te houden in de Nederlandse schatkist. Dit zogenaamde schatkistbankieren heeft een verlagend effect op de Nederlandse EMU-schuld. Om efficiencyredenen is het daarbij toegestaan een relatief gering bedrag aan overtollige middelen buiten de schatkist te houden.

In 2027 is er een drempelbedrag van toepassing. Als het begrotingstotaal onder de € 500 miljoen blijft, is de drempel 2% waarbij het drempelbedrag minimaal 1 miljoen bedraagt. Indien het begrotingstotaal hoger is dan € 500 miljoen is de drempel gelijk aan 10 miljoen plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de 500 miljoen te boven gaat. De drempel is nooit lager dan € 1 miljoen. Het begrotingstotaal voor Tytsjerksteradiel bedraagt 128.025.000. Voor Tytsjerksteradiel is daarom het drempelbedrag in 2027 vastgesteld op (afgerond) € 3 miljoen.

Renterisico

Kasgeldlimiet

Om tijdelijke tekorten op de lopende rekening aan te vullen trekt de gemeente kortlopende geldleningen aan. Het voordeel van dit type leningen is dat het rentepercentage zeer laag is. Dit mag tot aan een bepaald maximum, de kasgeldlimiet. Deze limiet beperkt dus het renterisico op financieringen voor de korte termijn. De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt een vastgelegd percentage in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. De wettelijke voorschriften bieden overigens de mogelijkheid om de kasgeldlimiet drie achtereenvolgende kwartalen te overschrijden.

Voor 2027 bedraagt de kasgeldlimiet:

(x € 1.000)

Begrotingstotaal per 1 januari	128.025
Het door de minister vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	**10.882**

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico op financieringen voor de lange termijn. Het totaal van de aflossingen en het bedrag waarop een renteherziening van toepassing mag in elk jaar niet meer dan 20% van het begrotingstotaal. Hieronder staat de norm voor 2027.

In de onderstaande tabel is voor 2027 en de jaren daarna het renterisico op de vaste schuld getoetst aan de renterisiconorm.

	Renterisiconorm (x € 1.000)	2026	2027	2028	2029	2030
1	Begrotingstotaal per 1 januari	116.937	128.025	121.082	119.086	119.086
2	Vastgesteld percentage (wet FIDO)	20%	20%	20%	20%	20%
3	**Renterisiconorm (1 / 2 x 100)**	**23.387**	**25.605**	**24.216**	**23.817**	**23.817**
4	Aflossingen	1.640	1.640	1.640	1.640	1.640
5	**Ruimte onder renterisiconorm (3 - 4)**	**21.747**	**23.965**	**22.576**	**22.177**	**22.177**

Renteschema

We zijn verplicht om een renteschema op te nemen. Dit schema biedt een cijfermatig inzicht in de rentelasten en hoe we dat toerekenen.

Het omslagrentepercentage voor 2027 bedraagt 0,00%.

Renteschema begrotingsjaar 2027 (bedragen x € 1.000)		
Externe rentelasten lange financiering	436	
Externe rentelasten korte financiering	-	
Externe rentebaten (WoonFriesland)	-	
Externe rentebaten hypotheken	18-	
Externe rentebaten korte financiering	150-	
Saldo externe rentelasten		**268**
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	-	
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	-	
Rentebaten van doorverstrekte leningen projectfinanciering	-	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		**-**
TOTAAL aan taakvelden toe te rekenen externe rente		**268**
Rente eigen vermogen	-	
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-	
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente		**268**
Boekwaarde vaste activa per 01-01-2027 (excl. bouwgrond)	75.183	

Boekwaarde leningen woningbouw per 01-01-2027	-	
Boekwaarde voor berekening omslagpercentage per 01-01-2027	**75.183**	
Omslagpercentage	0,356%	
Omslagpercentage afgerond	0,000%	
WERKELIJK aan taakvelden toegerekende rente		**-**
Renteresultaat op taakveld treasury		**268**

Ontwikkeling rente en financieringsbehoefte

De ontwikkeling van de rente hangt af van hoeveel de prijzen naar verwachting zullen stijgen op de middellange termijn. Bij een liquiditeitstekort (tekort aan geld) zullen we extra geld lenen voor korte periodes. De Europese Centrale Bank (ECB) is de centrale bank voor de euro en zorgt ervoor om de prijzen stabiel te houden in onze economie. Als de prijzen te hard stijgen, dus als de inflatie te hoog is, dan verhoogt de ECB de rente om de prijzen weer te stabiliseren op ongeveer 2%.

Als we geld tekortkomen door bijvoorbeeld investeringen of leningen, proberen we dit tekort aan te vullen met korte leningen vanwege de lage rente daarop.

Als we voor een langere tijd meer geld lenen dan is toegestaan, of als de rentetarieven voor langlopende leningen veranderen, zullen we deze korte leningen (kortlopende schuld) omzetten naar een vaste lening (vaste schuld).

3.2.5 E- Bedrijfsvoering

Inleiding

Onze bedrijfsvoering is gericht op de interne dienstverlening, zodat we ons werk goed kunnen doen. Wij willen u graag informeren u over die onderwerpen die bijdragen aan de kwaliteit van ons werk.

Opvolging Managementletter

De accountant stelt jaarlijks, naar aanleiding van de interim-controle en de controle van de jaarrekening, een managementletter en accountantsverslag op. In de managementletter worden aanbevelingen gedaan ter versterking van processen en interne beheersing. Het accountantsverslag bevat de belangrijkste bevindingen die relevant zijn voor het inzicht in de jaarrekening en de financiële positie van de gemeente.

De organisatie beoordeelt aanbevelingen uit de managementletter en overige auditrapportages op risico en impact en bepaalt waar verbetermaatregelen nodig zijn. De voortgang van deze maatregelen wordt vastgelegd in de Voortgangsmonitor en periodiek besproken met management en directie. Hiermee wordt gestuurd op een tijdige opvolging en verdere versterking van de interne beheersing.

Risicomanagement

De gemeente werkt aan een Integraal Beleidskader Risicomanagement, Interne Beheersing en Rechtmatigheid. Dit beleidskader brengt risicomanagement, fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik (FMO), interne beheersing en verbijzonderde interne controle (VIC) samen in één integraal kader.

In de gemeentebrede risicoanalyse (GBRA) worden de belangrijkste risico's gerapporteerd die invloed kunnen hebben op de doelstellingen van de gemeente. Het gaat daarbij om financiële, bestuurlijke, maatschappelijke, privacy-, informatiebeveiligings- en rechtmatigheidsrisico's. De uitkomsten van de GBRA worden gebruikt voor de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing en ondersteunen de bestuurlijke besluitvorming.

Teammanagers zijn verantwoordelijk voor het beheersen van risico's binnen hun aandachtsgebied en rapporteren hierover periodiek via de planning- en controlcyclus.

Om risico's te beheersen maakt de gemeente onder meer gebruik van:

- Het uitwerken en beoordelen van processen, waaronder minimale controletechnische functiescheidingen;
- verbijzonderde interne controles (VIC);
- periodieke risicosessies en actualisatie van de GBRA;
- de voortgangsmonitor voor het sturen op de opvolging van aanbevelingen uit interne- en externe auditrapportages;
- maatregelen ter voorkoming van fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik (FMO);
- controles op het gebied van privacy en informatiebeveiliging.

De gemeente werkt continu aan het versterken van risicomanagement, interne beheersing en rechtmatigheid. Daarbij ligt de nadruk op het vergroten van het risicobewustzijn, het verbeteren van beheersmaatregelen en het tijdig signaleren van ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de uitvoering van gemeentelijke taken en doelstellingen.

Privacy en Informatiebeveiliging

De beschikbare middelen voor informatiebeveiliging en privacy zijn specifiek bestemd voor audits en bewustwordingsactiviteiten. Het auditbudget wordt ingezet voor de DigiD-audit, Suwinet-audit en Wpg-audit, inclusief de voorbereiding, begeleiding en rapportage daarvan. Daarnaast worden middelen ingezet voor activiteiten die het bewustzijn van medewerkers rondom informatiebeveiliging en privacy vergroten. Deze audits en bewustwordingsactiviteiten dragen bij aan het voldoen aan wettelijke vereisten en aan het versterken van de informatiebeveiliging en privacy binnen de organisatie.

Het betreft geen integraal uitvoeringsbudget voor alle technische, organisatorische en juridische verbetermaatregelen op het gebied van informatiebeveiliging en privacy.

Voorkomen van fraude en onregelmatigheden

Het college is zich bewust van de risico's op fraude en onregelmatigheden bij de uitvoering van gemeentelijke taken. Daarom brengt de gemeente deze risico's periodiek in beeld met een frauderisicoanalyse. De uitkomsten worden gebruikt om risicogebieden te identificeren en waar nodig aanvullende beheersmaatregelen te treffen. Tevens worden de uitkomsten betrokken bij de inrichting van de verbijzonderde interne controles die gedurende het jaar worden uitgevoerd.

De gemeente wil een betrouwbare en integere organisatie zijn. De gemeente beschikt over een uitgebreid scala aan zogenoemde soft controls. Medewerkers leggen bij indiensttreding een ambtseed of ambtsbelofte af en overleggen een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). Daarnaast gelden gedragscodes en regelingen voor onder meer nevenwerkzaamheden, financiële belangen en het melden van vermoedens van misstanden. Medewerkers kunnen terecht bij een vertrouwenspersoon.

Ook zijn diverse hard controls ingericht. De financiële processen en systemen zijn voorzien van functiescheidingen. Hiermee voorkomen we dat slechts één persoon ongecontroleerd transacties of verplichtingen kan aangaan, autoriseren, verwerken en afwikkelen en/of zelfstandig toegang heeft tot activa.

Ondanks alle beheersingsmaatregelen blijft het risico bestaan dat beheersmaatregelen worden doorbroken of dat er sprake is van samenspanning. Transparante besluitvorming, een duidelijke governance-structuur, een open aanspreekcultuur, de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon en periodieke interne en externe audits dragen eraan bij dat onregelmatigheden tijdig worden gesignaleerd.

Ook informatiebeveiliging en privacy hebben blijvende aandacht. De gemeente toetst periodiek of de getroffen maatregelen effectief zijn en scherpt deze waar nodig verder aan.

Conclusie

De gemeente beschikt over een samenhangend stelsel van risicomanagement, interne beheersing, fraudebeheersing, privacy- en informatiebeveiligingsmaatregelen en verbijzonderde interne controles. Hiermee worden risico's tijdig gesignaleerd, beheerst en gemonitord en wordt gewerkt aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

Rechtmatigheidsverantwoording van het College

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor de rechtmatigheid van de financiële handelingen van de gemeente. Dit betekent dat gemeentelijke inkomsten, uitgaven en andere financiële beheershandelingen voldoen aan de geldende wet- en regelgeving en aan de financiële kaders die de raad heeft vastgesteld.
Het college legt hierover jaarlijks verantwoording af in de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening. Daarbij wordt beoordeeld of:

- financiële handelingen passen binnen de door de raad geautoriseerde budgetten en kredieten (begrotingscriterium);
- financiële handelingen voldoen aan de geldende wet- en regelgeving en overige voorwaarden (voorwaardencriterium);
- gemeentelijke middelen en regelingen uitsluitend worden gebruikt voor het doel waarvoor zij zijn bestemd (misbruik en oneigenlijk gebruik).

De gemeente heeft processen en beheersmaatregelen ingericht om deze criteria te borgen en toetst gedurende het jaar door middel van verbijzonderde interne controles. Afwijkingen worden gerapporteerd via de planning- en controlcyclus en, indien van toepassing, opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening.

3.2.6 F - Verbonden partijen

Inleiding

Soms werken wij samen met andere organisaties om ons werk goed te kunnen doen. Als wij veel invloed hebben op zo'n organisatie en er ook een financieel belang hebben, noemen wij dat een "Verbonden Partij". In dit hoofdstuk vertellen wij hoe wij beleidsmatig en financieel betrokken zijn bij die organisaties.

Wat is een Verbonden Partij

Een Verbonden Partij is een organisatie waarin de gemeente belang heeft. Dit belang kan bestuurlijk zijn, wat betekent dat de gemeente invloed heeft op hoe de organisatie bestuurd wordt. Het kan ook financieel zijn, wat betekent dat de gemeente geld heeft gegeven aan de organisatie en dit niet terugkrijgt als de organisatie failliet gaat. Als de gemeente een onderpand heeft gegeven en de organisatie haar verplichtingen niet nakomt, is er ook sprake van financieel belang.

Algemene uitgangspunten

In formele zin is een verbonden partij een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk- en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld door de gemeente en dat niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat. Dit laatste is van toepassing als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

De uitgangspunten van hoe wij omgaan met de verbonden partijen zijn vastgelegd in de Nota Verbonden Partijen.

Op basis van de uitgevoerde risicoanalyse kan de volgende risicomatrix van de verbonden partijen gepresenteerd worden:

Financieel risico				
	Hoog		Zonnepark Skûlenboarch B.V.	
	Gemiddeld		OVEF Veiligheidsregio (VRF) FUMO Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân Sociaal Domein Fryslân (SDF)	
	Laag	Afvalsturing Fryslân (Omrin) BNG Vitens GR SW Fryslân Recreatieschap Marrekrite VvE Nije Westermar Werkmaatschappij 8KTD (BVO-ICT)		
Risicomatrix TD		Laag	Gemiddeld	Hoog
		Bestuurlijk risico		

Op basis van het bovenstaande overzicht wordt de periodiciteit van de evaluaties van de verbonden partijen bepaald. De planning voor de evaluaties is als volgt:

Naam verbonden partij:	**Geplande evaluatie:**
Afvalsturing Fryslân (Omrin)	2026
BNG	2027
FUMO	2027
GR SW Fryslân	2026
Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân	2026
OVEF	2026
Recreatieschap Marrekrite	2026
Sociaal Domein Fryslân (SDF)	2027
Veiligheidsregio (VRF)	2027
Vitens NV	2027
VvE Nije Westermar	2026
Werkmaatschappij 8KTD (BVO-ICT)	-
Zonnepark Skûlenboarch B.V.	2027

In de jaarrekening 2026 zullen de uitkomsten van de evaluaties worden gepresenteerd.

Hieronder staat de lijst van organisaties waarin wij bestuurlijk en/of financieel belang hebben.

Gemeenschappelijke regeling

Naam	FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Toezicht houden en vergunningverlening.		
visie op de verbonden partij	De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunningverlening en toezichthouden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.		
beleidsvoornemens	De FUMO heeft de financieringssystematiek vanaf 2022 gewijzigd. De bijdrage is nu bepaald op daadwerkelijke afname van de afgenomen diensten van de deelnemer op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden. Daarvoor was er een vaste bijdrage die bepaald werd obv het aantal inrichtingen (bedrijven) in het gebied.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 592	€ 688	€ 791
deelneming in %	2,7	2,9	3,0
bestuurlijk belang	1 lid in Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 1.200	€ 800	€ 800
einde	€ 1.200	€ 800	€ 800
Vreemd vermogen			
begin	€ 200	€ 200	€ 200
einde	€ 200	€ 200	€ 200
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk		€ 0	€ 0
Bron	*Begroting 2027*		
Toelichting 2027	Het financieel belang is bepaald op basis van de begrote deelnemersbijdrage van de gemeente te delen op de totale deelnemersbijdragen.		

Naam	Recreatieschap Marrekrite		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Beheer van de toeristische voorzieningen op water en land in de provincie.		
visie op de verbonden partij	Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.		
beleidsvoornemens	Recreatieschap Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 35 kilometer aan vrije ligplaatsen in de Friese natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Tevens beheert en onderhoudt Marrekrite het fietsknooppuntnetwerk en het wandelknooppuntnetwerk.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 43	€ 44	€ 57
deelneming in %	2,6	2,6	2,6
bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 4.256	€ 4.135	€ 3.785
einde	€ 4.135	€ 3.785	€ 3.764
Vreemd vermogen			
begin	€ 6.861	€ 8.343	€ 9.383
einde	€ 8.343	€ 9.383	€ 10.500
Verwacht resultaat			
begroot	€ -4	€ 24	€ -21
werkelijk			
Bron	*jaarrekening 2025 en begroting 2027 Marrekrite*		

Toelichting 2027	Het weerstandsvermogen wordt vanaf 2027 beoordeeld aan de hand van de solvabiliteitsratio. De huidige vermogenspositie ligt boven de vastgestelde norm, waardoor de ratio binnen de kwalificatie voldoende valt. In de meerjarenprognose laat de ratio een verdere positieve ontwikkeling zien en neemt deze geleidelijk toe. Hiermee blijft het weerstandsvermogen gedurende de begrotingsperiode op een voldoende niveau. Daarnaast worden vanaf 2027 geen vermogensuitkeringen meer aan de deelnemers gedaan.

Naam	Veiligheidsregio Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Veiligheid)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	· Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziekten bestrijding; · Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, alsmede hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.		
visie op de verbonden partij	Het betreft de wettelijke taken op gebied van gezondheid en brandweer die zijn ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling. Met ingang van 1 januari 2007 zijn de gemeenschappelijke regelingen GGD Fryslân en Brandweer Fryslân opgeheven en zijn beide organisaties ondergebracht in de nieuwe gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân.		
beleidsvoornemens	Gezondheid · Gezondheid krijgt een prominente plek. · De kinderopvang in Friesland voldoet aan de gestelde normen voor kwaliteit en veiligheid. · De huidige vaccinatiegraad blijft op peil. · Bijdragen aan de vermindering van de druk op de specialistische hulp en zorg. · Voorkomen antibioticaresistentie en bestrijden het als het zich aandient. · Er valt niemand tussen wal en schip. Brandweer · Samen aantoonbaar paraat. · Samen aantoonbaar vakbekwaam. · Risicobewust en risicogericht samenwerken. · Nieuwbouw kazernes waar vervanging noodzakelijk is. · Vervanging brandweerauto's verspreid over de regio.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 4.260	€ 4.332	€ 4.544
deelneming in %	3,8	4,8	4,8
bestuurlijk belang	1 lid in het Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 10.661	€ 4.702	€ 3.305
einde	€ 12.125	€ 3.305	€ 2.960
Vreemd vermogen			
begin	€ 87.343	€ 97.594	€ 98.698

einde	€ 83.065	€ 109.416	€ 102.303
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ -3.484		€ 0
Bron	*Jaarrekening 2025*		
Toelichting 2027	Bron: Programmabegroting 2027		

Naam	Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Buitenpost / Burgum		
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTD is een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradie. De WM8KTD, ook wel BVO-ICT genoemd, bedient beide gemeenten voor de ICT gerelateerde zaken. Hierbij werken zij vanuit twee locaties; de gemeentehuizen in Buitenpost en Burgum. Dit leidt tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners.		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar de begroting 2027 van Werkmaatschappij 8KTD.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 24.291	€ 2.736	€ 2.864
deelneming in %	50,5	50,2	50,3
bestuurlijk belang	Het Bestuur wordt gevormd vanuit beide deelnemende gemeenten. Iedere gemeente levert één lid.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 2.568	€ 1.739	
einde	€ 1.739		
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.530	€ 627	
einde	€ 627		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	
werkelijk			
Bron	*Jaarrekening 2025 en begroting 2026 en 2027*		

Toelichting 2027	De begroting van 2026 sluit uiteindelijk met een saldo van € 0, doordat de gemeente Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel volledig bijdragen in de gemaakte kosten in de WM8KTD. Het gerealiseerd totaal van bijdragen van beide gemeenten bedraagt € 5.693 De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt: ● Achtkarspelen 2.829 ● Tytsjerksteradiel 2.864

Naam	GR SW Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Drachten		
openbaar belang	N.v.t.		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	N.v.t.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	De betreffende portefeuillehouder is lid van het Algemeen Bestuur van de GR SW Fryslân.		
risicoprofiel			
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0		€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Jaarrekeningen 2022 tot en met 2025*		
Toelichting 2027	N.v.t.		

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam	Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Dokkum		
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken ; WMO-vervoer, leerlingen-, gym-vervoer (via "JoBinder").		
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WM, leerlingen- en gym vervoer.		
beleidsvoornemens	Het mobiliteitsbureau werkt met een regiemodel. Gemeenten en provincie zijn verantwoordelijk voor het beleid. Het mobiliteitsbureau is verantwoordelijk voor contractmanagement, doorontwikkeling systeem en planning van de ritten. De uitvoering daarvan ligt bij de vervoerders. De bijdrage betreft zowel de feitelijke vervoerskosten als ook een gemeentelijk aandeel in systeemkosten, beheer, kostenbeheersing en rapportage.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 1.573	€ 1.714	€ 1.705
deelneming in %	24,8	23,0	25,4
bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR wordt gevormd door een vertegenwoordiger uit de deelnemende partijen.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Begrotingen en jaarrekeningen GR Jobinder*		
Toelichting 2027	Het mobiliteitsbureau kent geen eigen vermogen. De mee- en tegenvallers worden direct verrekend met de deelnemende partijen.		

Stichting / Vereniging

Naam	VvE Nije Westermar		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*		
vestigingsplaats	Burgum		
openbaar belang	De sporthal c.a. is van maatschappelijk belang.		
visie op de verbonden partij	Samen met de andere eigenaar, FC Burgum, het gebouw: sporthal De Nije Westermar te Burgum beheren.		
beleidsvoornemens	Het in goede staat houden van het gebouw en de bijbehorende installaties.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 86	€ 0	€ 0
deelneming in %	80,0	80,0	80,0
bestuurlijk belang	De gemeente wordt in de VVE Nije Westermar vertegenwoordigd door de beleidsmedewerker sport.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 75	€ 107	
einde	€ 107		
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	
einde	€ 0	€ 0	
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	
werkelijk	€ 14		
Bron	*jaarrekening 2025 VVE Nije Westermar*		
Toelichting 2027	De begroting 2027 van de VVE Nije Westermar is op dit moment nog niet vastgesteld.		

Vennootschap / Coöperatie

Naam	Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Afvalsturing Friesland NV houdt zich binnen het Omrin concern bezig met de verwerking van afval. Belangrijke locaties zijn Ecopark De Wierde nabij Oudehaske waar via nascheiding de afvalstromen zoveel mogelijk worden gescheiden en via vergisting energie wordt opgewekt. De Reststoffen Energie Centrale (REC) te Harlingen is een andere belangrijke locatie waar het overgebleven afval na scheiding wordt verbrand. Hierbij wordt gelijktijdig energie opgewekt.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2025-2029 dat in de AvA van november 2024 is goedgekeurd.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 54	€ 54	€ 54
deelneming in %	2,8	2,8	2,8
bestuurlijk belang	De gemeente heeft een belang van 2,76% in Afvalsturing Friesland NV. Daarmee heeft de gemeente naar rato zeggenschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders van Afvalsturing Friesland NV. Het gehele aandelenkapitaal van Afvalsturing Friesland NV is in publieke handen bij Nederlandse gemeenten. Alle Friese gemeenten zijn ook aandeelhouder en tevens oprichter van de NV.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 83.562	€ 84.068	
einde	€ 84.068		
Vreemd vermogen			
begin	€ 131.694	€ 131.702	
einde	€ 131.702		
Verwacht resultaat			

begroot	€ 2.805	€ 4.883	€ 4.863
werkelijk	€ 2.530		
Bron	*Begroting 2027*		
Toelichting 2027	De bedragen zijn gebaseerd op de jaarrekening 2025 en de begroting 2027 van Afvalsturing Friesland NV. Hierin is geen balansprognose opgenomen.		

Naam	BNG Bank NV
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*
vestigingsplaats	Den Haag
openbaar belang	De BNG draagt duurzaam bij aan het laag houden van de De BNG draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. De BNG bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten van voorzieningen.
visie op de verbonden partij	De BNG Bank voor 2027 is gericht op het vergroten van hun impact op de publieke sector door middel van klantpartnerschap, waarbij duurzaamheid, betrouwbaarheid en professionaliteit centraal staan. BNG Bank wil een positieve bijdrage leveren aan maatschappelijke uitdagingen zoals de energietransitie, woningnood en leefbaarheid in wijken, samen met gemeenten, woningcorporaties en andere instellingen.
beleidsvoornemens	De gemeente neemt deel in het aandelenkapitaal en is bij de bank aangesloten voor het betalingsverkeer. Er zijn geen voornemens dit te veranderen.
actuele ontwikkelingen	

	2025	2026	2027
financieel belang gemeente	€ 172	€ 122	€ 122
deelneming in %	0,1	0,1	0,1
bestuurlijk belang	Deelname in het aandelenkapitaal		
risicoprofiel	[Laag]		

Kerncijfers	2025	2026	2027
Eigen vermogen			
begin	€ 4.777.000	€ 4.863.000	
einde	€ 4.863.000		
Vreemd vermogen			
begin	€ 123.614.000	€ 110.701.000	
einde	€ 110.701.000		
Verwacht resultaat			

begroot			
werkelijk	€ 172.000		
Bron	*Jaarrekening 2025*		
Toelichting 2027	De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) publiceert als naamloze vennootschap geen centrale macro-economische rijksbegroting, maar fungeert als sector- en huisbank voor overheden.		

Naam	Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Verkeer, vervoer en waterstaat)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Het collectief inkopen van energie (gas en elektriciteit) en laadinfrastructuur tegen gunstige voorwaarden.		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	Het opzetten van een zelfleveringsmodel voor elektriciteit, waarbij het mogelijk wordt om direct van de lokale/regionale energieproducenten aan te kopen en niet meer middels een Europese aanbesteding. Daarnaast is OVEF bezig met een uitbreiding van de aanleg en het beheer laadinfrastructuur voor auto's voor de Friese gemeenten.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	4,2	4,2	4,2
bestuurlijk belang	Gemeente heeft 2 stemmmen in de algemene ledenvergadering van de coöperatie (totaal 48 stemmen).		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 705	€ 705	€ 705
einde			
Vreemd vermogen			
begin	€ 6.993	€ 6.993	€ 6.993
einde			
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 1.488		
Bron	*Jaarrekening 2024 / begroting 2027*		
Toelichting 2027	Deelneming in % is gerelateerd aan het aantal stemmen in de ALV De jaarrekening 2025 is nog niet gereed. Reden hiervoor is dat het proces rond energieafrekening 2025 nog niet volledig is afgerond. Laatst bekende balanscijfers zijn per 31-12-2024.		

Naam	Vitens NV		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Zwolle		
openbaar belang	Zakelijke en particuliere klanten voorzien van schoon en veilig drinkwater.		
visie op de verbonden partij	Gezien de bijzondere positie van drinkwater via een beperkt aantal aandelen toegang tot de algemene vergadering van aandeelhouders te verwerven. (Raadsbesluit 22-2-2007).		
beleidsvoornemens	Continueren aandeelhouderschap.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 200	€ 200	€ 200
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 713.600	€ 809.100	
einde	€ 809.100		
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.684.800	€ 1.846.000	
einde	€ 1.846.000		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 95.500		
Bron	*Jaarrekening 2025*		
Toelichting 2027	1. Financieel belang = aantal aandelen in bezit. 2. Deelneming in % = 0,003%. 3. VV = totaal vermogen minus EV. 4. Resultaat begroot = er is geen begroting 2027 beschikbaar. Resultaat begroot daarom op 0 gesteld. 5. Resultaat werkelijk = resultaat toe te rekenen aan aandeelhouders Vitens NV. Cijfers niet bekend. 6. Financiële informatie gebaseerd op kerncijfers jaarverslag 2025. Nog niet bekend de standen EV en VV begin en ultimo 2027.		

Naam	Zonnepark Skûlenboarch B.V.		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Eastermar		
openbaar belang	Nog onbekend		
visie op de verbonden partij	Nog onbekend		
beleidsvoornemens	Nog onbekend		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	68,0	68,0	68,0
bestuurlijk belang	-		
risicoprofiel			
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ -9	
einde	€ -9		
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 10.181	
einde	€ 10.181		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0		
werkelijk	€ -9		
Bron	*Concept jaarrekening 2025*		
Toelichting 2027	Opgestart per 18-12-2025. Er worden geen jaarrekeningcijfers opgesteld, derhalve is verdere informatie niet bekend. Het financiële belang betreft € 2,13. Door de gemeente is tevens een aandeelhouderslening verstrekt ten bedrage van € 6.900.000.		

Overige samenwerkingsvormen

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is formeel gezien geen gemeenschappelijke regeling. En dus feitelijk geen verbonden partij in de zin van de BBV. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling

Naam	**Sociaal Domein Fryslân**		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	In het samenwerkingsverband gaat het om de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet en Participatiewet. Door voor samenwerking te kiezen wordt getracht om de (zorgvragende) inwoners van de provincie op de meest klantvriendelijke en efficiënte wijze te helpen.		
visie op de verbonden partij	Friese gemeenten werken binnen het platform dat Sociaal Domein Friesland (SDF) biedt, samen aan provinciaal beleid voor een krachtig sociaal domein Fryslân. Door de samenwerking is het mogelijk om één uniforme beleidslijn, werkwijze en centrale inkoop te organiseren in het Sociaal Domein.		
beleidsvoornemens	In de begroting zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd, omdat gemeenten afgesproken hebben om de scope en de governance te herijken.		
actuele ontwikkelingen			
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 47	€ 47	€ 47
deelneming in %	4,9	4,9	4,9
bestuurlijk belang	N.v.t.		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			

begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Jaarrekening 2025 en begroting 2026 en 2027*		
Toelichting 2027	In de regeling is opgenomen dat voor- of nadelige resultaten worden verrekend met de deelnemers.		

3.2.7 G - Grondbeleid

Inleiding

Grond is schaars, ruimte is een breed goed. Het aanwenden van ruimte voor de één heeft direct consequenties voor het ruimtegebrek van de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een taak met betrekking tot het inzetten en aanwenden van deze ruimte.

Visie op grondbeleid

De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de langere termijn vastgelegd in structuurvisies voor het hele grondgebied en voor delen daarvan. Het gemeentelijk grondbeleid staat in dienst van deze ambities. Het grondbeleid is een middel om maatschappelijke doelen te bereiken, zoals wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs. In 2026 is de nieuwe Nota Grondbeleid 2026-2029 vastgesteld, waarin de beleidsuitgangspunten staan.

De gemeente kiest de komende jaren voor een situationeel grondbeleid maar met de nadruk op een actievere rol vanuit de gemeente. Hiervoor heeft de gemeente ook diverse budgetten beschikbaar gesteld. Per ontwikkellocatie of project wordt gezocht naar de gewenste vorm van grondbeleid: actief, facilitair of een van de vele tussenvormen (samenwerking).

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het BBV bevat kaders en regels, waaraan de inrichting en verantwoording van onder meer begroting en rekening moeten voldoen. Het grondbeleid moet volgens het BBV inzichtelijk worden gemaakt. Dit is om twee redenen van belang. Op de eerste plaats gezien het grote financiële belang en de risico's die hieraan verbonden zijn en op de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen, zoals aangegeven in de programma's. Het grondbeleid kan tot extra baten, of extra lasten leiden en het grondbeleid moet het uitvoeren van programma's ondersteunen.

Voor bouwgrondexploitaties in exploitatie (BIE) geldt een maximale looptijd van 10 jaar. Kostentoerekening aan actieve complexen en het kostenverhaalsystematiek sluiten aan op de regels vanuit het BBV en de Omgevingswet. De gemeente rekent rente toe die is gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen.

Zolang gronden nog niet als bouwgrond in exploitatie zijn genomen, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als 'strategische gronden'.

Woonvisie

Tytsjerksteradiel staat bekend om het prettige woonklimaat. Onze gemeente is een ideale plek voor mensen die een woning zoeken in een groene omgeving. Daar zijn we trots op. In het coalitieakkoord "Tytsjerksteradiel Bloeit" benoemen we de ambities voor onze prachtige gemeente. Zo willen we dat Tytsjerksteradiel als eerste gemeente in Fryslân als integraal werkende bloeizone kan worden aangemerkt, waarin inwoners samen zorgen voor een omgeving waar mensen langer in goede gezondheid kunnen blijven wonen. Hierbij staan de mensen en behoud van een gezonde en mooie leefomgeving centraal. Deze ambities sloten

aan bij de 'Woonvisie 2019 – 2024' welke op 4 juli 2019 door de Raad is vastgesteld en met één jaar is verlengd. De woonvisie zal worden opgevolgd als beleidsdocument door het Volkshuisvestingsprogramma. Het ontwerp is in mei 2026 door het college vastgesteld en heeft ter inzage gelegen. De reacties zullen verwerkt worden in een zienswijzenota waarna het programma definitief door het college zal worden vastgesteld.
Het volkshuisvestingsprogramma is een werkbaar document met een looptijd van vier jaar. Het programma is primair gericht is op de uitvoerbaarheid en concrete programmering van beleid. Het gaat daarbij om de praktische uitwerking van vastgestelde ambities in maatregelen, planning en prioritering. In het volkshuisvestingsprogramma ligt het zwaartepunt rondom wonen. Het programma beschrijft hoe de volkshuisvesting in Tytsjerksteradiel zich gaat ontwikkelen en geeft hierin duidelijke maatregelen. Welke woningen waar toegevoegd moeten worden, hoe de bestaande voorraad goed benut kan worden en welke diensten in de omgeving nodig zijn om goed te kunnen wonen.

Onze gemeente biedt een grote verscheidenheid in woonvormen en woonmilieus. Er zijn grote kernen en kleinere kernen die ieder hun eigen kwaliteiten hebben. Burgum, Hurdegaryp en de Trynwâlden zijn belangrijke voorzieningenkernen. Zo heeft bijvoorbeeld Earnewâld door haar ligging in en rond een omvangrijk natuurgebied een grote toeristische aantrekkingskracht. Onze kleinere kernen kenmerken zich door een sterke sociale binding.

In de Mienskip is duidelijk behoefte aan meer woningen. Er is een grote vraag om vooral betaalbare woningen te bouwen en meer woningen voor aandachtsgroepen te realiseren. De komende jaren willen we als gemeente invulling geven aan de woningbehoefte, waarbij het Volkshuisvestingsprogramma de belangrijkste leidraad zal zijn. In juli 2025 zijn de in regionaal verband opgestelde woningbouwafspraken door de provincie bekrachtigd. Daarbij is voor de gemeente Tytsjerksteradiel ook specifiek bepaald dat de Centrale As woningen kunnen worden gebouwd.

Evenals de woonvisie dient het Volkshuisvestingsprogramma als basis voor het maken van prestatieafspraken tussen gemeente, corporatie en huurdersorganisatie.

Het Volkshuisvestingsprogramma is naast de wettelijke basis voor prestatieafspraken ook de basis voor o.a. de duurzaamheidsagenda, de woningbouwprogrammering (die separaat wordt vastgesteld door het college) en de Omgevingsvisie. Daarnaast ligt dit programma ten grondslag aan het afwegingskader waarmee ruimtelijke initiatieven getoetst worden op behoefte en kwaliteit.
Het programma kent vier thema's:

1. Toekomstbestendige woon- en leefomgeving en bestaande voorraad
2. Nieuwbouwprogrammering
3. Woonzorgbehoefte voor ouderen
4. Passend huisvesten van aandachtsgroepen

Prognose

Elk jaar vindt een herberekening van de te verwachten jaarresultaten van de bouwgrondexploitatie plaats. Deze herberekening is van toepassing op zowel het lopende begrotingsjaar als op de komende meerjarenbegroting. De uitkomst van deze berekeningen heeft geen consequenties voor het meerjarenperspectief.

In het kader van de jaarrekening 2025 zijn de diverse complexen beoordeeld en is er op basis van een doorrekening voor de komende jaren een verwachting omtrent winst- en verliesneming per complex opgesteld.

Tabel I Bouwgronden in exploitatie

Complex/project	Boekwaarde 31 december 2025	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Nog te verwachten winsten
nr. Woningbouw				
54 Ryptsjerk 2e fase	-165.660	161.237	370.216	374.639
55 Hurdegaryp It sud fase 3	708.296	1.752.142	5.129.564	2.669.126
56 Hurdegaryp It Maskelyn	133.418	380.243	431.983	-81.678
57 Noardburgum de Gearrin	138.189	1.621.557	1.896.486	136.741
58 Suwâld de Wjukken	80.299	635.708	1.055.771	339.764
subtotaal	**894.542**	**4.550.886**	**8.884.020**	**3.438.592**
nr. Bedrijventerreinen				
63 Oentsjerk Sanjesfjild	-132.988	276.243	180.265	37.009
76 Burgum West Veld 7	-1.031	212.768	343.141	131.404
80 Gytsjerk Centrum	-200.119	164.199	13.731	49.652
subtotaal	**-334.138**	**653.210**	**537.137**	**218.065**
TOTAAL	**560.404**	**5.204.097**	**9.421.157**	**3.656.656**

Tabel II Nog te verkopen bouwgronden

Bouwgronden in exploitatie	Nog te verkopen m2	Kavels beschikbaar eind 2025	Verkoop in 2026	Looptijd t/m jaar	Prognose uitgifte tm 2028	Prognose uitgifte tm 2029 e.v.
nr. Woningbouw						
54 Ryptsjerk 2e fase	3.950	6	6	2027	6	-
55 Hurdegaryp It sud fase 3	16.806	39	19	2029	39	-
56 Hurdegaryp It Maskelyn	494	7	-	2029	7	-
57 Noardburgum de Gearrin	8.709	34	-	2030	34	-

58	Suwâld de Wjukken	5.191	13	-	2030	13	-
	subtotaal	**35.150**	**99**	**25**		**99**	**-**
nr.	**Bedrijventerreinen**						
63	Oentsjerk Sanjesfjild	2.200	1	1	2027	1	-
76	Burgum West Veld 7	5.735	5	5	2027	5	-
80	Gytsjerk Centrum	-	-	-	2027	-	-
	subtotaal	**7.935**	**6**	**6**		**6**	**-**
	TOTAAL	**43.085**	**105**	**31**	**-**	**105**	**-**

Grondprijzen

Op basis van Europese regelgeving moet de gemeente marktconforme grondprijzen hanteren, ter voorkoming van ongeoorloofde staatssteun. Deze marktconforme grondwaarde zal worden vastgesteld door (onafhankelijke) taxatie door extern deskundigen. Het beleid met betrekking tot grondprijzen is vastgelegd in de 'Nota Grondbeleid 2026-2029'. Dit beleid is het uitgangspunt voor het handelen.

3.2.8 H - Wet Open Overheid

Inleiding

De openbaarheidsparagraaf gaat over het actief delen van informatie door de overheid. Dit gebeurt om de informatievoorziening te verbeteren. Volgens de Wet open overheid moet een bestuursorgaan in de jaarlijkse begroting en verantwoording laten zien wat ze van plan zijn en wat ze hebben gedaan op het gebied van informatie delen. De openbaarheidsparagraaf geeft op hoofdlijnen een overzicht van de activiteiten die zijn uitgevoerd om de informatiehuishouding te verbeteren en om informatie actief en passief te delen.

1. Informatie

De Wet open overheid (hierna: Woo) regelt het recht van burgers op informatie van de overheid. De wet beoogt overheden transparanter te maken door overheidsinformatie beter vindbaar en digitaal toegankelijker te maken, en daarmee het vertrouwen van onze inwoners te bevorderen.

De Woo omvat het volgende:

- Actieve openbaarmaking van informatie;
- Passie (op verzoek) openbaarmaking van informatie en
- Verbetering van de informatiehuishouding.

Deze drie thema's zijn nauw met elkaar verbonden.

2. Actieve openbaarmaking

De Wet open overheid (Woo) verplicht bestuursorganen om verschillende informatiecategorie??n uit eigen beweging openbaar te maken. De eerste tranche van deze actieve openbaarmakingsplicht is op 1 november 2024 in werking getreden. Deze tranche omvat de categorieën wetten en algemeen verbindende voorschriften, overige besluiten van algemene strekking, organisatie en werkwijze en bereikbaarheidsgegevens.

De invoering van de overige informatiecategorieën verloopt gefaseerd via de tranches 2 tot en met 4. Voor deze tranches zijn nog geen definitieve invoeringsdata vastgesteld. In 2026 is bekend geworden dat de verdere ontwikkeling van de Generieke Woo-voorziening (GWV), die nodig is voor de landelijke ontsluiting van deze informatie, vertraging heeft opgelopen. Daardoor is de verdere inwerkingtreding van de tranches uitgesteld en wordt gewerkt aan een nieuwe planning.

De VNG adviseert gemeenten om ondertussen door te gaan met de voorbereiding op actieve openbaarmaking en waar mogelijk informatiecategorieën uit de volgende tranches al vrijwillig openbaar te maken. Ook onze organisatie bereidt zich hierop voor door processen, systemen en publicatievoorzieningen hierop in te richten en de toegankelijkheid van openbaar te maken informatie verder te verbeteren.

Tranche 1 (in werking op 1 november 2024)	Tranche 2 en 3	Tranche 4

Wetten en algemeen verbindende voorschriften (art. 3.3, eerste lid, onder a)	Ontwerpen van wet- en regelgeving en bijbehorende adviesaanvragen (art. 3.3, eerste lid, onder c)	Beschikkingen (art. 3.3, tweede lid, onder k)
Overige besluiten van algemene strekking (art. 3.3, eerste lid, onder b)	Agenda's en besluitenlijsten bestuur (art. 3.3, tweede lid, onder d)	
Organisatie en werkwijze (art. 3.3, eerste lid, onder d)	Vergaderstukken en verslagen decentrale overheden (art. 3.3, tweede lid, onder c)	
Bereikbaarheidsgegevens (art. 3.3, eerste lid, onder e)	Schriftelijke oordelen in klachtenprocedures (art. 3.3, tweede lid, onder l)	
	Adviezen (art. 3.3, tweede lid, onder e)	
	Convenanten (art. 3.3, tweede lid, onder f)	
	Jaarplannen en jaarverslagen (art. 3.3, tweede lid, onder g)	
	Verplichtingen tot verstrekking van subsidies anders dan met beschikkingen (art. 3.3, tweede lid, onder h)	
	Woo-verzoeken en -besluiten (art. 3.3, tweede lid, onder i)	
	Onderzoeksrapporten (art. 3.3, tweede lid, onder j)	

3. Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking van informatie is het openbaar maken van informatie op verzoek van bijvoorbeeld een inwoner of journalist. Voor 2027 is het streven om Woo-verzoeken binnen de wettelijke termijn van vier weken af te handelen. Indien er sprake is van een complex verzoek of een zeer omvangrijk verzoek zullen we, zoals de Woo ook toestaat, deze termijn met twee weken verlengen. Mocht het niet lukken om het verzoek binnen vier weken respectievelijk zes weken af te handelen dan wordt in overleg met verzoeker getreden om afspraken te maken over de afhandeling van het Woo-verzoek. Hiermee wordt voldaan aan hetgeen de Woo voorschrijft.

4. Informatiehuishouding

De gemeente wil de informatiehuishouding verder professionaliseren en heeft hiervoor een langetermijnvisie uitgewerkt in de Roadmap informatiehuishouding. De roadmap beschrijft de stappen naar een hoger volwassenheidsniveau, die worden gerealiseerd via verschillende programma's. Deze programma's zorgen ervoor dat informatie binnen de organisatie goed wordt opgeslagen, eenvoudig terug te vinden is en veilig wordt gebruikt. Hierdoor wordt de dienstverlening verbeterd, worden risico's beperkt en voldoen we aan wettelijke verplichtingen.

4 FINANCIËLE BEGROTING

4.1 Overzicht baten en lasten

4.1.1 Meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting 2027 - 2030

Programma	2027			2028			2029			2030		
(x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	7.884	93.279	**85.395**	8.139	89.001	**80.861**	6.193	87.617	**81.424**	6.000	88.803	**82.803**
1. Veiligheid	7.620	4.776	**- 2.844**	3.026	183	**- 2.843**	3.024	183	**- 2.841**	3.024	183	**- 2.841**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.409	684	**- 4.725**	5.425	684	**- 4.741**	5.467	684	**- 4.783**	5.531	684	**- 4.847**
3. Economie	812	474	**- 338**	874	474	**- 400**	2.929	474	**- 2.455**	929	474	**- 455**
4. Onderwijs	5.925	1.742	**- 4.183**	5.921	1.742	**- 4.179**	6.127	1.742	**- 4.385**	6.248	1.742	**- 4.506**
5. Sport, cultuur en recreatie	10.406	1.551	**- 8.854**	10.442	1.583	**- 8.859**	10.440	1.583	**- 8.857**	10.428	1.258	**- 9.170**
6. Sociaal domein	54.020	12.912	**- 41.108**	53.585	12.884	**- 40.700**	53.567	12.887	**- 40.680**	53.652	12.889	**- 40.763**
7. Volksgezondheid en milieu	13.380	8.059	**- 5.321**	12.664	8.072	**- 4.591**	12.181	8.294	**- 3.887**	12.432	8.754	**- 3.678**
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	5.577	995	**- 4.582**	4.348	995	**- 3.353**	4.348	995	**- 3.353**	4.348	995	**- 3.353**
Overhead	16.991	684	**- 16.307**	16.627	433	**- 16.194**	16.510	403	**- 16.107**	16.494	403	**- 16.092**
Mutaties reserves	-	2.933	**2.933**	-	1.305	**1.305**	-	2.500	**2.500**	-	-	**-**
BEGROTINGSRESULTAAT	128.025	128.091	**66**	121.052	117.357	**-3.695**	120.785	117.363	**-3.423**	119.086	116.185	**-2.901**

4.1.2 Toelichting

TD – Begroting 2027–2030

Rekening 2025

Programma *(x € 1.000)*	2025 rekening lasten	 baten	 saldo
0. Bestuur en ondersteuning	8.524	89.312	80.788
1. Veiligheid	8.253	5.082	- 3.171
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.119	963	- 4.156
3. Economie	2.164	2.060	- 104
4. Onderwijs	5.553	1.820	- 3.733
5. Sport, cultuur en recreatie	9.636	1.807	- 7.830
6. Sociaal domein	51.402	14.000	- 37.402
7. Volksgezondheid en milieu	11.561	8.436	- 3.125
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	5.746	3.808	- 1.938
Overhead	15.840	628	- 15.212
Mutaties reserves	1.488	4.682	3.194
TOTAAL	125.285	132.597	**7.311**

Verdeling taakvelden over de programma's

(bedragen x € 1.000)		rekening lasten	 baten	 saldo
Progr. 0. Bestuur en ondersteuning		**10.012**	**93.993**	**83.982**
0.7	AU en overige uitkeringen gemeentefonds	-	77.214	77.214
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	854	209	- 645
0.64	Belastingen overig	26	65	39
0.1	Bestuur	3.301	313	- 2.988
0.2	Burgerzaken	2.301	728	- 1.572
0.10	Mutaties reserves	1.488	4.682	3.194
0.8	Overige baten en lasten	746	1.010	265
0.62	OZB niet-woningen	271	2.633	2.363
0.61	OZB woningen	297	6.541	6.245
0.5	Treasury	614	597	- 17
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	115	-	- 115
Progr. 1. Veiligheid		**8.253**	**5.082**	**- 3.171**
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	2.619	17	- 2.602
1.2	Openbare orde en veiligheid	5.633	5.064	- 569
Progr. 2. Verkeer, vervoer en waterstaat		**5.119**	**963**	**- 4.156**
2.4	Economische havens en waterwegen	208	58	- 150
2.3	Recreatieve havens	359	159	- 200
2.1	Verkeer en vervoer	4.552	746	- 3.806
Progr. 3. Economie		**2.164**	**2.060**	**- 104**
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	40	13	- 28
3.1	Economische ontwikkeling	635	-	- 635

3.4	Economische promotie	193	476	283
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.295	1.572	276
Progr. 4. Onderwijs		**5.553**	**1.820**	**- 3.733**
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.922	1.193	- 1.729
4.2	Onderwijshuisvesting	2.000	5	- 1.995
4.1	Openbaar basisonderwijs	631	621	- 10
Progr. 5. Sport, cultuur en recreatie		**9.636**	**1.807**	**- 7.830**
5.5	Cultureel erfgoed	94	10	- 84
5.3	Cultuurpresent., -prod. en participatie	612	37	- 574
5.6	Media	655	32	- 622
5.4	Musea	80	-	- 80
5.7	Openb. groen en (openlucht)recreatie	3.430	203	- 3.227
5.2	Sportaccommodaties	4.355	1.314	- 3.041
5.1	Sportbeleid en activering	410	210	- 200
Progr. 6. Sociaal domein		**51.402**	**14.000**	**- 37.402**
6.5	Arbeidsparticipatie	2.112	130	- 1.982
6.71B	Begeleiding (WMO)	2.071	-	- 2.071
6.71C	Dagbesteding (WMO)	1.009	-	- 1.009
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	- 131	483	614
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	4.328	303	- 4.025
6.3	Inkomensregeling	14.990	11.711	- 3.279
6.82A	Jeugdbescherming	888	-	- 888
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	41	-	- 41
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	508	68	- 440
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	8.037	-	- 8.037
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	51	-	- 51
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	271	-	- 271
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	-	-	-
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	2.143	43	- 2.100
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	- 7	-	7
6.82B	Jeugdreclassering	9	-	- 9
6.92	JW Coördinatie en Beleid	1.260	-	- 1.260
6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	59	-	- 59
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.900	73	- 1.827
6.792	PGB JW	304	-	- 304
6.791	PGB WMO	317	-	- 317
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.216	1.189	- 2.026
6.23	Toegang en eerstelijnsvrz. Integraal	23	-	- 23
6.22	Toegang en eerstelijnsvrz. Jeugd	2.128	-	- 2.128
6.21	Toegang en eerstelijnsvrz. WMO	1.264	-	- 1.264
6.91	WMO Coördinatie en Beleid	533	-	- 533
6.4	WSW en beschut werk	4.079	-	- 4.079
Progr. 7. Volksgezondheid en milieu		**11.561**	**8.436**	**- 3.125**
7.3	Afval	3.813	4.231	419
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	6	11	5
7.4	Milieubeheer	3.682	1.578	- 2.103
7.2	Riolering	2.016	2.422	406
7.1	Volksgezondheid	2.045	193	- 1.852
Progr. 8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing		**5.746**	**3.808**	**- 1.938**

8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	1.762	2.286	523
8.1	Ruimtelijke ordening	2.593	22	– 2.571
8.3	Wonen en bouwen	1.390	1.500	109
Overhead		**15.840**	**628**	**– 15.212**
0.4	Overhead	15.840	628	– 15.212
TOTAAL		**125.285**	**132.597**	**7.311**

Begroting 2026 – 2027

Hieronder wordt de begroting 2026 vergeleken met de begroting 2027. Om de ontwikkelingen duidelijk te maken presenteren we ook de wijzigingen in de begroting 2026 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

	BEGROTING 2026						BEGROTING 2027		
Programma	primitief			incl. wijzigingen			primitief		
(x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	7.159	88.132	**80.973**	8.640	89.650	**81.011**	7.884	93.279	**85.395**
1. Veiligheid	3.766	89	**– 3.676**	4.434	89	**– 4.344**	7.620	4.776	**– 2.844**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.081	621	**– 4.460**	5.851	664	**– 5.187**	5.409	684	**– 4.725**
3. Economie	694	474	**– 220**	771	474	**– 298**	812	474	**– 338**
4. Onderwijs	6.677	1.649	**– 5.028**	6.820	1.789	**– 5.031**	5.925	1.742	**– 4.183**
5. Sport, cultuur en recreatie	10.313	1.382	**– 8.931**	11.439	1.688	**– 9.751**	10.406	1.551	**– 8.854**
6. Sociaal domein	51.673	12.059	**– 39.614**	53.594	12.912	**– 40.682**	54.020	12.912	**– 41.108**
7. Volksgezondheid en milieu	11.982	8.262	**– 3.720**	13.410	9.298	**– 4.112**	13.380	8.059	**– 5.321**
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	4.359	645	**– 3.713**	4.765	808	**– 3.957**	5.577	995	**– 4.582**
Overhead	15.234	360	**– 14.874**	15.329	729	**– 14.601**	16.991	684	**– 16.307**
Mutaties reserves	–	3.263	**3.263**	105	7.036	**6.930**	–	2.933	**2.933**
TOTAAL	116.937	116.938	**–**	125.158	125.136	**– 22**	128.025	128.091	**66**

Incidentele baten en lasten

Volgens de regels van de BBV leggen we hieronder uit wat de eenmalige baten en lasten per programma zijn. We geven een aparte toelichting op de belangrijkste onderdelen van elk programma. De overige onderdelen worden als één totaalbedrag vermeld.

Als gemeente moeten we een begroting opstellen die ook op langere termijn in evenwicht, dus in balans is. Op basis hiervan bepaalt de Provincie of we onder preventief of repressief toezicht komen te staan voor het volgende begrotingsjaar.

Uit de huidige begroting blijkt dat we aan de eisen van de provincie voldoen voor de begrotingsjaren 2027-2030.

(bedragen x € 1.000)

Structureel begrotingssaldo	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten exclusief mutaties reserves	- 128.025	- 121.052	- 120.785	- 119.086
Baten exclusief mutaties reserves	125.157	116.052	114.863	116.185
Geraamd saldo van lasten en baten	**- 2.868**	**- 5.000**	**- 5.923**	**- 2.901**
Toevoegingen reserves	-	-	-	-
Onttrekkingen reserves	2.933	1.305	2.500	-
Geraamd resultaat	**66**	**- 3.695**	**- 3.423**	**- 2.901**

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten

De incidentele baten voor de begroting 2027-2030 bestaan volledig uit bijdragen uit de Algemene Reserve, de Reserve Aardgasvrij Garyp en de Reserve Overlopende Posten.
Specificatie

Incidentele baten (x € 1.000)		2027	2028	2029	2030
Incidentele baten bijdrage uit algemene reserve					
Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028 (Raad 20.06.2024)	Begr. 24	55	55	-	-
Strategisch adviseur I&A	Begr. 24	64	-	-	-
Herzien oude vastgoedcontracten	KN 26-29	73	-	-	-
Burgerparticipatie	KN 26-29	63	-	-	-
Ondersteuning ten behoeve van Regiodeal	KN 26-29	58	-	-	-
Ontwikkeling bedrijventerrein	KN 26-29	-	-	2.000	-
Dorpenbudget	KN 26-29	390	-	-	-
Programmavoorbereiding Buitengebied / Landschapselementen	KN 26-29	25	-	-	-
Algemeen voorbereidingskrediet woningbouw (nota Grondbeleid)	Begr. 26	250	250	250	-
Subsidie Mienskiphûs Eastermar	Begr. 26	22	-	-	-
Inhuur applicatie beheerder Sociaal domein	April 27	30	-	-	-

Invoering wettelijke taken t.g.v. de nieuwe archiefwet per 2027	KN 27-30	50	-	-	-
Incidentele baten uit overige reserves					
Bijdrage uit Reserve Aardgasvrij Garyp	Begr. 27	1.000	1.000	250	-
Bijdrage uit reserve overlopende posten t.b.v. omgevingswetsmiddelen	Begr. 27	350	-	-	-
Bijdrage uit Realisatiestimulans reserve	Begr. 27	504	-	-	-
Totaal incidentele baten		**2.933**	**1.305**	**2.500**	**-**

Incidentele lasten

Om de incidentele lasten van 2026-2029 te dekken, gebruiken we de Algemene Reserve, de Reserve Aardgasvrij Garyp en de Reserve Overlopende Posten.
Voor een deel van deze lasten is al eerder besloten bij eerdere begrotingen. Daarnaast zijn er in deze begroting nieuwe kostenposten toegevoegd via de Kadernota 2027-2030. Hieronder staat een korte uitleg per kostenpost.

Specificatie

Incidentele lasten(x € 1.000)		2027	2028	2029	2030
Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028 (Raad 20.06.2024)	Begr. 24	55	55	-	-
Strategisch adviseur I&A	Begr. 24	64	-	-	-
Herzien oude vastgoedcontracten	KN 26-29	73	-	-	-
Burgerparticipatie	KN 26-29	63	-	-	-
Ondersteuning ten behoeve van Regiodeal	KN 26-29	58	-	-	-
Ontwikkeling bedrijventerrein	KN 26-29	-	-	2.000	-
Dorpenbudget	KN 26-29	390	-	-	-
Programmavoorbereiding Buitengebied / Landschapselementen	KN 26-29	25	-	-	-
Algemeen voorbereidingskrediet woningbouw (nota Grondbeleid)	Begr. 26	250	250	250	-
Subsidie Mienskiphûs Eastermar	Begr. 26	22	-	-	-
Inhuur applicatie beheerder sociaal domein	April 27	30	-	-	-
Invoering wettelijke taken t.g.v. de nieuwe archiefwet per 2027	KN 27-30	50	-	-	-
Bijdrage uit Reserve Aardgasvrij Garyp	Begr. 27	1.000	1.000	250	-
Bijdrage uit reserve overlopende posten t.b.v. omgevingswetsmiddelen	Begr. 27	350	-	-	-
Bijdrage uit Realisatiestimulans reserve	Begr. 27	504			
Totaal incidentele lasten		**2.933**	**1.305**	**2.500**	**-**

Toelichting

Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma 2025-2028

Op 20 juni 2024 is het nieuwe Gemeentelijke Mobiliteitsprogramma vastgesteld. Het hoofddoel van het Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma is het realiseren van een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem voor iedereen en voor alle vervoersmiddelen. Deze visie op hoofdlijnen is vertaald in strategische opgaven op het gebied van verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.
Voor het jaar 2027 wordt een incidenteel bedrag van € 55.000 ter beschikking gesteld voor onderzoek en gedragsbeïnvloeding. Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene Reserve.

Strategisch adviseur I&A

Naast de kosten voor de nieuwe organisatie BVO-ICT en de kosten voor het leveren van PIOFACH ondersteuning aan de GR is er binnen onze gemeente nog 0,5 fte nodig voor de functie van strategisch adviseur I&A. Hiermee kan vervolgens invulling worden gegeven aan de het (gedelegeerd) opdrachtgeverschap aan de GR. De kosten bedragen voor het jaar 2027 € 64.000 en worden ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

Herzien oude vastgoedcontracten

Voor het project 'vastgoed op orde' is de opgave om oude vastgoedcontracten te herzien, met een focus op verhuurcontracten. Veel van deze contracten voldoen niet meer aan de actuele wettelijke vereisten en vereisen grondige herziening om risico's voor de gemeente te voorkomen en de naleving van de wet te waarborgen. Hiervoor wordt tijdelijk externe capaciteit ingezet om dit goed op te pakken.
Voor 2027 wordt nog incidenteel € 72.000 op beschikbaar gesteld. Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene Reserve.

Burgerparticipatie

We willen door middel van Burger- en overheidsparticipatie inwoners op een goede manier betrekken bij plannen of beleid, waar dat toegevoegde waarde heeft en kan.
Hiervoor is voor 2026 een incidenteel budget ingezet om Burger- en overheidsparticipatie goed te borgen in de organisatie en om de nog te ontwikkelen toolbox voor Burger- en overheidsparticipatie te kunnen blijven benutten. Voor 2027 wordt dit incidenteel doorgezet om dit project af te ronden.
De kosten voor 2027 bedragen € 63.000. Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene Reserve.

Ondersteuning ten behoeve van Regiodeal

Er spelen momenteel diverse regionale ontwikkelingen, zoals de bestaande ANNO samenwerking en het vormgeven van Regiodeal 2.0. Bestuurlijk is het signaal afgegeven dat er 'boter bij de vis' geleverd moet worden, met andere woorden, er zal ook inzet geleverd moeten worden. Voor het jaar 2027 wordt hier incidenteel externe capaciteit op ingezet. De kosten bedragen € 58.000. Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene Reserve.

Ontwikkeling bedrijventerrein

De gemeenteraad heeft in het raadsprogramma 'Samen actief voor Tytsjerksteradiel' aangegeven dat zij het belangrijk vinden dat er nieuwe ruimte beschikbaar komt om het bedrijfsleven te kunnen huisvesten in de gemeente.
Hiervoor is een locatiestudie gemaakt en de voorkeurslocatie is gevonden nabij Quatrebras. De gemeenteraad heeft de 'Locatieverkenning regionaal bedrijventerrein' op 28 november 2024 vastgesteld.
De ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein past binnen de regionale afspraken die zijn opgenomen in het convenant Bedrijventerreinen.
Voorlopig houden we rekening met een negatief eindresultaat van dit project van € 2 miljoen.
Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene Reserve.

Dorpenbudget

In de vergadering van 3 juli 2025, waarin de Kadernota 2026-2029 opiniërend is behandeld, is de motie M-7-2 aangenomen. De strekking van de motie is dat de Raad graag ziet dat de nog uit te werken Regeling Dorpenbudget, ter hoogte van € 390.000 jaarlijks, die vorig jaar in de begroting 2025-2028 is opgenomen eerst als een pilot in werking te stellen van Q3 2025 tot 1 januari 2028 en de hiervoor benodigde middelen te onttrekken aan de Algemene Reserve. Voor 2027 wordt nog incidenteel € 390.0000 opgenomen.
Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene Reserve.

Programmavoorbereiding Buitengebied / Landschapselementen

Op het gebied van 'landschap' en buitengebied is de afgelopen jaren een aanmerkelijke achterstand ontstaan m.b.t. beleidsontwikkelingen. Hierdoor voldoen we op onderdelen niet aan het wettelijke minimum uit de Omgevingswet (m.n. vaststelling bebouwingscontour Houtkap) en zijn forse onvolkomenheden in bestemmingsplannen door gaan werken, waardoor vergunningverlening, handhaving en ook samenwerking met andere overheden (fors) gehinderd worden. Met gevolg stagnatie en hinder van ruimtelijke initiatieven (zowel eigen als door 'de Mienskip');
In 2027 willen we ter voorbereiding op de volledige inwerkingtreding Omgevingsplan een verdere inventarisatie en kwaliteitsslag maken, zodat ten tijde van het Omgevingsplan de achterstanden zijn weggewerkt en het beleid op orde is.
De incidentele kosten worden voor het jaar 2027 wordt geschat op € 25.000.
Dekking hiervoor vindt plaats vanuit de Algemene Reserve.

Algemeen voorbereidingskrediet woningbouw (nota Grondbeleid)

In de Nota Grondbeleid 2026-2029 is het voorstel opgenomen om in de begroting voor de jaren 2026-2029 een budget van € 250.000 op jaarbasis op te nemen ten behoeve van voorbereidingskredieten voor de woningbouw. Hiermee verwachten we de woningbouw te kunnen versnellen. De dekking van deze kosten vindt plaats ten laste van de Algemene Reserve.

Subsidie Mienskiphûs Eastermar

Voor de periode van 1 juni 2025 tot 1 oktober 2027 stellen we incidenteel een subsidie beschikbaar voor de Doarpskoöperaasje Enerzjyk Eastermar voor de huurkosten van It Mienskipshûs in Eastermar. Voor 2027 wordt hiervoor incidenteel € 22.000 beschikbaar gesteld.
De dekking van deze kosten vindt plaats ten laste van de Algemene Reserve.

Inhuur applicatie beheerder sociaal domein (bestaand beleid)

Er is besloten om de personeelsformatie van applicatiebeheer binnen het sociaal domein voor 1 fte uit te breiden ten behoeve van de uitvoering van het programma digitalisering binnen het sociaal domein. De totale incidentele kosten voor het inhuren van een applicatie beheerder sociaal domein bedragen € 165.000 voor 1 jaar. De kosten voor het inhuren wordt verspreid over de jaren 2026 en 2027. Het betreft een incidentele last, wat we voor het deel waarvoor geen dekking hebben ten laste van de Algemene Reserve brengen. De dekking van deze kosten vindt voor € 30.000 plaats ten laste van de Algemene Reserve.

Invoering wettelijke taken t.g.v. de nieuwe archiefwet per 2027

Per 1 januari 2027 treedt de nieuwe Archiefwet in werking. Deze wet stelt strengere eisen aan het duurzaam beheren, bewaren en toegankelijk houden van digitale informatie. Daarnaast wordt de overbrengingstermijn naar het archief verkort van 20 naar 10 jaar. Om hieraan te voldoen, moet de organisatie haar informatiehuishouding verder professionaliseren.

Wij willen medewerkers toerusten met de juiste kennis, systemen en werkwijzen, zodat digitale informatie vanaf creatie duurzaam toegankelijk wordt beheerd ("archiving by design"). Daarbij is een e-depot noodzakelijk voor het duurzaam bewaren en beschikbaar stellen van digitale archieven. Ook moeten systemen en processen worden aangepast aan de nieuwe wettelijke eisen en wordt de organisatie voorbereid op versterkt toezicht.

Voor 2027 is het voorstel om een pilot uit te voeren (vooronderzoek naar scope, metadata, MDTO check, procesontwerp en documentatie en organisatorische inrichting). De benodigde, te verwachten, financiële middelen voor deze pilot worden ingeschat op € 50.000. Uit de pilot moet duidelijk worden wat het benodigde structurele budget voor opvolgende jaren is.

De uitvoering van deze pilot classificeren wij als incidenteel. Voor incidentele lasten hanteren wij de lijn, dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.

Aardgasvrij Garyp

Garyp is binnen onze gemeente en onze provincie de proeftuin uit het rijksprogramma voor aardgasvrije bestaande wijken. We krijgen hiervoor een incidentele bijdrage van € 5,5 miljoen. De middelen hiervoor zijn geparkeerd in een bestemmingsreserve en gelden als dekking voor de incidentele lasten, die we gedurende een aantal jaren voor dit project vrijmaken. De gemeente Tytsjerksteradiel en de Enerzjykoöperaasje Garyp (EKG) zetten alle zeilen bij om binnen de hiervoor gestelde middelen de doelen te halen.

Omgevingswet middelen

De afgelopen jaren heeft de gemeente bijdragen vanuit het Rijk toegekend gekregen voor de implementatie omgevingswet. Deze bijdragen zijn deels besteed en het restant van € 350.000 zal via de reserve overlopende posten meegenomen worden naar 2027.
De omgevingswet is 1 januari 2024 in werking getreden, maar er vinden nog steeds werkzaamheden plaats om de omgevingswet te implementeren en te optimaliseren binnen de gemeente. Voor 2027 is een bestedingsplan opgesteld voor de nog resterende middelen. Voor 2027 is naar verwachting een bedrag van € 700.000 nodig. Dekking vindt voor € 350.000 plaats vanuit de Reserve Overlopende Posten.

Bijdrage uit Realisatiestimulans reserve

In november 2025 is de regeling Realisatiestimulans definitief vastgesteld. Met deze regeling ondersteunt het Rijk gemeenten financieel bij het realiseren van betaalbare woningbouw. De gemeente ontvangt voor deze regeling een bijdrage op basis van het aantal betaalbare woningen waarvan de bouw in het voorgaande jaar is gestart. In 2025 voldeden 72 woningen aan de voorwaarden van de regeling. Omdat de baten pas in de loop van 2026 zijn ontvangen, zijn de gelden (€ 504.000) in een bestemmingsreserve gestopt.

Op dit moment wordt er gewerkt aan een plan hoe we deze gelden gaan besteden. We verwachten dat de uitnutting hiervan volledig in 2027 zal zijn.

Reserves

Volgens de regels van het BBV(Artikel 23.c.) laten we zien hoeveel middelen we aan de reserves willen toevoegen of onttrekken. Per programma staat dit in het overzicht 'Wat mag het kosten'.

Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)

bedragen x € 1.000	2027	2028	2029	2030
Gestort in de reserve	-	-	-	-
Onttrokken aan de reserve	2.933	1.305	2.500	-
Per saldo	**2.933**	**1.305**	**2.500**	**-**

waarvan gebruikt voor dekking van

bedragen x €	2027	2028	2029	2030
incidentele lasten	3.083	1.335	2.500	-
structurele lasten	-	-	-	-

Toelichting

Voor de dekking van de incidentele lasten uit de reserves zijn er de overzichten van de incidentele baten en lasten. De onttrekkingen voor de diverse bestedingen worden daar per post toegelicht.

Er zijn voor de begroting 2027-2030 geen structurele onttrekkingen aan de reserves.

Het overzicht van stortingen en onttrekkingen aan de reserves sluit aan bij taakveld Mutaties reserves, zoals opgenomen in de Meerjarenbegroting 2027-2030 onder paragraaf 4.1.1.

4.1.3 Baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lastenper taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Taakveld	Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029			Begroting 2030		
(bedragen x € 1.000)	lasten	baten	**saldo**	lasten	baten	**saldo**	lasten	baten	**saldo**	lasten	baten	**saldo**
0. Bestuur en ondersteuning	24.875	96.896	**72.021**	24.766	90.739	**65.972**	22.703	90.520	**67.817**	22.494	89.206	**66.711**
AU en overige uitkeringen gemeentefonds	-	80.877	**80.877**	-	76.841	**76.841**	-	75.876	**75.876**	-	77.039	**77.039**
Beheer overige gebouwen en gronden	844	129	**- 715**	771	129	**- 642**	771	129	**- 642**	771	129	**- 642**
Belastingen overig	44	70	**27**	44	70	**27**	44	70	**27**	44	70	**27**
Bestuur	2.550	260	**- 2.290**	2.568	-	**- 2.568**	2.573	-	**- 2.573**	2.678	-	**- 2.678**
Burgerzaken	2.498	846	**- 1.652**	2.318	767	**- 1.551**	2.059	311	**- 1.748**	2.044	296	**- 1.748**
Mutaties reserves	-	2.933	**2.933**	-	1.305	**1.305**	-	2.500	**2.500**	-	-	**-**
Overhead	16.991	684	**- 16.307**	16.627	433	**- 16.194**	16.510	403	**- 16.107**	16.494	403	**- 16.092**
Overige baten en lasten	783	190	**- 593**	1.137	-	**- 1.137**	- 559	-	**559**	- 843	-	**843**
OZB niet-woningen	296	2.938	**2.642**	296	3.011	**2.715**	296	3.011	**2.715**	296	3.011	**2.715**
OZB woningen	357	7.171	**6.814**	357	7.387	**7.030**	357	7.424	**7.068**	357	7.462	**7.105**
Treasury	513	798	**285**	649	796	**147**	653	796	**143**	653	796	**143**
1. Veiligheid	7.620	4.776	**- 2.844**	3.026	183	**- 2.843**	3.024	183	**- 2.841**	3.024	183	**- 2.841**
Crisisbeheersing en brandweer	2.061	-	**- 2.061**	2.060	-	**- 2.060**	2.058	-	**- 2.058**	2.059	-	**- 2.059**
Openbare orde en veiligheid	5.559	4.776	**- 783**	966	183	**- 783**	966	183	**- 783**	966	183	**- 783**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.409	684	**- 4.725**	5.425	684	**- 4.741**	5.467	684	**- 4.783**	5.531	684	**- 4.847**
Economische havens en waterwegen	313	37	**- 276**	295	37	**- 258**	309	37	**- 272**	315	37	**- 278**
Recreatieve havens	315	105	**- 210**	319	105	**- 214**	318	105	**- 213**	318	105	**- 213**
Verkeer en vervoer	4.781	542	**- 4.239**	4.812	542	**- 4.269**	4.841	542	**- 4.298**	4.899	542	**- 4.356**
3. Economie	812	474	**- 338**	874	474	**- 400**	2.929	474	**- 2.455**	929	474	**- 455**
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	14	13	**- 1**	14	13	**- 1**	14	13	**- 1**	14	13	**- 1**
Economische ontwikkeling	646	-	**- 646**	710	-	**- 710**	2.765	-	**- 2.765**	765	-	**- 765**
Economische promotie	152	460	**309**	149	460	**311**	149	460	**311**	149	460	**311**
4. Onderwijs	5.925	1.742	**- 4.183**	5.921	1.742	**- 4.179**	6.127	1.742	**- 4.385**	6.248	1.742	**- 4.506**
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.939	1.116	**- 1.824**	2.966	1.116	**- 1.850**	2.998	1.116	**- 1.882**	3.033	1.116	**- 1.917**

Onderwijshuisvesting	2.348	-	- 2.348	2.318	-	- 2.318	2.491	-	- 2.491	2.577	-	- 2.577
Openbaar basisonderwijs	638	626	- 11	638	626	- 11	638	626	- 11	638	626	- 11
5. Sport, cultuur en recreatie	10.406	1.551	- 8.854	10.442	1.583	- 8.859	10.440	1.583	- 8.857	10.428	1.258	- 9.170
Cultureel erfgoed	86	10	- 76	86	10	- 76	86	10	- 76	86	10	- 76
Cultuurpresent., -prod. en participatie	689	54	- 634	687	54	- 632	667	54	- 612	667	54	- 612
Media	728	- 3	- 731	695	- 3	- 698	695	- 3	- 698	695	- 3	- 698
Musea	84	-	- 84	83	-	- 83	83	-	- 83	83	-	- 83
Openb. groen en (openlucht)recreatie	4.072	146	- 3.926	4.118	146	- 3.972	4.133	146	- 3.987	4.126	146	- 3.980
Sportaccommodaties	4.551	1.329	- 3.222	4.550	1.361	- 3.189	4.552	1.361	- 3.191	4.547	1.036	- 3.512
Sportbeleid en activering	197	15	- 181	225	15	- 209	225	15	- 209	225	15	- 209
6. Sociaal domein	54.020	12.912	- 41.108	53.585	12.884	- 40.700	53.567	12.887	- 40.680	53.652	12.889	- 40.763
Arbeidsparticipatie	1.786	-	- 1.786	1.786	-	- 1.786	1.786	-	- 1.786	1.791	-	- 1.791
Begeleiding (WMO)	2.005	-	- 2.005	2.005	-	- 2.005	2.005	-	- 2.005	2.005	-	- 2.005
Dagbesteding (WMO)	1.008	-	- 1.008	1.008	-	- 1.008	1.008	-	- 1.008	1.008	-	- 1.008
Geëscaleerde zorg 18+	107	403	296	107	403	296	107	403	296	107	403	296
Hulp bij het huishouden (WMO)	4.541	219	- 4.322	4.541	219	- 4.322	4.541	219	- 4.322	4.541	219	- 4.322
Inkomensregeling	16.166	11.492	- 4.674	16.167	11.492	- 4.675	16.167	11.492	- 4.675	16.167	11.492	- 4.675
Jeugdbescherming	866	-	- 866	866	-	- 866	866	-	- 866	866	-	- 866
Jeugdhulp ambulant landelijk	21	-	- 21	21	-	- 21	21	-	- 21	21	-	- 21
Jeugdhulp ambulant lokaal	509	-	- 509	517	-	- 517	518	-	- 518	518	-	- 518
Jeugdhulp ambulant regionaal	8.110	-	- 8.110	8.181	-	- 8.181	8.181	-	- 8.181	8.181	-	- 8.181
Jeugdhulp met verblijf landelijk	117	-	- 117	117	-	- 117	117	-	- 117	117	-	- 117
Jeugdhulp met verblijf lokaal	274	-	- 274	274	-	- 274	274	-	- 274	274	-	- 274
Jeugdhulp met verblijf regionaal	2.116	-	- 2.116	2.116	-	- 2.116	2.116	-	- 2.116	2.116	-	- 2.116
Jeugdhulp zonder verblijf overig	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jeugdreclassering	75	-	- 75	75	-	- 75	75	-	- 75	75	-	- 75
JW Coördinatie en Beleid	1.286	-	- 1.286	1.277	-	- 1.277	1.277	-	- 1.277	1.277	-	- 1.277
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	85	-	- 85	85	-	- 85	85	-	- 85	85	-	- 85
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.327	82	- 2.245	2.360	84	- 2.275	2.393	86	- 2.307	2.431	89	- 2.342
PGB JW	227	-	- 227	227	-	- 227	227	-	- 227	227	-	- 227

PGB WMO	393	-	- 393	393	-	- 393	393	-	- 393	393	-	- 393
Samenkracht en burgerparticipatie	3.914	716	- 3.198	3.463	686	- 2.777	3.449	686	- 2.763	3.488	686	- 2.802
Toegang en eerstelijnsvrz. Integraal	127	-	- 127	127	-	- 127	127	-	- 127	127	-	- 127
Toegang en eerstelijnsvrz. Jeugd	1.894	-	- 1.894	1.894	-	- 1.894	1.894	-	- 1.894	1.894	-	- 1.894
Toegang en eerstelijnsvrz. WMO	1.234	-	- 1.234	1.207	-	- 1.207	1.207	-	- 1.207	1.207	-	- 1.207
Wijkteams	29	-	- 29	4	-	- 4	4	-	- 4	4	-	- 4
WMO Coördinatie en Beleid	518	-	- 518	506	-	- 506	506	-	- 506	506	-	- 506
WSW en beschut werk	4.286	-	- 4.286	4.260	-	- 4.260	4.222	-	- 4.222	4.225	-	- 4.225
7. Volksgezondheid en milieu	13.380	8.059	- 5.321	12.664	8.072	- 4.591	12.181	8.294	- 3.887	12.432	8.754	- 3.678
Afval	4.349	5.006	657	4.634	5.291	656	4.800	5.456	656	5.201	5.847	646
Begraafplaatsen en crematoria	6	17	11	6	17	11	6	17	11	6	17	11
Milieubeheer	4.182	353	- 3.828	3.092	13	- 3.078	2.376	13	- 2.362	2.163	13	- 2.149
Riolering	2.198	2.682	485	2.268	2.751	484	2.324	2.808	483	2.391	2.877	486
Volksgezondheid	2.646	-	- 2.646	2.664	-	- 2.664	2.675	-	- 2.675	2.672	-	- 2.672
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	5.577	995	- 4.582	4.348	995	- 3.353	4.348	995	- 3.353	4.348	995	- 3.353
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	580	285	- 295	580	285	- 295	580	285	- 295	580	285	- 295
Ruimtelijke ordening	3.114	-	- 3.114	2.389	-	- 2.389	2.389	-	- 2.389	2.389	-	- 2.389
Wonen en bouwen	1.883	710	- 1.173	1.379	710	- 669	1.379	710	- 669	1.379	710	- 669
Begrotingsresultaat	128.025	128.091	66	121.052	117.357	- 3.695	120.785	117.363	- 3.423	119.086	116.185	- 2.901

4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting

4.2.1 EMU-saldo

EMU-saldo

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Het tekort of overschot van de decentrale overheden, dus ook gemeenten, maakt daar onderdeel vanuit.

Het EMU-saldo wordt bepaald door twee factoren:

- Het overschot of het tekort op de gemeenterekening
- Het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Het is dus mogelijk dat gemeenten een sluitende begroting hebben maar dat er in EMU-termen toch sprake is van een tekort. Dat kan als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen op de kapitaallasten en niet op het investeringsbedrag als zodanig) of als er veel bestedingen ten laste van de reserves zijn.

Maatregelen die een gemeente kan nemen om het EMU-tekort terug te brengen, zijn:

- Uitstel van EMU-relevante grondaankopen
- Temporiseren van investeringen
- Activiteiten grondbedrijf onderbrengen in private contracten
- Huren/leasen in plaats van kopen

In onderstaande tabel is het verwachte EMU-saldo over de jaren 2026 t/m 2028 van onze gemeente weergegeven.

	2026	2027	2028
Omschrijving	**x € 1.000**	**x € 1.000**	**x € 1.000**
	Volgens realisatie t/m sept. 2026, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2027	Volgens meerjaren-raming in begroting 2027
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	22-	216	3.695-
Mutatie (im)materiële vaste activa	350	2.200	2.100
Mutatie voorzieningen	401-	2.028-	4.610-
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie	191	-	-
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële	-	-	-

vaste activa			
Berekend EMU-saldo	**964-**	**4.012-**	**10.405-**

4.2.2 Investeringen

Investeringen

Artikel 20.2 van het BBV verplicht ons om de voorgenomen investeringen voor 2027 te presenteren. Deze worden gesplitst in investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Het gaat hierbij om geplande vervangingsinvesteringen, waarvan de financiële afschrijving van de bestaande investering is afgerond. Jaarlijks vindt er een actualisatie plaats, waarbij tevens nut en noodzaak van de geplande investering wordt beoordeeld. Eventueel vindt doorschuiven in de tijd plaats. Vervangingen vinden niet eerder plaats dan noodzakelijk. Hierdoor is er financiële ruimte binnen de begroting aanwezig om de vervangingsinvesteringen te kunnen doen als ze nodig zijn. Via een stelpost in de begroting houden we er financieel al rekening mee dat niet alle geplande investeringen plaatsvinden.

In de tabel hieronder worden de vervangingsinvesteringen van afgerond € 3,2 miljoen voor economisch n
voor € 2,6 miljoen maatschappelijk nut gespecificeerd weergegeven.

Omschrijving *(x 1.000)*	2027	2028	2029	2030
Economisch nut				
• Investeringen afval	264	47	-	990
• Investeringen gebouwenbeheersprogramma	200	440	560	780
• Investeringen voertuigen	548	563	570	920
• Investeringen in rioleringen	1.585	1.635	2.395	2.483
• Investeringen in onderwijshuisvesting	500	-	-	3.952
• Overige investeringen	78	183	315	105
subtotaal	**3.175**	**2.868**	**3.840**	**9.230**
Maatschappelijk nut				
• Investeringen speeltoestellen	75	196	183	-
• Investeringen in (vaar)wegen & verkeer	891	2.014	1.124	524
• Investeringen verlichting	1.318	125	425	425
• Investeringen openbaar groen	320	320	320	320
subtotaal	**2.603**	**2.655**	**2.052**	**1.269**
Totaal investeringen	**5.778**	**5.522**	**5.892**	**10.499**

4.2.3 Financiering

Financiering

Volgens Artikel 20.2.d van de BBV moeten wij in de toelichting op de financiële positie aandacht besteden aan de financiering. Dit lichten wij toe in de Paragrafen, onderdeel Financiering.

Overzicht leningen

De gemeente trekt langlopende leningen aan om haar activiteiten te kunnen financieren. Hieronder laten wij de schuld zien per 1 januari en 31 december. De looptijd van deze leningen is 25 jaar.

Overzicht langlopende leningen

Leningnr.	Kredietverstrekker	Schuld in € per		Rentepercentage
		1-1-2027	31-12-2027	
200001	Ver.Chr.Voortgez.Ond.	113.445	113.445	0,00%
200601	BNG	600.000	480.000	3,86%
200701	BNG	960.000	800.000	4,46%
200801	BNG	840.000	720.000	4,85%
200802	BNG	3.360.000	2.880.000	4,95%
200803	BNG	1.120.000	960.000	5,00%
200901	BNG	1.280.000	1.120.000	1,16%
201101	BNG	1.200.000	1.080.000	4,70%
201201	BNG	1.320.000	1.200.000	3,20%
201301	NWB	1.200.000	1.100.000	3,02%
201401	NWB	1.300.000	1.200.000	2,73%
Inschatting nieuwe lening na 1-1-2027		-	-	-
		13.293.445	**11.653.445**	**3,45%**

4.2.4 Reserves

Reservepositie

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves.

De omvang van de reserves bedraagt naar verwachting € 44.273.000.

Dit saldo is exclusief het jaarlijks begrotingsresultaat. Voor het historisch verloop van de reserves en de ramingen in de meerjarenbegroting verwijzen wij naar Paragraaf 3.2.2 B - Weerstandsvermogen c.a. - Reserves - Huidige stand.

Reserves *(x € 1.000)*	**Werkelijk ultimo 2025**	**Verwacht ultimo 2026**	**Raming 2027**	**Raming 2028**	**Raming 2029**	**Raming 2030**
Vrij besteedbare reserves						
• Algemene reserve	41.142	44.103	43.023	42.784	36.839	33.416

Bestemmingreserves						
• Reserve overlopende posten	2.293	350	-	-	-	-
• Reserve Aardgasvrij Garyp	3.951	2.250	1.250	250	-	-
• Reserve Realisatiestimulans	504	504	-	-	-	-
Totaal reserves	**47.890**	**47.207**	**44.273**	**43.034**	**36.839**	**33.416**

4.2.5 Voorzieningen

Voorzieningen

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

De omvang van de geraamde voorzieningen bedraagt dit begrotingsjaar € 12.538.000.

Dit saldo betreft de volgende voorzieningen.

Voorzieningen *(x 1.000)*	Werkelijk ultimo 2025	Verwacht ultimo 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Onzekere verplichtingen en verliezen (BBV; art. 44; lid 1.a.)						
• APPA	5.265	5.005	5.005	-	-	-
• Spaarverlof	1.391	1.391	1.391	1.391	1.391	1.391
• RVU	246	147	44	-	-	-
• Voorziening voormalig personeel	680	680	680	680	680	680
subtotaal	**7.582**	**7.223**	**7.120**	**2.071**	**2.071**	**2.071**
Onderhoudsvoorzieningen (BBV; art. 44; lid 1.c.)						
• Onderhoud gemeentehuis	15	25	59	87	168	178
• Gebouwen buitendienst	213	151	133	49	93	-
• Woningen en garageboxen	88	62	52	28	55	56
• Onderhoud wegen	2.201	2.617	656	1.502	1.502	1.502
• Onderhoud bruggen	-	-	-	-	-	-
• Baggeren	418	490	560	659	746	843
• Havens	34	46	53	36	54	54
• Sportvelden	252	182	42	27	27	27
• Onderhoud sportgebouwen	514	401	411	365	483	500
• Onderhoud welzijnsgebouwen	85	30	113	151	305	346
subtotaal	**3.820**	**4.004**	**2.079**	**2.904**	**3.433**	**3.506**
Spaarvoorzieningen voor toekomstige investeringen (BBV; art. 44; lid 1.d)						
Spaarvoorziening sportgebouwen	386	386	386	-	-	-
subtotaal	**386**	**386**	**386**	**-**	**-**	**-**

Voorzieningen i.v.m. van derden verkregen middelen (BBV; art. 44; lid 2)						
• Riolering	2.080	1.945	1.945	1.945	1.945	1.945
• Ondernemersfonds (reclamebelasting)	25	25	25	25	25	25
• Reiniging	364	273	273	273	273	273
subtotaal	**2.469**	**2.243**	**2.243**	**2.243**	**2.243**	**2.243**
Risicovoorzieningen (BBV; art. 44; lid 1.b.)						
• Afgewikkelde complexen	356	356	356	356	356	356
subtotaal	**356**	**356**	**356**	**356**	**356**	**356**
Voorzieningen elders belegd						
• Mr. Frankeskoalle (vermogen)	354	354	354	354	354	354
subtotaal	**740**	**740**	**740**	**354**	**354**	**354**
Totaal voorzieningen	**14.967**	**14.566**	**12.538**	**7.928**	**8.457**	**8.530**

4.3 Meerjarenbalans

Geprognosticeerde meerjarenbalans (x € 1.000)

ACTIVA	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
(im) Materiële vaste activa	71.750	72.100	74.300	76.400	76.400	80.400	
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	8.768	8.731	8.631	8.631	8.631	8.631	
Financiële vaste activa: Leningen	-	-	-	-	-	-	
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	-	-	-	-	-	-	+
Totaal Vaste Activa	**80.518**	**80.831**	**82.931**	**85.031**	**85.031**	**89.031**	
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	509	700	700	700	700	700	
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	-	-	-	-	-	-	
Uitzettingen < 1 jaar	21.942	22.200	22.200	16.200	12.200	9.200	
Liquide middelen	966	750	750	750	750	750	
Overlopende activa	3.298	2.500	3.200	3.200	3.200	3.200	+
Totaal Vlottende Activa	**26.715**	**26.150**	**26.850**	**20.850**	**16.850**	**13.850**	
Totaal Activa	**107.233**	**106.981**	**109.781**	**105.881**	**101.881**	**102.881**	

Passiva	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Eigen vermogen	54.697	47.207	44.273	43.034	36.839	33.416	
Voorzieningen	14.967	14.566	12.538	7.928	8.457	8.530	
Vaste schuld	14.947	13.293	20.293	26.293	26.293	32.293	+
Totaal Vaste Passiva	84.611	75.066	77.104	77.255	71.589	74.239	
Vlottende schuld	7.262	9.634	9.462	8.206	9.706	8.206	
Overlopende passiva	15.360	22.281	23.215	20.420	20.586	20.436	+
Totaal Vlottende Passiva	**22.622**	**31.915**	**32.677**	**28.626**	**30.292**	**28.642**	
Totaal Passiva	**107.233**	**106.981**	**109.781**	**105.881**	**101.881**	**102.881**	

4.4 Subsidieoverzicht

In onderstaande tabel staan de organisaties vermeld waaraan wij voornemens zijn in 2027 subsidies c.q. bijdragen te verstrekken. Wij zijn echter gebonden aan onderstaande uitspraak.

Uitspraak Raad van State
De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft een uitspraak gedaan over de toepassing van de leer van schaarse rechten op begrotingssubsidies. De uitspraak kan gevolgen hebben voor de wijze waarop de gemeente Tytsjerksteradiel subsidie toekent op basis van de begroting.

De Afdeling bestuursrechtspraak oordeelt dat ook begrotingssubsidies onder de regels van verdeling van schaarse publieke middelen vallen. Wanneer meer (potentiële) gegadigden zijn voor dezelfde subsidiemiddelen, moet mededingingsruimte worden geboden. Dit betekent dat de gemeente niet zomaar een begrotingssubsidie kan toekennen zonder anderen de kans te geven om mee te dingen. Dit kan betekenen dat de genoemde ontvangers van begrotingssubsidies niet meer een alleenrecht hebben op de subsidie

Aan deze tabel kan op geen enkele wijze rechten worden ontleend!

TOTAAL	1.737.996
(bedragen in €)	
Samenleving	1.673.996
Progr. 4. Onderwijs	**230.000**
Kinderwoud Kinderopvang	125.000
Vandaag Tytsjerksteradiel	105.000
Progr. 5. Sport, cultuur en recreatie	**1.167.000**
Coöperatieve Cultuurcentrum de Wâldsang	343.000
Mienskiphus Eastermar	22.000
Observeum museum/sterrenwacht Burgum	68.000
RTV NOF	25.000
Seniorenraad	6.000
St. Cultureel Centrum de Pleats Burgum	6.000
Stichting Bibliotheken Midden-Fryslân; dbieb	671.000
Stichting Het Achterland (Cultuurlab)	
Stichting Markant Friesland	7.000
Vereniging Recreatieve Voorzieningen - Garyp	13.000
Wynser Oerset	6.000
Progr. 6. Sociaal domein	**276.996**
Jeugdfonds Sport en Cultuur	43.050
Kearn - Amargi	15.294
MFC De Balstien	15.214
Stichting Federatie Dorpshuizen Tytsjerksteradiel	70.000

Stichting Leergeld Leeuwarden e.o.	79.438
Volwassenenfonds	54.000
Wonen en werken	**64.000**
Progr. 3. Economie	**64.000**
Stichting RegioMarketing Toerisme	64.000